6
5-d
13

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
3 C
20

6-5-d-13

GRAMMATICA ITALICA ET GALLICA;

IN GERMANORVM, GALLORVM & Italorum gratiam Latinè accuratiſſimè conſcripta,

Scipione Lentulo Neapolitano.

Huic nuper adiecta interpretatio Gallica, tam nominum quam verborum, cæterarumque particularum orationis;

AVCTORE

Antonio Franciſco Madio F. Patauino.

15 94.

FRANCOFVRDI

Apud Ioan. Wech. Viduam ſumptibus Petri Fiſcheri.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

BIBL. DOM. PROF. ROM. IHS

REVERENDO DOM. D. ALEXANDRO BROIOLO, POLPONATII præpoſito digniſſimo, amico incomparabili,

ANTONIVS FRANCISCI MADII, I. S.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

QVANQVAM *permultæ ſunt in homine dotes, quibus æternus rerum Archetypus præclarum hoc animal, ab omnibus viuentibus diſcreuit, inter omnes tamen, loquendi atque ſermocinandi facultatem præcipuam eſſe ſemper ego arbitratus ſum. Nam numerandi quidem atque ridendi potentia; licet vni tantum humanæ ſpeciei competere videatur, quoniam tamen neque vniuerſæ ſpeciei æqualiter ineſt, & quodammodo cum brutis etiam homini communis videtur, non tam exacte naturam reſpicit. Legimus in Ariſtotele, Scythas quoſdam inueniri memoria tam craſſa, vt vltra quaternarium numerare non poſſint, inuenimus ſimiliter in antiquis commentariis extitiſſe quoſdam qui nunquam riſerunt. At non facile hominem reperias, qui vel non ſit loquutus, vel ad minimum lo-*

quendi facultatem non habuerit ſibi a natura inſitam. Neque vlla vnquam fuit gens tam inhumana atque barbara, quæ linguam aliquam ſibi propriam non accommodauerit. Deinde licet perfectam numerandi atque ridendi potentiam bruta non habeant, expreſſam tamen illorum ſimilitudinem aut habere aut edere videntur interdum. Videmus animalia fere cuncta præſertim domeſtica, ſuas ſtationes quotidie repetere, equos ſtabula, apes aluearia, columbas atque alias volucres ſuos nidos, quod quidem non fit ſine numeratione quadam: nam ſi a ſola natura proficiſceretur, omnibus animalibus æque competeret. Cæterum quis non videt ridendi quoque ſimilitudinem quandam eis ineſſe, dum lætantur, dum mutuo blandiuntur, loquendi vero poteſtas, omnino ipſis negata eſt. Cum enim loquutio nihil ſit aliud, quam eorum quæ ſunt in animo expreſſio, merito loquendi poteſtatem ab iis remouemus, quæ animum & rationem non habent. Quare ſi aues humanam aliquando vocem exprimere videatur, loqui nihilominus eas nemo dixerit, cum ratione careant: neque canes arte agere, licet ad numeros ſæpe ſaltent, & miros geſtus edant. Cum itaque loquendi facultas omniũ maxime homini propria ſit, ſummo etiam ſtudio atque induſtria ab eo excolenda eſt: nam quanto vnuſquiſque facultatem hanc homini propriam, perfectiorem habuerit, tanto perfectior etiam videri poterit. Merito celebrat antiquitas Mithridatem Ponti regem, qui cum viginti duabus præeſſet nationibus, totidem etiam linguis ſine interprete iura dabat. Themiſtocles vero legatus ad regem Perſarum miſſus, tam exacte hoſtium linguas in legatione edidicit, vt nil aliud egiſſe putaretur in itinere. & ſi autem eæ linguæ maius à nobis ſtudium expoſcant, quæ in primis vtiles reipublicæ habentur, tamen multarum linguarum inter ſe diuerſarum adeptio atque cognitio longe diuinior

cenſeri

cenſeri debet: ſi enim, ex paucis rebus perſpectis & cognitis multa ſequuntur commoda; longe plura ex plurimis. Adeo vt fatendum ſit variarum linguarum cognitionem, eſſe maiorem quandam hominis perfectionem. Quo fit, vt ſemper ego probauerim eorum conſilium, qui in hac re operam poſuerunt, vt hominum ingenia multarum linguarum cognitione locupletare poſſent. Nihil eſt enim quod magis ad ſocietatem humanam conferat, quam ſi homines hominum animos & docere inuicem, & intelligere queant. Hinc fit vt ex mutuo linguarum & animorum commercio, ſocietas etiam gentium conſequatur, atque ſimul etiam religio propagetur. Circumſpice quaſo pauliſper, quot nationes inter ſe ſola lingua Latina aſſociat, quam diuerſas & linguas & animos hac vnica conciliat; huius ope ſine vllo interprete Itali, Hiſpani, Galli, Sarmatæ, Pannonii, Germani, colloquuntur atque iungunt amicitias. Cum autem me quoque non in diem tantum, neque mihi ſoli, ſed in aliorum etiam vtilitatem natũ eſſe intelligerẽ, dedi ſemper operam, vt hac in re iuuentutem diſcere cupientem aliquantulum adiuuarem. nam cum alii in philoſophia, alii in iure ciuili, alii in Theologia ſtudium adhibeant, & diuerſi diuerſimode humano generi proſint: abunde mihi ſatisfactum fore putaui, ſi ego hac in parte vtilis eſſe poſſem. Itaque mihi in mentem venit, vt Grammatices inſtitutionem Scipionis Lentuli Neapolitani, in qua hucuſque iuuentus non ſine magna vtilitate ſe exercuit, vna lingua atq; idiomate auctiorem redderem. Viſa eſt autem mihi lingua Gallica omnium digniſſima, quæ Italicæ adiiceretur: nam & iucundiſſima & ſimul vtiliſſima ſemper viſa eſt. Adde quod crebris etiam a me petitionibus nobiliſſima Gallorum iuuentus hoc expetebat. parui itaque perlibenter, atque hanc operam ſubiui, vt quoad plenior mihi ſe offerret occaſio iuventutis promouendæ, hoc

opuſculum officii mei rationem redderet, cuius fateor me rhapſodum potius eſſe quam auctorem. cum enim vt ſcis, me linguæ Gallicæ interpretem non profitear, in hac ipſa pertractatione mihi aliena ope nitendum fuit; quare quicquid ex nobilibus Gallis quibuſcum conſuetudinem habui, ſignificationum & etymologiarum colligere potui, in quandam inſtitutionis formam, vt vides, redegi: cuius quidem rei, laborem ſolummodo iure mihi vendicare poſſum. Cum autem Patronus aliquis quærendus eſſet huic libello, ne forte ob exiguitatem contemni poſſet: Tu mihi ex multis Alexander mi cariſſime, potiſſimum occurriſti, tum quia mea in te vetus obſeruantia atque amor, iampridem a me aliquod meæ in te beneuolentiæ ſignum atque teſtimonium efflagitabat, tum vero vt obſcuritas huius opuſculi tua auctoritate illuſtraretur. Suſcipe igitur Præpoſite Reuerende exiguas quidem meorum laborum primitias, vt perſpicuum me in te obſeruantiæ argumentum, & vt ſoles, boni conſulito. Vale.

Patauii Die 21. Januarii, Anni M.D.LXXXIX.

DE LI-

DE LITERIS.

LITERAE, quibus vtuntur Itali, ſunt viginti: A,B,C,D,E, F,G,H,I,L,M,N,O,P,Q,R,S,T,V,Z.

Hæ in quinque vocaleis diſtinguuntur: nempe A,E,I,O,V: & in conſonanteis, vt ſunt reliquæ omnes.

H, tamen non eſt litera: ſed aſpirationis nota vel ſignum.

V, verò interdum conſonans eſt: vt in iſtis dictionibus: *Vénere* Venus, *Verità* veritas, *Virtù* virtus, *Vita* vita.

Id quod de litera I, erit quoque intelligendum. Nam etſi in vocibus, quæ à Latinis veniunt, incipientibus à I V, vel I A, vel I O, vel I E, ei præponatur litera G, vt in iſtis vocibus videre eſt, *Giouáni* Ioannes, *Giúſto* iuſtus, *Giéſu* Ieſus, *Giáſone* Iaſon: nihilominus, cum in pronunciando poſterioris vocalis tantùm audiatur ſonus, prior idcirco conſonans ratione cenſebitur.

DE VSV LITERARVM.

PRincipio componunt ſyllabas, ex quibus fiunt voces: ſed id aliæ aliter faciunt.

Nam vocales poſſunt omnes poni, tũ in principio, tũ in medio, tũ in fine dictionis: quod apparet in iſta voce, *amóre* amor.

At conſonantes ponuntur vel in principio, vel in medio: in fine autem perraro, vt infra oſtendetur.

Deinde nonnullę conſonantes ponuntur in ſyllaba ante alias conſonantes: aut B, ante R. in *Bréue* breuis, *Ténebre* tenebræ, *Libro* liber: & ante L, in *Oblio* obliuio, *Obliquo* obliquus, *Obligo* obligatio.

C, ante R, in *Crudéle* crudelis, *Crédo* Credo: & ante L, in *Clamóre* clamor, *Inclito* inclytus, *Inclinato* inclinatus, quod & *Inchinato*, ſicut *Concludo*, & *Conchiudo*, quamuis *concluſióne* & non *conchiuſione* rectè dicatur.

D, ante R, in *Drúto* rectus, *Pádre* pater, *Mádre* mater, *Ládro* latro.

F, ante R, in *Frútto* fructus, *Fratello* frater, *Fráude* fraus.

G, ante N, in *Benigno* benignus, *Ordigno* inſtrumentum, *Ingégno* ingenium, *Lamágna* Alemania, *Campágno* ſocius: & an-

te R, in *Grátia* gratia, *Gráto* gratus, *Gráue* grauis; & ante L, in *Gloria* gloria, *Conſiglio* conſilium.

P, ante R, in *Pregio* pretiũ *Sémpre* ſemper, *Prudente* prudens, *Lépre* lepus; & ante L. in *Contémplo* contemplor, *Moltiplico* multiplico.

S, ante B, in *Sbaſſámento* deiectio, *Sbandito* exul: & ante C, in *Scacciáto* eiectus, *Náſco* naſcor, *Páſco* paſco: & ante D, in *Sdégno* ira, *Sdruccito* diſſutus: & ante F, in *Sfacénduto* ceſſator, *Sfodráto* diſtrictus, vt enſis: & ante G, in *Sgoménto* paueo, *Sgánno*, experior me à nemine fuiſſe deceptum, vel curo, vt aliquis ſe deceptum non eſſe cognoſcat: & ante L. in *Slegále* perfidus, *Slegáto* ſolutus: & ante M, *Smembráto* diſcerptus, *Smórto* pallidus: & ante N. in *Snéruo* eneruo, *Snéllo* agilis, *Snódo* enodo: & ante P, in *Spirito* ſpiritus, *Speranza* ſpes: & ante Q, in *Squálido* ſqualidus, *Squáme* ſquamæ: & ante R, in *Sregoláto* diſſolutus: & ante T, in *Stúdio* ſtudium.

T, ante R, in *Tremo* tremo, *Trónco* truncus, *Trãquillitá* tranquillitas.

Litera autem Z, neque præcedit, neque ſequitur aliam conſonantem in eadem ſyllaba.

Cæterum, quod ad literas attinet, illud quoq; mirum in modũ noſſe, operæpretium eſt: qua ſanè ratione duplicẽtur literæ conſonantes in dictione, id quod ordine literarum, quo facilius memoriæ commendari poſſit, quàm breuiſſimè perſequar.

B, itaque geminatur in iſtis vocibus. *Dúbbio* dubium, *Débbo* debeo, quod & *Déggio* dicitur, *Sábbia* ſabulum, *Scábbia* ſcabies, *Abbéte* abies, *Hábbia* habeat, quod & *Hággia*, *Róbba*, veſtis vel fortunæ, ſed dicitur *Rubáre* furari. At *Lábbro* labum, *Fábro* faber, *Libbro* liber, *Ebbro* ebrius. poſſunt vel ita, vel ſimplici B, vt lubebit, ſcribi.

Geminatur item in tertiis perſonis præteriti imperfecti ſubiunctiui modi tam ſingularis quam pluralis numeri, vt *Amerébbe & Amerébbono, Valerébbe & Valerébbono, Leggerébbe & Leggerébbono, Vdirébbe & Vdirébbono*, hoc eſt, Amaret & amarent, valeret & valerent, legeret & legerent, audiret & audirent.

Rurſus geminatur in iſta voce, *Obbiétto*, quæ & *Oggetto* dicitur, hoc eſt obiectum.

Item in nonnullis verbis, quæ componuntur ex A D, præpoſitione, mutata litera D, in B, ex qua incipiunt ſimplicia, vt *Ab-*

barbáglio, hoc eſt, offuſco, *Ábbraccio* amplector: excluduntur *Abóndo*, id eſt, abundo, & *Abándono* derelinquo.

C autem geminatur in iis dictionibus, quę deducuntur à Latinis habentibus literam X. in prima ſyllaba. atque ex excellens fit *Eccellénte*, ex excepto *Eccétto*, & exceptio, *Eccentióne.*

Inque iſtis vocibus, *Occhio* oculus, *Ginócchio* genu, quæ habent in plurali, *Occhi* oculi, *Ginnócchi* genua, ita *Finóchio* fœniculus, & *Finócchi* fœniculi. Verùm illud hic obiter annotabo, ſyllabam CHI, dulcius in his dictionibus eſſe pronunciandam. quam in *Stócchi* enſes, *Fiócchi* flocci, qui in ſingulari alioqui habent, *Stocco* enſis, *Flócco* floccus. Sed hanc rationem pronunciandi ſcripto quis docere non poteſt.

Geminatur inſuper hæc litera in dictionibus, *Sacco* ſaccus, *Giáccio* iaceo, *Ghiáccio* glacies.

Pariter in verbis compoſitis ex præpoſitione AD, mutata D, litera in C, velut nuper diximus de litera B, vt *Accoglio* excipio, *Accénno* innuo, *Accópio* copulo.

Demum in verbis incipientibus à RA, vt *Rácconciare* reficere, *Raccommandáre* commendare.

D, proinde eſt duplex in *Cádde*, quod eſt præteritum perfectum indicatiui modi, ac tertię perſonæ ſingularis numeri, verbi *Cádo* vel *Cággio*, hoc eſt, cado: & in *Cáddero*, quod eſt numeri pluralis, hoc eſt, ceciderunt.

Geminatur item in verbis compoſitis ex præpoſitione AD, vt ſunt, *Addúco*, *Addórmo*, *Addolciſco.*

Ita & in verbo *Raddolcire.*

Sunt qui eam geminent quoque in verbo *Traduco*, ſed quibuſdam non probatur.

Porro F, ponitur duplex in iſtis vocibus, *Offeſa*, *Vfficio*, *Beffe*, *Affánno*, & huiuſmodi quam plurimis.

Item in verbis compoſitis ex præpoſitione AD, vt *Afferme*, *Affretto* accelero.

Idem intelligatur de verbis compoſitis ex præpoſitione DI, vt *Differiſco*, *Diffido*, *Diffiniſco.*

Ita & de nonnullis verbis ducentibus originē à Latinis verbis, quæ habent prima ſyllaba præpoſitionem OB, mutata B, in F, hoc modo, *Offero*, *Offendo*, *Offuſco.*

Præterea G, duplicari ſolet, quoties I, & O, vel I, & A, in diphthongum coaleſcunt, ita vt vnam efficiant ſyllabam: quem-

admodum videre eſt in iſtis vocibus, *Sággio, Sággia*, ſapiens, quę habent in plurali *Sággi*, & *Ságge*.

Hic notandum perperam à nonnullis collocari inter G, & E, huius poſtremæ vocis, nempe *Ságge*, & ſimilium, literam I, vt dicant, *Sággie, Piággie, Gréggie*: cum dicendum ſit *Ságge* ſapientes, *Piágge*, ore, littora, *Grégge* grex.

At contra, quando I, & O, duas efficiunt ſyllabas, G, præcedens erit ſimplex, vt *Priuilégio, Régio, Litigio, Veſtigio*. Dicimus *Dionígio*, & *Dionígi*, Dionyſius, *Ambrógio, & Ambróſio*.

Neque ſcribitur duplex G, in illis vocibus, quæ dupliciter in I, terminantur, vt ſunt *Pariſi*, & *Parigi* Pariſii, *Túniſi*, & *Túnigi*, *Lúiſi*, & *Lúigi, Malagiſi, Malagigi*. Verùm reperitur duplex in illis, quæ ex Latinis veniunt deſinentibus in literam X, vt Grex, ex quo *Grégge*, vel *Gréggia*, poëticum, ex Lex, *Légge*.

Sed ex Fex fit *Féccia*, quòd Latinum in Genitiuo ſingulari habeat, Fecis. Ex Rex autem fit *Ré*, tam pro ſingulari, quam pro plurali, etſi poetæ in plurali dicant quandoque *Régi*.

Duplicatur etiam in quibuſdam verbis deſinentibus in GO, vt *Léggo, Corrégo, Veggo*, quod & *Véggio*.

Tandem conduplicatur in verbis compoſitis ex præpoſitione AD, cuiuſmodi ſunt, *Agghiáccio, Aggiúngo, Agguáglio, & Aggiornárſi*.

Sequitur L, quod duplex reperitur in iſtis dictionibus, *Béllo, Caſtéllo, Fratéllo, Fallo, Cauállo, Metállo*, & huiuſmodi ſexcentis. Reperitur deinceps geminata in tertiis perſonis ſingularis numeri præteriti indicatiui eorum verborum, quæ primæ & quartæ ſunt coniugationis, quando in fine adiunguntur articuli, vt *Amóllo, Vdillo*.

Geminatur etiam in verbis compoſitis ex præpoſitione AD, vt *Allárgo, Alléuio, Allóggio, Allétto, Alléato*. Idipſum fit tandem in verbis, quibus præponitur RA, vt eſt *Rállento, Rallégro, Rallumo* Cæterùm minimè prętermiſerim in proſa ſcribi ſolere à pleriſque *Déllo, Allo, Dállo, Délli, Alli, Dálli, Délla, Alla, Dálla, Delle, Alle, & Dalle*, pro *De lo, A lo, Da lo, De li*, &c. quomodo ſcribunt poetæ. Sed *Allúi, Dallúi*: & huiuſmodi non vterer, & ſi nonnulli probent.

Quantum verò attinet ad literam M, ea geminatur in iſtis vocibus: *Dámma, Epigrámma, Fiámma, Gémma, Gieruſalémme, Boémme*.

Item

Item duplicatur, cum particula MI, apponitur verbo in fine, vt *Emmi*, hoc eſt, eſt mihi: *Dámmi*, da mihi: *Fámmi*, fac mihi.

Item in primis perſonis numeri multitudinis præteritorum modi indicatiui, vt *Amámmo* amauimus, *Valémmo* valuimus, *Leggémmo* legimus, *Vdímmo* audiuimus, *Fúmmo* fuimus.

Item in verbis compoſitis ex præpoſitione A D, vt *Ammaéſtro* erudio, *Ammoniſco* moneo, *Ammiro* admiror. Dicimus *Rammentáre*, hoc eſt, recolere, vel memorare, & immergere.

Cæterum N, eſt duplex in iſtis nominibus *Dónna, Madónna, Sónna, Anno, Affánno, Ingánno, Sénno, Innocénte.*

Duplicatur quoque in iis dictionibus quæ deriuantur à Latinis nominibus in quibus M, præcedit N, vt ex Somnus *Sónno*, Columna *Cólonna*. Damnum *Dánno*, Scamnum *Scánno*, Autumnus *Autónno*, & huiuſmodi alia.

Item euenit in tertiis perſonis pluralis numeri præſentis indicatiui modi verborum, quæ in prima perſona ſingulari monoſyllaba ſunt quare *Hó*, habeo, habei, *Hánno* habent, *Sto, Stanno* ſtant, *Fó* facio, *Fánno* faciunt, *Eó, dánno* dant.

Excipitur, *Só* ſum, quod habet *Sóno* per ſimplex N, ſunt.

Habent quoque geminum N, tertiæ item perſonæ pluralis numeri futuri indicatiui: vt *Ameránno* amabũt, *Valeránno*, valebunt. *Leggeránno, & Vdiránno.*

Scribuntur pariter per duplex *N* hæc præterita in ſingulari numero, *Vénni* veni, *Vénne* venit, *Ténui* tenui, *Ténne* tenuit, in plurali: *Vénnero* venerunt, *Ténnero* tenuerunt.

Item in verbis compoſitis ex præpoſitione AD, vt *Annotárſi* noctefcere, *Annidárſi*, in nido ſe collocare, *Annúncio* nuncio, *Annulláre*, hoc eſt, efficere vt quippiam prorſus tollatur.

Demum geminatur in verbis compoſitis ex præpoſitione IN, vt *Innouáre*, & *Innamorárſi.*

Iam ſequitur P, quod duplex recipitur à vocibus *Zóppo*, Claudus, *Appetito*, *Dóppio*, duplex, *Cóppia*, vt *Vna cóppia d' huomini da bene*, duo probi viri, *Dóppo* poſt: Poëtæ tamen ſcribunt *Dópo*.

Geminatur etiam in iſtis præteritis, *Rúppi* rupi, *Rúppe* rupit, *Rúppero* ruperunt: *Séppi* ſciui, *Séppe* ſciuit, *Séppero* ſciuerunt.

Ita *Sáppia* ſciam, ſcias, ſciat, *Sappiámo* ſciamus, *ſappiáte* ſciatis. *ſappiáno* ſciant.

Item fit in quibuſdam nominibus propriis, vt *Filippo, Ariſtippo, Egeſippo, Ippolito, Ippodamia, Gioséppe.*

Item, in verbis compoſitis ex præpoſitione A D, vt *Appróuo*, *Appare*, & in iis, quæ ex RA componuntur, vt *Rappórto* refero, *Ráppello* reuoco.

Et tandem in verbo, *Oppóngo* oppono.

Neque præteribo literam Q, velut quæ etſi non geminatur in aliqua dictione, ſi ſcripturam ſpectemus, nihilominus in iſtis vocibus, *Acqua* aqua, *Acque* aquæ, *Giácqui* iacui, *Giáque* iacuit, *Giácquero* iacuerunt: & modo conſimili de cæteris quæ habent C, ante Q, in iſtis, inquam, idem videtur prorſus eſſe in proferendo ſonus, ac ſi geminum haberent Q.

Idē euenit de verbis, *Nócqui* nocui, *Nócque* nocuit, *Nócquero* nocuerunt. *Nácqui*, natus ſum, *Nácque* natus eſt. *Nácquero*, nati ſunt. *Piacqui* placui. *Piácque* placuit, *Piácquero* placuerunt.

Itē in verbis *acquiſto*, acquiro *acquiéto*, vt *mi acqueto* quieſco.

R, & ipſum paſſim reperitur in dictionibus geminatum, vt primum in verbis, quorum tertiæ perſonæ ſingularis numeri præſentis indicatiui deſinūt in R E, cuiuſmodi ſunt *Soccórre* ſuccurrit, *Abbórre* abhorret, *Córre* currit.

Excipitur, *Móre* moritur.

Geminatur præterea in verbis, è quorum medio per elegantiam ſermonis auferuntur ſyllabæ N E, & G L I E, quæ præcedebant literam R, & adiungitur alterum R. qua propter ex *Tenerò*, fit *Terrò* tenebo, ex *Venirò* fit *Verrò*, veniam, ex *Coglierò*, *corrò*, colligam. *Cógliere*, *córre*, colligere, *Veniréi*, *Verréi*, venirem.

Item geminatur in vocibus, *Cárro* currus, *Tórre* turris, *Térra Arra*, *Orréndo*, quæ ſunt nomina, & in verbis *Nárro*, *Attérro* ad terrā deiicio, *Sérro* claudo, *Afférro* arripio, *Sottero* terra operio.

Poſtremo in verbis compoſitis ex præpoſitione AD, vt *Arreſtárſi* conſiſtere vel reſiſtere, *Arriſchio* periculum facio, vel potius, periculum ſubeo, *Arriuo* aduenio, *Arricchire* ditare, *Arroſtiſco* torreo.

Neq; S, nō geminatur, quandoquidē dicamus, *Cáſſa* arca, *Oſſo*, *foſſo* fouea. Sunt & verba, vt *Póſſo* poſſum, *Arroſsiſco* erubeſco.

Præterea geminatur in iis nominibus quæ à Latinis vocibus deducuntur habentibus literam X. idcirco ex ſaxum fit *Sáſſo*, ex luxuria *Luſſuria*, fixus *fiſſo*, & *fitto*, Alexander *Aleſſándro*, dixit *Diſſe*, vixi *Viſſi*, rexi *Réſſi*, texo *Téſſo*.

Idē fit in nominibus quæ à Latinis veniūt, habētibus P, ante S, vt pro ipſe dicamus *Eſſo*: pro gypſum, *Géſſo*, pro ſcripſit *Sciſſe*.

Verùm

Verùm retinetur P, in iſtis nominibus propriis, *Ipſiſile*, *Ipſicratéa*, & *Cápſa*, nomen proprium vrbis. Atque illud obiter annotabo P, auferri, cum præcedit literam S, in principio dictionis, relicta ipſa litera S, vt dicimus *Sálmo*, pro pſalmus. Proinde geminatur in vocibus, quæ à Latinis veniunt habentibus B, ante S, vt ſunt *Aſſolúto* ex abſolutus, *Aſſórto* ex abſorptus, *Aſsènte* ex abſens, *Aſtèmio* ex abſtemius, *Aſſentio* ex abſinthium. Geminatur item in vltima ſyllaba præteriti imperfecti Optatiui, numeri ſingularis, vt *Amáſſi*, amarem & amares, *Amáſſe* amaret: ac modo conſimili in cæteris coniugationibus.

Cùm vero numeri eſt plural. in media ſyllaba, vt *Amaſſimo* amaremus, *Amáſſero* amarēt. Item in præteritis Indicatiui verborum tertiæ coniugationis, vt *Percóſſi* percuſſi, *Percóſſe* percuſſit, *Percóſſero* percuſſerunt. Item in verbis compoſitis ex præpoſ. A D, vt *Aſſággio* guſto, *Aſſálto* adorior, *Aſſicúro* tutum reddo, *Aſſégno* aſſigno, *Aſſordo* ſurdum reddo, *Aſſomiglio* aſſimilo. Dicimus *Raſſumo*, hoc eſt iterum ſumo, & *Raſſétto* concinno.

Quod autem ſpectat ad literam T, reperitur & ipſa geminata in iis nempe vocibus, quæ veniunt à Latinis habentibus B, aut C, aut P, ante T, hinc fit, vt pro obtuſus dicamus *Ottuſo*, pro obtineo *Ottengo*, pro octo *Otto*, pro doctus *Dótto*, pro Factus *Fátto*, pro Baptiſmus *Battéſimo*, pro ſeptem *Sètte*, pro ruptus *Rótto*, corruptus *Corótto*.

Petrarcha tamen ſcripſit *Rápto* raptus, quo poneret diſcrimen inter hoc rapiendi nomen & aduerbium *Rátto*, velociter.

Geminatur rurſum in iſtis diminutiuis vocibus *Pouerétto* pauperculus, *Librétto* libellus, *Fanciullétto* puerulus, *Boſchétto* paruum nemus.

Demum in verbis compoſitis ex præpoſ. A D, vt *Attriſto* triſtor, *Attèro* ad terram deiicio, &c.

V, autem duplicatur in verbis *Auuentárſi* irruere, *Auuertire* animaduertere, mouere, *Auuicinárſi* appropinquare, *Auuedérſi* animaduertere, *Auuotárſi* vouere.

Attamen ſcribendum eſt, *Auénire* & non *Auuenire*, vt nonnullis placet: propterea quod *Auuenire* nō ex verbo Latino Aduenio, quod peruenio declarat, deriuatur: ſed à verbo Euenit, quod eſt Accidit quæ ſignificatio verbo *Auenire* planè cōuenit.

Cæterum de literis X, Y, & K, illud ignorare nō oportet, nullius ſanè vſus eſſe apud Italos homines; ob id eas inter cæteras

literas non connumeraui. Nam pro Y, vtuntur I, pro K, C, & loco literæ X, vtuntur S vt ſupra oſtendimus, aut geminatum in media ſcilicet dictione, aut ſimplex in media item dictione aliquando, & ſemper in eiuſdem principio. Atque quod ad principium attinet, dicimus *Senócrate* pro Xenocrates, *Senofónte* pro Xenophon, *Sérſe* pro Xerxes.

Poſtremum litera Z, quæ poſtrema eſt omnium literarum, quibus Itali vtuntur, duplicatur & ipſa, cùm interponitur inter duas vocaleis, vt in *Belléʒʒa, Dolcéʒʒa, Gentilléʒʒa.* Cùm verò præceditur à cõſonanti aliqua, ſimplex reponitur: vt in *Speránʒa, Parténʒa, Licénʒa, Sapienza.*

Sed illud eſt hic obſeruandum Z, non rectè geminari in voce, *Méʒo*, quãquam vtrimq; vocalem habeat. Nec obſtat, quòd Petrarcha ſecus fecerit; quãdoquidem fuit ad id neceſſitate illarũ poſtremarum vocum in carmine, quas Rimas appellamus, adductus. Nam, cùm promũtiamus, *Méʒo*, liquido apparet (modo quis Italicè pronunciandi rationem teneat) non perinde pronunciare ac, *Pézzo* fruſtum, *Auézzo* aſſuetus, & huiuſmodi.

ET quoniam aliquando non ſolùm ſimiles conſonantes duplicantur in dictione, ſed etiam diuerſæ: atque nõ modo duplicantur, verum triplices reperiuntur quoq̃e, ideo huius rei rationem declarare operæprecium eſſe iudico. Illud itaque principio in hac teſtatur, nõ pati ſermonem Italicum, vt ſuis dictionibus duę ſimiles conſonantes præponantur. Etenim ſiquis ita ſcriberet, S*ſoperbo*, V *venére*, id non Italice faceret.

Atqui nihil probibet, quo minus duæ conſonantes diuerſæ nõnullis dictionibus præponi poſſint, vt videre eſt in *Spéro, Stúdio, Scarico, Crédo, Prézzo.*

Quinimo tres quoque interdum ita dictionibus Italicis præpoſitæ reperiuntur, vt in *Strádauia, Stréle* ſagitta: *Stratagéma, Stráno* ſtringo, *Strétto, Sprézzo* ſperno. *ſplẽdóre, ſpléndido, Scriuo.*

Proinde in medio dictionis haud poſſunt tres diuerſæ conſonantes poni idcirco non dicimus *Conſtánte, Tránsformo, Tranſmúto, Obſtácolo, Sobſtégno, Poſtpóſto,* ſed *Coſtánte, Trasfórmo, Traſmúto, Oſtacólo, Soſtegno, Poſpóſto.*

Excipiuntur *Móſtro, Sémpre, Sepólcro, Témpro, Abbréuio, Accréſco, Attrauérſo.*

Porrò de H, aſpirationis notæ vſu illud ignorare minime debet, nẽpe ſolere à pleriſq; Italicis ſcriptoribus poni in omnibus

ferè

ferè illis dictionibus quas à Latinis accepimus, & in quibus ipſi Latini aſpiratione ſunt vſi, vt in *Huomo* ex homo, *Humáno* ex humanus, *Ho* ex habeo, &c. Atqui, ablata cùm ſit noſtra ætate cauſa, cur aſpirationis notæ eſt quæſitus vſus ceſſare quidem, vt opinor, debere videretur effectus: hoc eſt, vt H, pro ſigno craſſioris ſpiritus (quomodo admodum paucas pronunciamus) in Italicis vocibus amplius non poneretur.

Sed tamen huius aſpirationis vſus in pauca mihi videtur eſſe contrahendus, vt quidem primùm retineatur in voce, *Huómo* ad tegẽdam ſcilicet turpitudinem illam, quæ huic nomini prouenire videtur ex diphthõgo V O, quaſi in capite huius dictionis collocata.

Deinde ne amoueatur ex verbo *Hó*, id eſt, habeo: idq; ad differentiam conſtituendã inter ipſum *Ho*, & O, aduerbium vocãdi, atque O, diſiungendi particulã. Item, inter *Há*, habet, & A, præpoſitionẽ datiuo caſui ſeruientem. Poſtremũ vt conſeruetur in iſtis ſyllabis C H E, C H I, G H E, G H I, in quibus reuera ſignum eſt ſpiritus craſſioris, quo hæ ſyllabæ ab illis differãt, quæ habẽt C E, C I, G E, G I. Nam quantũ interſit vtro modo pronuncies, illi rectè norunt, qui Italicè pronunciandi tenent rationem.

Quòd autem ad vocales attinet, illud ſciendum eſt, eas coaleſcere in diphthongos, quæ ſunt A V, *Aúra*, *Laúra*, *Maúra*.

E V, *Euro*, *Sceúro*, ſimplex, vel *Sepárato*.

I E, *Viéne* veni, *Brièue*, *Tiéne* tenet, *Iéri* heri, *Piéno* plenus, *Fiéno* fœnum.

I A, *ciáncire* garrire, *ciánce* nugę, *biánco* albus, *cacciá* venatio.

I O, *Fióre* flos, *Sciócco* ineptus, *Scióglio* ſoluo, *Scioperáto*, ceſſator, otioſus.

I V, *Ciurma* turma, *Schiúma* ſpuma, *Piú* plus, *Giú* deorſum.

I V O, *Figliuólo* filius, *Giuóco* iocus, ludus.

V O, *Huómo* homo, *Vópo* opus, *Vóuo* ouum, *Buóno* bonus, *Cuóco* cocus.

V I, *guida* dux, *piácqui* placui, *acquiſto* acquiro, *quinto* quintus.

V E, *Piácque* placuit, *acque* aquę, *adúnque* igitur, *lingue* linguæ.

V A, *Acqua* aqua, *Lingua*, *Guádagno* lucrum.

A I, *Fai* facis, *Stái* ſtas, *Amái* amaui, *Lái* lamentationes, *Farái* facies.

V A I, *Guái* væ, vel ærumnæ & miſeriæ.

I E I, *Miéi* mei.

E I, *Léi* ea, *Coſtéi* hæc, *Séi* es.

VOI, *Tuói* tui, *Suói* ſui, *Buói* boues, *Vuói* vis.

Hic animaduertas licet, *Túo, Súo, Io, Léi, Lui, Nói, Vói, Tuói, Suoi, Miéi, Vuói, Buói*, plerumque monoſyllaba eſſe, tum in proſa oratione, tum in verſu, quanquam quod ad verſum ſpectat, in fine carminis ſemper diſſyllaba ſunt. Neque prętermiſerim, quo ad pronunciationem vocalium illud eſſe obſeruandum, O, & E, aliquando obſcurius, aliquando clarius pronunciári. Obſcurius enim in iſtis dictionibus, *Amore, Calóre, Ardóre*, & huiuſmodi. At clarius pronunciatur E, in dictione *Erba*, O, verò in dictione *Ottima*. Verùm hæc pronunciandi ratio haud ſcripto oſtendi poteſt, quare ab eo diſcenda omnino eſt, qui Italicam linguam callet.

DE ARTICVLIS.

HAbet ſermo Italicus articulos, quos nominibus quæ propria non ſint, præponit: quorum alii viriles ſunt, alii muliebres, idque tam in ſingulari, quam in multitudinis numero, vt hic ſubiectus typus clarè oſtendit.

Articuli	Viriles.	Num. ſing. *IL, LO,*	Gallice le, hic.
		Nu. mul. *I, LI, GLI,*	les, hi.
	Muliebres	Nu. ſing. *LA.*	la, hæc.
		Nu. mul *LE.*	les, hæ.

Caret Italicus ſermo caſibus, qua quidem in re vt eſt ſimilis linguæ Hebraicæ, ita eſt Græcę & Latinę diſſimilis. Quapropter ad variandos articulos per diuerſos caſus adhibet prępoſitiones, DE pro Genitiuo, A pro Datiuo, & DA pro Ablatiuo: in Vocatiuo vſurpatur pro ſigno caſus O, aduerbium vocandi: in Nominatiuo vero & Accuſatiuo articuli dumtaxat vſurpantur, quemadmodum ex ſubiecto typo perſpici poteſt.

Articuli

Articuli.	Viriles.	Nu. ſing.	Nom. I L, L O hic.	Gal. le.
			Gen. *del, dello.* huius.	de, du.
			Dat. *al, allo.* huic.	a, au.
			Accuſ. *il, lo.* hunc.	le.
			Voc ó, ò.	o.
			Ablat. *dal, dállo.* hoc.	de, du.
		Nu. mul.	Nom. *i. li. gli.* hi.	les.
			Ge. *de i, de' delli, dégli.* horum	des.
			Dat. *á, i, a', alli.* his.	aux.
			Acc. *i, li. gli.* hos.	les.
			Voc. *ó*, ò.	ò.
			Abl. *da i, da' dalli, dagli.* his.	des.
	Muliebres.	Nu. ſing.	Nom. *la.* hæc.	G. la.
			Gen. *délla*, vel *de la* huius.	de.
			Dat. *álla*, vel *ála.* huic.	a.
			Acc. *la*, hanc.	la.
			Voc. *ó.* ò.	o.
			Ablat. *dalla*, vel *da la.* hac.	de.
		Nu. mul.	Nom. *le* hæ.	les.
			Gen. *délle*, vel *de, le.* harum.	des.
			Dat. *álle*, vel *á le*, his.	aux.
			Acc. *le*, has.	les.
			Voc. ò.	o.
			Abl. *dálle*, vel *da*, le, his.	des.

Articuli coniuncti cum aliis præpoſitionibus.	NE	*Néllo, Nel.*	Gal. en ce.
		Nélli, Negli, Ne i, Ne'	en ces.
		Nélla.	en ceſtes
		Nélle.	en ces.
	PER	*Per lo, Pel, Péllo.*	par le.
		Per li, per gli, pélli, per i, pei, pe'	par les.
		Per la.	par la.
		Per le.	par les.
	CON	*Con lo Col, cóilo.*	auec luy.
		Con li, con gli, colli, coi, co'	auec eux.
		Con la, cólla.	auec elle.
		Con le, cólle.	auec elles.

DE ARTICVLORVM VSV.

OMnes fere articuli vocibus tantum communibus præponi ſolent.

Dixi ferè, quòd aliquando articulus Là, præponatur nominibus proprijs, vt ſuo loco demonſtrabitur.

Articulus itaque LO, datur vocibus incipientibus à vocali, ſed litera O, eliditur, appoſita eius loco Apoſtropho, hoc modo, *L'Amóre, L'Onóre*: atque perinde proferuntur, ac ſi ſcripta eſſent, *Lamore, Lonóre*.

[LO ſe met deuant les mots commanceans par vne voyelle comme *l'amoro*, &c. Sed hic animaduertendum eſt, Italos Hetruſcos eſſe ſolitos auferre literam i, vocibus iis, quæ ex præpoſitione In, componuntur, atque apponere Apoſtrophum literæ vocali articuli, ſic: *Lomperatore* in ſingulari num. & in plurali, *Gli Imperátori*, & ita de cæteris huiuſmodi. Atqui nolim eos, & ſi Boccácium, auctorem habeant hoc imitari, cùm eiuſmodi dicendi genus ſit admodùm affectatum. Deinde ex quo Apoſtrophus ſignum eſt vocalis amiſſæ, ad quid Articulo, cui nihil deeſt, adſcriberetur? Adde eiuſmodi eliſionis ſignum ad conſonantes literas vocali quapiam priuatas potius pertinere, quàm ad vocales. denique dictiones illæ, *Imperatore, & Imperatori*, auferendo eis literam i, a qua incipiunt, indigne plecti capite (vt ita dicam) viderentur.

At ad inſtitutum. *Lo*, rurſus datur vocibus, quæ incipiunt à duabus conſonantibus diuerſis, quarum prima erit S, hoc modo *Lo Spirito, Lo Stomaco, Lo Scacciáto*, eiectus, *Lo Státo, Lo Stràle*, ſagitta.

[G. Lo, il ſe met auſſi deuant ceux qui commancent par deux conſonantes, comme *Lo Spirito*, &c.

Idem prorſus intelligatur de articulo hoc cum præpoſitionibus coniuncto vt *Dello Spirito* ſpiritus *Allo Spírito* ſpirtui, *Dállo ſpirito* à ſpiritu, *per lo ſpirito* per ſpiritum, *Con lo ſpírito* cum ſpiritu, *Nello ſpirito* in ſpiritu.

Datur tandem hic articulus nomini, *Il Quale*, idque in principio carminis; quare dicimus, L*o quale*.

Articulus verò IL, præponitur vocibus quæ incipiunt à conſonantibus, vt *Il Re, Il Prencipe, Il Cielo*, &c.

[G. IL, ſe met deuant ceux qui commancent par ſimples conſonantes, comme *Il Re*, &c.

Vtrique

Vtriq; poſtea dãtur quoq; verbis infinitiui modi, ſeruata eadẽ ratione principiũ literarũ, vt dicamus, *l'amare, il dire. lo ſcriuere.*

Quod autem attinet ad articulos iſtius quidem generis, ſed numeri multitudinis I. præponitur vocibus incipientibus à cõſonanti, vt *I Principi, I Ré, I Ciéle.*

L I verò & G L I, dantur vocibus incipientibus à vocali, vt *L I,* vel *G L I Amóri, L I* vel *G L I Onóri, L I* vel *G L I Eſerciti.*

[G. *LI, & GLI* ſe metent deuant les mots qui ont vne voyelle au commancement comme *LI* vel *GLI Amori* &c.

Verumtamen cùm litera vocalis, ex qua incſpit ſequẽs dictio, fuerit I ei præponendus eſt articulus G L I, qui tamen amittit ſuam vocalem hoc modo. *Gl' iniqui, Gl' impii, Gl' ingiúſti,* &c.

L I & G L I præponuntur item vocibus, quæ incipiunt à duabus conſonantibus diuerſis, quarum prima erit S, vt G L I *Spiriti* G L I *Strâli*, G L I *Sténti* ærumnæ, G L I *Scómmodi* incommoditates, &c. [G. *LI & GLI*, ſe mettent deuant les mots qui ont vne voyelle au commencement *Gliſpiriti*, &c.]

Idem omnino fieri neceſſe eſt de his articulis, cùm coniuncti ſunt præpoſitionibus ita vt dicamus *de i Ré,* & non *De gli Re,* ac modo conſimili per alios caſus.

Sed hic obſeruare licet, ſolere plerumque ab articulo auferri I, & apponi Apoſtrophum, hoc modo, *De' fatti tuói,* pro *Dei fatti tuoi.* Ita quoque vſurpatur *A* pro *Ai, Da'* pro *Da i, Co'* pro *Coi, Ne'* pro *Nei, Pe'* pro *Pei.* Verùm iudicio id fieri oportet, quod quidem legendis potius probatis Autoribus, quàm arte aliqua quis poterit adipiſci.

Dicimus præterea *Délli ſpiriti,* & non *De i ſpiriti, Agli* vel *Alli ſpiriti,* non autem *A i ſpiriti.*

Cæterum præpoſitio P E R, ſemper requirit articulos, LO, LI, vel G L I, nulla prorſus habita ratione literarum, à quibus ſequentes incipiant dictiones; vt *Per lo pétto, Per li fianchi:* non autem *Per il pétto, Per i fianchi.* At non rarò dicunt itidem *Pe' monti Pe' piani.* loco earum dicendi formularum, quæ habent *Per li mónti, Per li piáni,* hoc eſt, per montes, per planiciem.

Iidem tandem articuli præpoſitionibus coniuncti haud ſecus ſe habent, ac cùm ab illis diſiuncti ſunt: quare dicimus, *Dell' Amóre, De gli Amóri, All' ingiúſto, A gl' ingiúſti,* & eodem modo per omnes alios caſus, tam ſingularis, quam pluralis numeri.

De articulis autem muliebris generis illud ſciendum, vt ar-

ticulus LA, detur nominibus communibus ferè ſemper, vt cùm dicimus, *La Táuola, la Bárca, la Scuóla*, & nonnunquam detur quoque nominibus propriis, quemadmodum fecit Boccacius dicendo, *La Belcolóre, la Fiamétta*, &c.

Vbi notare oportet, hunc articulum poni integrum ante voces, quæ à conſonantibus incipiunt, vt ſuprà exemplis adductis oſtendimus: ſed tamen priuari litera A, & donari Apoſtropho, quoties præponitur vocibus incipientibus à vocali, hoc modo: *L' Anima, l' Oneſta, l' Amicitia.*

Articulus verò LE, perinde ſe habet atque articulus LA: niſi quòd non datur nominibus particularibus. Dicimus ergo, *Le ſtélle, le dónne*, & *L' ánime, L' ámicitie, L' iniquitá, L' impreſe.*

Eadem penitus eſt ratio horum articulorum cum præpoſitionibus coniunctorum: dicimus namque in ſing. num. *Della ſtélla, Alla ſtélla, Dalla ſtélla, Per la ſtélla, Con la ſtélla, Nella ſtélla: Dell' anima All' anima, &c.* in plurali autem num. *Delle ſtélle, Alle ſtélle, &c. Dell' anime, All' anime, &c.*

DE NOMINE.

OMnia nomina Italica in aliquam exeunt vocalem, *Dio, Angélo, Ciélo, Huómo*, & alia penè innumera.

Atqui eam aliquando amittunt, præſertim in vocibus, quarum poſtremam vocalem præcedunt literæ, quas Latini liquidas appellant, nempe, L, N, R: vt *Débil, Fél Mél, Fédel, Ván, Penſier*, pro *Débile, Féle, Méle, Fedele, Váno, Penſiero.*

Atq; id fieri ſolet, vel cùm vox ſequens à conſonanti incœperit, vt *Ván deſio, Penſièr canuto:* id eſt, vanum deſiderium, prudens cogitatio. Item, *Fedel, compágno, Mél dólce.* Sed non adſcribitur Apoſtrophus, quòd non amittant vocalem propter alteram ſequentem. Quapropter dicimus, *Grancóſa, Buón Chriſtiano, San Páolo*, ſine Apoſtrophi adiectione, pro *Grande cóſa, Buóno Chriſtiáno, Santo Páolo*, qui dicendi modi ſunt multo inelegantiores.

Sed à regula excipiuntur iſta nomina, *Cóllo* collum. *Apóllo, Vólo* volatus, *Affánno* ærumnæ *Ingánno* dolus, *Oſcúro, Dúro, & Chiáro:* haud enim dicimus *Col, Apol, Vol, Affan, Ingan, Obſcur, Dur, Chiar:* quanquam his duobus poſtremis perraro vſus eſt Petrarcha.

Neque

Neque truncari patiuntur iſtæ voces, *Animo, Abiſſo, pégno, Soſtógno*, & huiuſmodi.

Solent deinde Italica nomina amittere poſtremam vocalem, cùm ſequens dictio à vocalium quapiam incœperit, atque pro amiſſa vocali Apoſtrophus adſcribitur. ſic: *Voſtr' ócchi, Molt' ánni.* &c. Ex quo apparet id in nominib. adiectiuis potiſſimum vſu venire.

Poſtremò, Poëtæ nonnulla priuant nomina vltimis ſyllabis, nedum literis vocalibus aut iiſdem ſyllabis auferunt L, gratia ſeruandi numeri in verſu, hinc fit, vt dicanſ interdum, *Anima'* & *Animai* pro *Animáli, Lacciuo'* & *Lacciúoli, Caua'* & *Cauái* pro *Cauálli, Be'* & *Bei* pro *Bélli, Que'* & *Quéi* pro *Quelli, Ta'* & *Tái* pro *Táli, Quá'* & *Quai* pro *Quali.*

Sed tamen id minimè fit, cùm ſequitur vox, quæ à vocali incipiat, vt paſſim probatorum Auctorum ſcripta fidem faciunt.

DE NOMINVM FINIBVS.

Nomina ſubſtantiua propria virorum, & num. ſingu. exeunt in
- *A, Enéa, Pitágora, Lúca, Andréa, Porſéna.*
- *E, Céſare, Ariſtótile, Scipióne, Platone.*
- *I, Giouánni, Luigi, Dionigi.*
- *O, Aleſſándro, Pietro, Páolo.*
- *V, Gieſú,* Artù.

Nomina propria vrbium vir. gen. terminantur in
- *E, Lióne.*
- *I, Parígi, Bríndiſi, Ragúſi.*
- *O, Miláno, Còmo, Pèſaro.*
- *V, Corfú, Cefalú, Perú.*

Nomina quæ ad familias pertinent, terminantur in
- *A, Colónna, Carráfa, Gonzága, Cóſſa, Aúſtria, Aragóna.*
- *E, Déntice, Pónte, Eſtè.*
- *I, Médici, Critti, Piccolómini, Vénti, Tornaquinci, Dóni, &c.*
- *I,* vel *O, Quirini, & Quiríno, Soderíni* & *Soderino. &c.*
- *I,* vel *E, Caualcánti* vel *Caualcánte.*
- *O, Aualo, Tóledo.*

Cæterum hæc cognomina non eodem modo vſurpantur, quamobrem quis eorum ſit in dicendo vſus, haud ab re erit indicare. Dicimus itaque *Pompéo Colónna*, Pompeius Columna,

Mária Colónna, Maria Columna, *Il Colónna*, Columnenſis, *I Colónneſi*, Columneſes.

Dicimus proinde *Cárlo d' Auſtria. Quei della caſa d' Auſtria. Ferránte d' Aragona. Quei d' Aragóna:* nam *Aragóneſi* ſignificat etiam qui eius familiæ ſunt ſtudioſi.

Quòd ad alteram ſeriem ſpectat, dicimus *Camíllo, Déntice, Diána, Déntice, Il Déntice, I, Déntici.*

Rurſus, *Andréa Pónte*, vel *da Pónte: Caterina Ponte, Il Ponte*, vel *da caſa Pónte. Quel*, vel *Quei da caſa Ponte.*

Item, *Ercole da Eſte, Caterina da Eſte, Quei da eſte.*

Tertii autem ordinis cognomina ita vſurpantur, vt dicamus, *Cóſmo Médici*, vel *Cóſmo de Medici: Lucrétia Médici*, vel *de' Medici: Il Médici, I Medici.*

Ita, *Franceſco Doni, Giouánna Doni il Doni.*

Sic, *Aleſſándro Piccolómini, Il Piccolómini, Pórtia Piccolómini, la Piccolómini.*

Dicimus præterea *Piétro Quirini*, vel *Quirino: Camilla de' Quirini*, vel *Quirina*, non autem *Camilla Quirini*: quod non ſit in vſu. Rurſus dicitur rectè, *il Quirino*, non autem, *il Quirini*. Verùm ſi quis obiecerit, cur rectè dicitur, *Il Médici, Il Doni*. Reſpondeo, quòd cognomina *Médici*, & *Dóni*, nullam aliam habent terminationem, quæ ſit in vſu. Atqui cognomen *Quirini*, habet & *Quiríno* pro maribus, & *Quirina* pro fœminis: idcirco dicimus *Antonia Quirina*, & non *Quirini*, ſed *de' Quirini*: cùm tamen dicamus *Caterina Médici*, & non *Medica*

Exempla proinde cognominum quintæ claſſis erunt, *Guido Caualcánte*, vel *Caualcánti, Il Caualcánte, i Caualcanti: Giúlia Caualcánte.*

Quod autem ad ea, quæ in poſtremo loco poſita ſunt, dicimus *Alfonſo d' Aualo, Petro di Tolédo.*

Nom. appellatiua gen vir. & num. ſing. termin. in
- A, *Soſiſta, poèta, proféta, podeſta, pianéta.*
- E, *Onóre, Amóre, Colóre, Fánte*, quod eſt etiam gen. mulieb. *Signóre.*
- O, & E, *Caualiéro*, vt, Poëtæ vel *Caualiére*, vt qui ſcribunt proſa oratione: cuiuſmodi ſunt multa alia nomina.

Eſt nomen *pári*, quod ad vtrumque numerum, & genus pertinet: quare dicimus, *I pári tuói, I pári noſtri, Le pári tue: le pári voſtre*, hoc eſt, tui vel veſtri ſimiles, & hoc in numero multitudinis.

dinis. Nam in ſingulari dicimus,*Tuo pári, Tua pári*,id eſt,tui ſimilis.

Dicimus præterea,*Vn péio di Cálze,Due páia,Tre páia,Quattro páia*,&c.*di polli*: ex quibus dicendi formulis perſpicuum fit, quid interſit inter *pári, páio, páia*: nempe *pári*,ſimilitudinem declarare,*páio*,*&* *páia*,ſocietatem,vt ita dicam.

Sed de eo quoque admonebo lectorem,has voces *páio,pari*,& *páia*, pertinere etiam ad verbum quod ſignificat, Videor, hoc modo.

Indicatiui.

Io páio	ego videor.
tu pári	tu videris.

Subiunctiui.

Io páia	ego videar.
tu páia	tu videaris.
colui páia	ille videatur.

Nom. adiect. num.ſingu.& gen. viril. termin.in { O, *Diuíno,Béllo,Vmáno,Fiero,Altiéro,Orréndo, Ornáto,&c.*
E, *Celéſte, Fedéle, Dolce, Virile*,*&c.* quæ ſunt item muliebris generis.

Quantum verò attinet ad eadem nomina,cùm numeri ſunt multitudinis,omnia in I,exeunt: vt *Huómini,Ciéli,Angeli,&c.* Atque id intelligatur, tam ſi in ſingulari numero finiant in O, quàm ſi in aliis terminentur literis vocalibus.

Excipiuntur tamen ea, quæ in numero multitudinis duplicem habent finē,in I,ſcilicet ac generis ſunt virilis,& in A, quomodo genus mutant ex virili in muliebre, quæ omnia ſubiecto typo ob oculos ponuntur.

Nom.in plur.num. deſinentia in { A, *Díta, Lábbra & Lábbia, Ginóchia, Bráccia,Legna,Veſtigia,Riſa,&c.*
I, *Díti, Lábbri,Ginócchi,Brácci,Légni,Veſtigii,Riſi.*

Sed quæ deſinunt in A, magis ac frequentiùs vſurpant, qui verſantur in ſoluta oratione.

Porrò & nomina muliebris generis haud eodem modo finiunt, vt ſubiecti typi oſtendunt.

Nom. prop. mul. ſing. nu. deſinunt in { *A, Cornelia, Laúra, Túllia, Lucrétia, Maria, &c.* / *E, Beatrice, Rachéle, Berenice Penélope &c.* / *O, Glicério, Caliſto, Dido, Sáfo, Calipſo, Ino, &c.*

Nom. muliebris gen. propria vrbium deſinunt in { *A, Róma, Vinétia, Pádoua, Veróna, Fiorinza &c.* / *E, Auignóne, Cartágine, Aténe.* / *I, Nápoli, Conſtantinópoli.* / *O, Corinto, Séſto, Abido, Eſſeſo, Argo.*

Nom. muliebris appellat num. ſingul. termin. in {
A, Anima, amicitia, dónna, Signóra.
E, Opinione, lettióne, affettióne.
O, Máno.
A & E { *A, Oneſta, árma, lóda, fróda. frónda á la* / *E, Oneſtáte. arme, lóde. frónde. fróde á le*
V & E { *E, Virtúte. ſeruitúte, Grúe.* / *V, virtù. ſeruitù, Grù.*
A & O { *A, Orécchia, fóglia, cérchia, chióſtra, célſa.* / *O, Orécchio, fóglio, cérchio, chióſtro, célſo*
}

At in O, cùm deſinunt, virilis ſunt generis: atque *Orécchia,* & *Fóglia,* in frequenti ſunt vſu, ſicut *cérchio, chióſtro, & gélſo*: cętera verò non item.

Nom. gen. mulieb. adiect. ſing. nu. deſinunt in { *A, Biánca, bélla, diuina, ornáta, fiera, réa, &c.* / *E, Fedéle, crudéle, fórte*: quæ & viril. gen. ſunt.

Cæterùm in multitudinis numero huiuſmodi nomina habebunt I, poſtremo loco, ſi in ſingul. habebunt E, quòd in ſing. habebunt A, in plur. habebunt E.

Hinc fit, vt quæ habent in ſing. duplicem finem, eundem habeant quoque duplicem in plurali numero: id quod typis oſtendere non pigebit.

Num. ſing.	*A, Stélla* / *E, Fónte*	Num. plu.	*E, Stélle* / *I, Fónti.*
Num. ſing.	*A, A'rma* / *E, Arme*	Num. plu.	*E, A'rme* / *I, Armi.*

Num.

Num.ſing.	V, *Virtù* / E, *Virtúte*	Num.plu.	V, *Virtù* / I, *Virtúti*
Num.ſing.	A, *Bontá* / E, *Bontáte*	Num.plu.	A, *Bontâ* / I, *Bontáti*
Num.ſing.	A, *Orecchia* / O, *Orécchio*	Num.plu.	E, *Orécchie* / I, *Orécchi.*

Verum, *Máno*, ex quodam vſu loquendi quamuis ſit generis muliebris, deſinit tamen, cum ſingularis eſt num. in O, vt *Máno*, ex quo conſequitur in plurali deſinere in I, vt *Máni.*

DE NOMINVM DECLINATIONE.

QVanquam (vt ſuprà monuimus, cùm de articulorum declinatione ageremus) ſermo Italicus caſus & flexus nominum cuiuſmodi in Latina & Græca linguis eſſe videntur, non agnoſcat: nihilominus haud omnem inflexionem reſpuit. Nam eam habet, quæ vel ex præpoſitionibus ſolis, vel ex iiſdem vnà cum articulis pendet, cuius rei paradigmata aliquot adſcribam.

Paradig. I. ex Art. cum præpoſit.

Nom. ſing.	*L'amico*	G l'ami	amicus.
Gen.	*dell' amico.*	de l'	amici.
Dat.	*all' amico.*	a l'	amico.
Acc.	*l'amico.*	l'	amicum.
Voc.	*ò amico.*	ò ami	amice.
Abl.	*dall' amico.*	de l'	amico.
Nom. plu.	*Gli amici.*	les amis.	amici.
Gen.	*de gli amici.*	G. des amis.	amicorum.
Dat.	*à gli amici.*	aux.	amicis.
Acc.	*gli amici.*	les.	amicos.
Voc.	*ò Amici.*	ò amis.	amici.
Ablat.	*da gli amici.*	des.	amicis.

I. Paradigmatis vſus per omnes caſus & numeros.

Nom. ſingul. *l'amico vènne* [l'amy eſt venu] amicus venit.

Gen. *mi ricordo dell' amico* [il me ſouuient de l'amy] memini amici.

Dati. *compiáccio all' amico* [ie complais à l'amy.] morem gero amico.

Accu. *amo l'amico* [i'aime l'amy.] amicum amo.

Vocat. *o amico vieni* [viens amy.] ô amice veni.

Ablat. *mi parto dall'amico.* [ie me deſpars d'auec l'amy.] diſcedo ab amico.

Nom. plur. *gli amici vènnero.* [les amys ſont venus.] amici venerunt.

Genit. *mi ricordo degli amici.* [i'au ſouuance des amys.] memini amicorum.

Datiu. *compiáccio ágli amici* [ie complai aux amys] amicis morem gero.

Accuſ. *amo gli amici* [i'aime les amis] amicos amo.

Vocat. *o amice venite* [venez amis] ô amici venite.

Ablat. *mi parto da gli amici.* [ie me ſepare des amis.] ab amicis diſcedo.

Paradig. II. ex præpoſ. ſine articulis.

Nom. ſing.	*amico*	G. ami.	amicus.
Genit.	*di amico*	d'	amici.
Dat.	*ad amico*	a.	amico.
Accuſ.	*amico*		amicum.
Vocat.	*amico*		amice.
Ablat.	*da amico*	d'	amico.
Nom. plur.	*amici*	amis.	amici.
Gen.	*di amici*	d'	amicorum.
Dati.	*ad amici*	aux.	amicis.
Accuſ.	*amici*		amicos.
Vocat.	*amici*		amici.
Ablat.	*da amici*	d'	amicis.

II. Paradigmatis vſus per omnes.

Nom. ſing. *fu amico vero,* fuit verus amicus.

Gen. *ne è vfficio di amico,* haud eſt amici officium.

Dat. *Io non parlai ad amico fidáto,* Sum de ea re cum fido amico locutus.

Accu. *Mai non viſitái amico à me più cáro di te,* Amicum te mihi cariorem viſitaui nunquam.
Vocat. *Amico viéni,* Amice veni.
Ablat. *Da amico. cóme ſei tu, recouo ogni coſa in buóna parte.* Ab amico tui ſimili omnia in bonam partem accipio.

Superſedeo iam eodem modo exempla in numero multitudinis afferre, quod per ſe quisque ad inſtar adductorum in ſing. num. id præſtare facilimè poterit.

III. Paradig. ex Articulo IL.

Nom. ſing.	*il maéſtro.*	le	magiſter.
Genit.	*del maéſtro.*	du	magiſtri.
Dati.	*al maéſtro.*	au	magiſtro.
Accuſ.	*il maéſtro.*	le	magiſtrum.
Vocat.	*ó maéſtro.*	o	ô magiſter.
Ablat.	*dal maéſtro.*	du.	magiſtro.
Nom. plu.	*i maéſtri.*	les	mágiſtri.
Genit.	*de i maéſtri.*	des	magiſtrorum.
Dat.	*à i maéſtri.*	aux	magiſtris.
Accuſa.	*i maéſtri.*	les	magiſtros.
Vocat.	*ó maéſtri.*	o	ô magiſtri.
Ablat.	*da i maèſtri.*	des	magiſtris.

IIII. Paradig. ex nomine muliebris gen. quod recipit articulum LA, priuatum ſua vocali litera.

Nom. ſing.	*L'ánima.*	G. l'ame	anima.
Gen.	*Dell'ánima.*	de l'ame	animæ.
Dat.	*All'ánima.*	à l'ame	animæ.
Acc.	*l'ánima.*	l'ame	animam.
Voc.	*ó ánima.*	o ame	ô anima.
Abl.	*Dall'ánima.*	de l'ame	anima.
Nom. plu.	*L'ánime.*	les ames	animæ.
Gen.	*Del'ánime.*	des ames	animarum.
Dat.	*All'ánime.*	aux ames	animabus.
Acc.	*l'ánime.*	les ames	animas.
Voc.	*ó ánime.*	o ames	ô animæ.
Ablat.	*Dall' animo*	des ames	animabus.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA

V. Paradig. ex nomine eiuſdem quidem gen. ſed quod recipit articulum LA, integrum.

Nom. ſing.	*la ménte.*	G. la pensée	mens.
Genit.	*della ménte.*	de la	mentis.
Dati.	*alla ménte.*	à la	menti.
Accuſ.	*la ménte.*	la	mentem.
Vocat.	*ò mente.*	o pensée	ô mens.
Ablat.	*dalla mente.*	de la	mente.
Nom. plu.	*le menti.*	les penſees	mentes.
Genit.	*delle menti.*	des	mentium.
Dat.	*alle ménti.*	aux	mentibus.
Accuſa.	*le menti.*	les	mentes.
Vocat.	*ò menti.*	o	ô mentes.
Ablat.	*dalle menti.*	des	mentibus.

Addam hic iam, quo pacto ex omnibus Latinorum omnium declinationibus ad nos pleraque, quibus vtimur, nomina deriuentur. Verùm in hoc breuior ero, quàm fortaſſis alicui res poſcere videbitur: tum quod breuitati ſtudeo: tum verò quòd Latinis literis inſtructus Lector, cùm ex iis, quæ mox attigero, quaſi anſam acceperit indagandi, per ſe plura animaduertet.

Ex I, nom. vir. & mul. deſinētia in { A, *Poéta, proféta, Pitágora, Euangeliſta, fémina, érba, táuola, cárta, fenéſtra.* E, *Anchiſe, Penélope.* }

Ex II. vtriuſque generis, deſinentia in { O, *António, Virgilio, Miláno, cauállo, libro, lauro, &c.* I, *Dionígi, Parígi, Luígi.* }

Ex III, deſinent. in { A, *Poéma ſtratagéma, dogma, &c.* E, *Céſare, lettióne, Pallade, Rachéle, niéue, ſcure, &c.* I, *Filli, Méri, Garíddi Tiſi, &c.* }

Ex IIII. quæ deſinunt in { O, *Máno, córno, effétto, affétto, diffétto, riſpétto, Sénſo, Gúſto, intellétto, vdito.* A, *Viſta,* vel *vedúta, vdita.* }

Ex V.

Ex V. quæ deſinunt in { E, *Spécie, effigie, tempérie, congérie.* I, *Di meζodi.* }

DE COMPARATIVIS ET SVPERLATIVIS.

SErmo Italicus caret nominibus comparatiuis, ſed eorum loco vſurpat poſitiuum cum aduerbio. *Piu*, ſic *Piú Dótto, Piú bello, Piú fortè* Quorum inſuper ſignificatio augetur additis aduerbiis, *Mólto, & aſſái*, vt *aſſái piú*, vel *mólto piú*, vel *aſſái mólto piú*, vel *Mólto aſſai piú dótto*, Omnibus enim his modis rectè dicetur.

Quantum verò ad eorum vſum attinet, requirit caſum Genitiuum, hoc modo, *Io ſono piú dótto di te*, ſum doctior te. Item, *Ciceróno fu piú eloquente di Orténſio.* Cicero fuit eloquentior Hortenſio.

Habemus etiam iſtos dicendi modos ex comparatiuis, nempe, vt dicamus, *Tu non ſei il piú dotto del Móndo, Tu ſei il piú ricco della compagnia, Io ſono amico dei piú dótti, Tu ſei dei piú dótti, Tu ſei ſtimáto trai piú dotti, Tu tipuói parangouare á i piudótti.*

Superlatiuum autem haud ita vſurpant, hoc eſt, vt comparationem declaret, ſed præſtantiam: non enim dicimus, *Ciceróne fú eloquentiſſimo de' Romani*, cùm huiuſmodi dicendi modus ſit planè Latinus, ſed dicimus, *Cicerone fú eloquentiſſimo*, absque adiectione alterius, in cuius comparationem Cicero veniat.

DE NOMINIBVS NVMERABILIBVS.

VNo ſingulari. *Vni* pluralis numeri, & viril. generis. *Vna* ſing. *Vne* plur. num. & muliebris generis. At vſurpamus, *Vno, & Vna*, cùm numeramus: *Vni*, verò, & *Vno*, hoc modo, vt dicamũs *L'úne, e l'áltre*, vtræque. *Gli úni, è gli áltri.* vtrique.

Hic animaduertas, haud ſecus hos dicendi modos ab Italis vſurpari, atque Latini vſurpant, vtrique, & vtræque.

Dúe, & in carmine, ſi quis vult, *Dúo*: nunquam, *Dúa*, vel *Duói*, etſi nonnulli ea vſurpant. Cæterum pertinent ad vtrumque genus, quod eſt intelligendum quoque de omnibus aliis numeris, qui ſequentur.

Dicimus inſuper *Ambidúe*. quod intelligitur de duobus maribus, vel altero ſaltem è duobus exſiſtente mare, & *Ambedúe*, quod de duobus mulieribus eſt intelligendum. At *Ambodúe*, *Amendúe*, *Amendúne*, & *Amendúni*, quamuis probati auctores vtantur, equidem haud libenter vſurparem.

Dicimus inſuper, *Ambo*, in eadem ſignificatione, qua Latini.

Tré: Tres, vel Tria. *Quáttro:* Quatuor.
Cinque: Quinque. *Sei* ſex.
Sétte: ſeptem. *Otto:* octo.
Nóue: nouem. *Diéce:* decem.
Vndici: vndecim. *Dódici:* duodecim.
Trédici: tredecim. *Quattórdici:* quattuordecim.
Quíndici: quindecim. *Sédici:* ſexdecim.
Diceſette: ſeptendecim.
Diciótto: octodecim
Dicenóui: nouendecim.
Vénti: viginti. *Vent' úna*, vel *vna*.
Viginti vnus, vna, vnum.
Vénti dúe: viginti duo, vel duæ.
Vénti tre: viginti tres, vel tria.
Vénti quattro: viginti quatuor.
Vénti cinque: viginti quinque, ac modo conſimili vſque ad
Trénta: triginta.
Quaránta: quadraginta.
Cinquánta: quinquaginta. *Seſſánta:* ſexaginta.
Settánta: ſeptuaginta. *Ottánta:* octoginta.
Nonánta: nonaginta. *Cénto:* centum.
Cénto & vno, vel vna: centum, & vnus, vna, vnum.
Cénto & dúe: centum & duo, vel duæ.
Cénto & tre: centum & tres, vel tria.
Cénto & quattro: centum & quatuor: ac eodem modo vſque ad *Dugénto:* ducenti, ducentæ, ducenta, vel bis centum.
Trecénto: trecenti, tæ, ta, vel ter centum. *Quattrocénto:* quadringenti, tæ, ta, vel quater centum.
Cinquecénto: quingenti, tæ, ta: vel quinquies centum.
Seicénto: ſex centi, tæ, ta: vel, ſexies centum.
Settecénto: ſeptingenti, tæ, ta: vel ſepties centum.
Ottocénto: octingenti, tæ, ta: vel octies centum.
Nonecénto: nongenti, tæ, ta: vel, nouies centum.

Mille:

Mille: mille. *Duo milla :* bis mille. *Tremila :* ter mille. *Quattromila:* quater mille. *Cinquemila:* quinquies mille. *Seimila :* ſexies mille. *Settemila :* ſepties mille. *Ottomila :* octo mille. *Nouemila* : nouies mille. *Diecemila*: decies mille. *Vndecimila:* vndecies mille. *Duodecimila :* duodecies mille. *Tredicimila:* terdecies mil'e,ac modo conſimili vſque ad *Centomila :* centies mille. *Duogentomila:* ducenties mille. *Trecentomila:* trecenties mille,& ita vſque ad *Vn Milióne:* decies centena millia. *Due Milióni :* bis decies centena millia. *Tre Milióni :* ter decies centena millia & modo conſimili pene vſque in infinitum.

Porrò dicimus, *vn páio, due páia, vn centenáio, due centináia, vn migliáio, due migliáia*, &c.

Item : *Vna decina, duedecine*, &c. *Vna dozina, due dozine*, &c. *Vna ventina, due ventine*, &c. *Vna trentina due trentine*, &c.

DE NOMINIBVS ORDINEM SIGNIFICANTIBVS.

Primo, & primiero. *Secóndo.*
Terzo. *Quárto.*
Quinto. *Séſto.*
Sét:imo. *Ottáuo.*
Nóno. *Décimo.*
Vndécimo. *Duodécimo.*
Decimetérzo, & Terzodécimo.
Decimoquárto, & Quartodécimo.
Decimoquinto, & Quintodécimo.
Decimoſéſto, & Seſtodécimo.
Decimoſéttimo, & Diciſettéſimo.
Decimoottáuo, & Diciottéſimo.
Decimonóno Vigeſimo, & Ventéſimo.
Vigéſimo primo.
Vigéſimo ſecondo.
Et ita vſque ad
Trigéſimo, & Trentéſimo.
Quadragéſimo, & Quarentéſimo.
Quinquagéſimo, Cinquantéſimo.
Seſſagéſimo, & Seſſantéſimo.
Settuagéſimo & Settantéſimo.

Ottuagéſimo & Ottantéſimo.
Nonagéſimo, & Nonantéſimo.
Centéſimo Dugentéſimo.
Trecentéſimo. Quattrocentéſimo.
Cinquecentéſimo Seicentéſimo.
Settecentéſimo, Ottocentéſimo.
Nouecentéſimo, Miléſimo.

DE NOMINE RELATIVO.

IL quále & la quále, eſt nomen, quod ſæpiſſimè ingreditur orationem, ac ſemper refert aliquid, quod præceſſit: quapropter à Grammaticis Relatiuum appellatur. Coniungitur ſemper cum articulo: nam, *Quále*, ſine articulo eſt potius qualitatis Nomen, quàm Relatiuum. Porrò declinari poteſt modo, qui ex ſubiecto paradigmate conſpicitur.

Nom. Relatiui Declinatio.

Nom. ſing *il quale* [Gal. qui, lequel] qui, *la qual* [Gal. laquelle] quæ.
Gen. *del quale* [de qui, duquel,] cuius, *della quale* [de laquelle] cuius.
Dat. *al quale* [a qui, au quel] cui, *alla quale*, [à laquelle] cui.
Acc. *il quale* [qui, lequel] quem, *la quale* [la quelle] quam.
Ablat. *Dal quale* [de qui, duquel] quo, *dalla quale* [de laquella] qua.
Nom. plu. *i quali* [leſquels] qui, *le quái* [leſquelles] quæ.
Genit. *De i quali* [deſquels] quorum, *delle quali* [deſquelles] quarum.
Dat. *A i quali* [auſquels] quibus, *alle quali* [auſquelles] quibus.
Acc. *I quali* [leſquels] quos, *le quali* [leſquelles] quas.
Ablat. *Da i quali* [deſquels] quibus, *dalle quali* [deſquelles] quibus.

Verum in obliquis habet quoque, *cúi*, quòd ad vtrumque genus & numerum pertinet, ac inflecti hoc modo poteſt. [Mais aux noms obliques il ha auſſi cui, qui conuient a l'vn & a l'autre genre, & aux nombres ſingulier, & plurier & ſe decline en ceſte fazon.]

Genit.

Gen.	*Dequi,*	cuius quorum,quarum,
Dati.	*A cui,*	cui,quibus.
Accu.	*Cui,*	quem,quam,quos,quas.
Ablat.	*Da cui,*	quo, qua, quibus.

Vſus autem huius nominis, cui, eſt huiuſmodi, vt dicamus per omnes caſus obliquos,& numeros. [& l'vſage,en eſt tel,que nous en ſeruons par tous les eas obliques,& aux deux nombres]

Genit. *mi parlò tuo Pádre, di cúi è il cáuallo,* locutus eſt mihi pater tuus,cuius eſt equus.

Dat. *Io vidi il túo fratillo, à cúi diédi il libro:* Vidi fratrem tuum,cui librum dedi.

Acc. *Io hauéua familiarità col túo amicó, cúi mordé il cane arrabiáto:* vtebar familiariter amico tuo,quem canis rabidus momordit.

Ablat: *Andái à trouáre Antònió, dà cui riceuéi le túe léttere,* conueni Antonium, à quo accepi tuas literas. Eodem prorſus modo deduci poſſunt exempla ex numero multitudinis.

Et quanquam dixerimus hoc nomen carere recto, ac in obliquis tantum inflecti ex adiectione præpoſitionum, vt oſtendimus; tamen paſſim reperies apud probatos Auctores iſtos dicēdi modos. *Il cui valóre, la cui bontá, I cúi amóri, Le cui ricchézze:* ſed ita eos reſoluere neceſſe eſt, nempe: *Il valór di cui,* cuius virtus, *La bontà di cui:* cuius bonitas, *Gli amóri di cui,* cuius amores: *Le ricchezze di cúi,* cuius diuitiæ.

Poſſet itidem rectè dici per obliquum: *Del cui valore,* pro *Del valor di cui,* cuius virtutis: *Della cui bontà,* pro *Della bontá di cui,* cuius bonitatis, *De i cui amóri,* pro *De gli amóri di cui,* cuius amorum, *Delle cui ricchézze,* pro *Delle ricchézze di cui,* cuius diuitiarum, &c.

Nam per omnes alios caſus modo conſimili quis percurrere poſſet, quod prætermitto breuitatis cauſa, ſed hinc facilè perſpicitur, articulos, *Il, La, I, & Le,* non propriè in illis dicendi modis pertinere ad nomen *cui,* ſed ad nomina, *Valóre, Bontà, Amóri, & Ricchézze.*

Denique vſurpatur in Datiuo caſu ſine præpoſitione hoc modo: *cui nón baſta* pro *a cui non báſta,* cui non ſufficit, *cui diéde il Re poteſtà,* &c. pro *à cui diéde,* &c. cui Rex poteſtatem dedit.

De vſu autem nominis, *Il quale,* non eſt quod anxiè coner nonnulla afferre, quandoquidem cum Relatiuo Latino cum

habeat communem. Quocirca illud nunç gnnotabo, particulam C H E, plerumque eius loco poni, idque tamen in Nominatiuo & Accuſatiuo vtriuſque numeri, hoc modo: *L'huómo, che pénſa eſſer ſáuio, molte vólte è ſciócco*, homo, qui prudens eſſe putat, eſt nonnunquam ineptus. Item, *L'huómo ch'io ámo, è dótto:* quem diligo hominem, eſt eruditus. Eadem penitus exempla poſſunt ex multitudinis numero adduci.

Quando autem particulæ, C H E, mentionem fecimus, eſt de eaque ſciendum, coniungi interdum cum præpoſitionibus hoc modo, *di Che, à Che, da Che, in Che, con Che, per Che*. Item, coniungitur cum articulis, ſic: *Il che, Del che, Al che, Nel che*, at non dicimus, *Col che*, ſicut neque, *Per il che*, quòd prius eſt in vſu, poſterius verò ita vſurpatur, nempe, *Il perche*. Atqui nemo, qui non omnino careat auriũ iudicio fatebitur, eſſe rectius dictum, *Per il che*, quàm *il per che:* etſi hoc crebrò vtatur Boccacius dicendi genere, illo verò nunquam.

Interdum hæc particula geminatur, hoc modo, *Che che*, & ſignificat, *Qualunque coſa*, vt *Che che ſia*, quicquid ſit: *Che che habbia detto*, quicquid dixerit.

Rurſus ex ea fit, *Chiúnque*, hoc eſt, Quicumque, & eſt triſyllabum. Sed inter *Chiúnque*, & *Qualúnque*, hoc intereſt, quod alterum ſubſtantiuo non coniungitur, alterum verò maximè, quamuis & ipſum aliquando ſeparetur ab illo. Petrarcha enim ita loquitur, *Chiúnque albérga*, quicunque habitat: vbi *Chiúnque*, eſt per ſe ſine adiectione alicuius nominis ſubſtantiui. Idem poſtea dicit, *Qualúnque animále*, quodcunque animal, vbi *Animále* ſubſtantiuum nomen adiungitur nomini, *Qualúnque*, Dixi tamen aliquando, ſed ſemel, *Gióir di qualúmque*, quocunque lætari.

Ex hac deinceps ablato, E, & aſcripto *I, fit chi:* quæ particula ponitur non raiò pro *Colui, Quéllo, Colei, Quélla colóro, Quélli*, & *Quélli*, pro nominibus, hoc modo: *Chi ha ſmarrita, la ſtráda, tórni indiétro*, pro *colúi*, vel *Quéllo, il quále ha ſmarrita*, &c. Qui deuiauit, redeat.

Chi, proinde nonnunquam ſignificat, Quis interrogandi vox: idque per omnes caſus: vt,

per

per { No. *Chi fu* [qui a eſté] quis fuit? *chi il fece* [qui la fait] quis fecit?
Genit. *Di chi ſei tu figliuolo,* [de qui es tu filz] cuius es tu filius?
Dati. *A chi l'hai dato* [a qui l'as tu donne] cui dediſti?
Accu. *Chi batteſti tu* [qui as tu battu] quem verberaſti?
Abl. *Da chi l'hai vdito* [de qui l'as tu entendu] à quo audiuiſti? }

Præterea dicimus, *Chi quà e chilà* [qui ca qui la] alius alio: *Chi ſpogliáua queſto, e chi quello,* alius hunc, alius illũ ſpoliabat.

Poſtremo dicimus, *Chi che ſia* [quiconque il ſoit] quicunque ſit, vel quiſquis ſit.

De nominibus quæ Partitiua, Infinita, Diſtributiua, & negantia appellantur.

Principio nomen *Altri,* quod hac tantum voce eſt contentum, atque ad omnem numerum & genus pertinet, ita vſurpatur: *Ma quando altri voleſſe oppórſi,* ſed ſi aliquis refragari vellet. Item, *Altri dice,* dicunt nonnulli.

In obliquo autem habet *Altrúi,* quare dicimus: *lo pórto la péna, dell'altrúi cólpa,* poteſt enim dici, *della cólpa altrúi,* h. e. Luo pœnam alienæ culpæ, *All'altrúi valóre,* vel *al valóre altrúi,* alienæ virtuti, *Dall'altrúi forza,* vel *Dalla forza altrui,* Aliena vi.

Nomen verò, *Altro,* habet in plurali, *Altri,* & eſt gen. virilis: ſicut *Altra,* quod eſt muliebris generis, habet in multitudinis numero, *Altre,* quod nomen differt à nomine *Altri,* de quo paulò ſuperius egimus, in hoc, quod illud, nempe, *Altri,* nunquam ſubſtantiuo adhæret, hoc vero, nempe, *Altro,* ſæpè, ac ſemper ad ſupra nominatas perſonas refertur. Dicimus enim: *L'áltro túo amico, gli áltri túoi amici, l'altra tua amica, l'áltre túe amiche,* & modo conſimili per omnes caſus, Vocatiuo excepto.

Vſurpatur itidem in genere neutro, ac dicimus, *Altrò domando,* aliud peto, *ánzo altro.* imò aliud. Sed tunc articulum reſpuit, vt ex exemplis apparet.

Alcúno, aliquis, habet in plurali, *Alcúni,* aliqui: ſicut, *Alcúna,* hoc eſt, aliqua, habet *Alcúne,* hoc eſt, aliquæ in plurali: idque per omnes caſus, ac ſunt muliebris generis.

Nomina verò *Orgúno, Ciaſcúno,* hoc eſt, vnuſquiſque, omnis: Item, *Niúno, Verúno, Neſſúno, Núllo,* hoc eſt, nemo: carent nume-

ro multitudinis, qui pariter deeſt iiſdem, cum muliebris ſunt generis, vt *Ognúna, Ciaſcúna, Niúna, Verúna, Neſſúna, Núlla.*

Quanquam nomen, *Núlla*, haud raro vſurpatur genere neutro, & ſignificat, nihil. *Nulla póſſo léuar*, inquit Poëta, hoc eſt, nihil auferre queo. Significat etiam, aliquid, vt, *Vuói tu núlla.* Vis ne aliquid.

Poſtremo ſciendum omnia hæc nomina reſpuere articulum, haud .n. dicimus, L'*alcúno, l'Ognúno, il Ciaſcúno, il Neſſúno*, &c.

DE PRONOMINE.

PRonomen eam vocem appellamus quę loco nominis vſurpatur, cuiuſmodi eſt quoque Pronomen apud Latinos & Græcos. Quare quædam ſunt Primitiua, quædam Deriuatiua, habentque numeros, genera, & perſonas, vt Latinorum, Græcorumque Pronomina. Sed quid habeant cum illis ſimile, quidve diuerſum, facilè diligens Lector perſpiciet, cum ex tractatione, quæ de iis iam inſtituitur, tum verò ex ſubiecto typo.

Pron.

Pron. quædam ſunt

- Primit.
  - Gen. vir.
    - Nu. ſin.
      - *Io*, ego, *Tu*, tu, ſe, *egli*.
      - Ei, E', *Quéllo*, *colui*, ille is, *eſſo*, ipſe.
      - *Quéſto*, *coſtúi*, hic: *Ciò*, hoc: *Cotéſto*, iſte & iſtud.
    - Nu. plu.
      - *Nói*, nos: *Vói*, vos. *égli*, *no*, *Quélli*, *lóro*, *Colóro* illi; ii, *éſſi*, ipſi, *Quéſti*, *coſtóro*, hi, *Cóteſti*, iſti.
  - Gen. mulieb.
    - Nu. ſin.
      - *Ella*, *léi*, *quella*, *colei*, illa, ea, *éſſa*, ipſa, *quéſta*, *coſtéi*, hæc, *cotéſta*, iſta.
    - Nu. plu.
      - *Elleno*, *élle*, *quélle*, illæ, eæ, *éſſe*, ipſæ, *quéſte*, *cotéſte*, iſtæ.
- Deriuat.
  - Gen. vir.
    - Nu. ſin.
      - *Mio* [mon] meus, *tuo* [tien] tuus, *ſuo* [ſien] ſuo. *nóſtro*, [noſtre] noſter, *voſtro* [voſtre] veſter.
    - Nu. plu.
      - *Miéi* [mes] mei, *tuói* [tes] tui, *ſuói* [ſes] ſui. *noſtri* [noſtres] noſtri, *voſtri* [voſtre] veſtri.
  - Gen. mulieb.
    - Nu. ſin.
      - *Mia* [ma] mea, *tua* [ta] tua, *ſua* [ſa] ſua, *noſtra* [noſtre] noſter, *voſtra* [voſtre] veſtra.
    - Nu. plu.
      - *Mie* [mes] meę, *tuetes* [tes] tuę *ſue* [leurs] ſuæ. *noſtre* [noz] noſtræ, *voſtre* [vos] veſtræ.

Pronomina ad vtrumque genus pertinentia.

IO,	ie.
TV,	tu,
COLORO.	ilz, ceux la.
COSTORO.	ceux ci.
LORO,	ilz, eux.
SE.	iceluy.

DE PRONOMINVM DECLINATIONE.

I. Paradig.

Nom.ſing.	*Io,*	G.Ie'lmoy,	Ego.
Genit.	*di me,*	de moy,	mei.
Dati.	*à me,*	à moy,	mihi.
Accuſ.	*me,*	moy.	me.
Ablat.	*da me,*	de moy,	me.
Nom. plu.	*nói,*	Nous,	Nos.
Genit.	*di nói,*	de nous,	noſtrum.
Dati.	*à nói,*	à nous	nobis.
Accuſ.	*nói,*	nous,	nos.
Ablat.	*da nói,*	de nous,	nobis.

II. Paradig.

Nom. ſing.	*tu,*	G. Tu,toy,	Te.
Genit.	*di te,*	de toy,	tui.
Dati.	*à te,*	à toy,	tibi.
Accuſ.	*te,*	toy,	te.
Vocat.	*tu,*	o toy,	tu.
Ablat.	*da te,*	de toy,	te.
Nom. plu.	*Vói,*	Vous,	Vos.
Genit.	*di vói,*	de vous,	veſtrum.
Dati.	*à vói,*	à vous,	vobis.
Accuſ.	*vói,*	vous,	vos.
Vocat.	*vói,*	o vous,	vos.
Ablat.	*da voi.*	de vous.	vobis.

III. Paradig.

Gen.ſin.& plu.	*Di ſe,*	G.de ſoy,	Sui.
Dati.	*à ſe,*	à ſoy.	ſibi.
Accuſ.	*ſe,*	ſoy,ſe,	ſe,
Ablat.	*da ſe,*	de ſoy,	ſe.

IIII. Pa-

IIII. Paradig.

No.ſing.	*Egli Ei, E. Quello colúi,*	il luy,	is, ille.
Genit.	*di lúi, colúi, quéllo,*	de luy,	eius, illius.
Dati.	*à lúi, colúi, quéllo,*	à luy,	ei, illi.
Acc.	*lúi, colúi, quéllo,*	luy,	eum, illum.
Ablat.	*da lúi, colúi, quéllo,*	de luy,	eo, illo.
No. plu.	*E'glino, quélli, colóre,*	Ils, eux,	Ii, illi.
Genit.	*di lóro, colóro, quélli,*	d'eux,	eorũ, illorum.
Dati.	*à lóro, colóro, quélli,*	à eux,	eis, illis.
Accuſ.	*lóro, colóro, quélli,*	ils, eux,	eos illos.
Ablat.	*da lóro, colóro, quélli,*	d'eux,	eis, illis.

V. Paradig.

No.ſing.	*Ella, coléi, quélla,*	elle,	ea, illa.
Genit.	*di léi, coléi, quélla,*	d'elle,	eius, illius.
Dati.	*à léi, coléi quélla,*	à elle,	ei, illi.
Accuſ.	*léi, coléi, quélla,*	elle,	eam, illam.
Ablat.	*da léi, coléi, quélla,*	d'elle,	ea, illa.
No. plu.	*Elleno, colóro, quélle,*	Elles,	Eæ, illæ.
Genit.	*di lóro, colóro, quélle,*	d'elles,	earũ, illarum.
Dati.	*à lóro, colóro, quélle,*	à elles,	eis, illis.
Accuſ.	*lóro, colóro, quélle,*	elles,	eas, illas.
Ablat.	*da lóro, colóro, quélle,*	d'elles,	eis, illis.

VI. Paradig.

No ſing.	*Quéſto, coſtúi,*	Ceſtuy cy,	Hic.
Genit.	*di quéſto, coſtúi,*	de ceſtuy cy,	huius.
Dati.	*à quéſto, coſtúi,*	à ceſtuy cy,	huic.
Accuſ.	*quéſto, coſtúi,*	ceſtuy cy,	hunc.
Abblat.	*da quéſto, coſtúi,*	de ceſtuy, cy,	hoc.
No.plu.	*Quéſti, coſtóro,*	Ceux cy,	Hi.
Genit.	*di quéſti, coſtóro,*	de ceux cy,	horum.
Dati.	*à quéſti, coſtóro,*	à ceux cy,	his.
Accuſ.	*quéſti. coſtóro,*	ceux cy,	hos.
Ablat.	*da quéſti, coſtóro,*	de ceuy cy,	his.

VII. Paradig.

Nom. ſing.	*Quèſta, coſtèi.*	Ceſte.	hæc,
Genit.	*di Quèſta, coſtèi.*	de ceſte, cy.	huius.
Dati.	*a Quèſta, coſtèi.*	à ceſte cy.	huic.
Accuſ.	*Quèſta, coſtèi.*	ceſte cy.	hanc.
Ablat.	*da Quèſta, coſtèi.*	de ceſte cy.	hac.
Nom. plu.	*Quèſte, coſtóro.*	Ces.	hæ.
Genit.	*di Quèſte, coſtóro.*	de ces.	harum,
Dat.	*a Quèſte, coſtóro,*	à ces.	his.
Accuſa.	*Quèſte, coſtóro.*	ces.	has.
Ablat.	*da Quèſte, coſtóro.*	de ces.	his.

Quod autem attinet ad cætera pronomina, hoc eſt deriuatiua, ea ſequuntur prorſus declinationem eorum nominum, quæ deſinunt in O, ſi ſunt generis virilis, vel in A, ſi ſunt generis muliebris.

Pronomen autem *Ciò*, ſemper eſt ſingularis numeri, & generis neutri.

DE PRONOM. VSV.

PRonomina, *Egli, Ei, E' & Ella*, ſemper recto dantur; vt *Egli diſſe*, is dixit: *Ella volſe*, ea voluit.

Pronominum verò, *E'glino*, & *E'lleno*, quibus Oratores, vel qui ſoluta ſcribunt oratione vtuntur, idem penitus eſt vſus, vt recto dumtaxat ſeruiant; dicimus enim, *Eglino diſſero*, illi dixerunt, *Elleno vólſero*, illæ voluerunt.

Rurſus pronomina, *egli*, & *E'*, quandoque ſicut expletiuæ particulæ, ac potius vſurpantur ornatus gratia, quàm neceſſitatis, vt *Egli non ha guári di tempo*, pro *non ha guári di tempo*, non diu eſt. Item, *Eparra menzógna*, pro, *Parra Menzogna*, videbitur mendacium.

Pronomin. *Lúi*, *Léi*, *Lóro* dantur:
- Genit. *Ci ſiamo ricordáti di lui, lei, loro*, meminimus eius, eorum, earum.
- Dat. *Diſſia lúi, lei, lóro*, dixi ei, eis.
- Accuſ. *Vidi lúi, lei lóro*, vidi eum, eam, eos.
- Ablat. *Ho riccuúto ció, da lui, lei, lóro*, accepi id ab eo, ea, eis.

Pron.

Prono. { *coſtúi*, *colúi*, *coſtéi*, *coléi*, *coſtóro*, *colóro* } dantur

- Nom. *Coſtúi, coſtéi, colúi, coléi, diſſe,* hic, hæc, ille, illa, dixit, *Coſtóro, colóro, diſſero,* hi, hæ, illi, illæ, dixerunt.
- Gen. *Miricórdo di coſtúi, coſtei, colúi coléi, coſtóro, colóro,* memini huius, illius, horum, harum, illorum illarum.
- Dati. *Io diſſi à coſtúi, coſtéi, colúi, coléi, coſtóro, colóro,* dixi huic, illi, his, illis.
- Accuſ. *Io ámo coſtúi, coſtéi, colúi, coſtóro, colóro,* amo hunc, hanc, illum, illam, hos, has, illos, illas.
- Ablat. *Io l'ho, vdito da coſtúi, coſtéi, colúi, coléi. coſtóro coloro,* id audiui ab hoc, hac, illo, illa, his, illis.

Cæterùm articuli L I, G L I, & L E, ponuntur nonnunquam pro pronominibus, *Lúi*, & *Léi*, idque in Datiuo tantùm caſu, hoc modo, *Le di*, vel *dille*. pro *di à léi*, dic ei: *dágli*, vel *dálli*, *pro da à lúi* da ei. Vbi aduertas animum articulos G L I, & L E, qui multitudinis numeri ſunt numeri ſingularis.

Rurſus articuli L O, L A. G L I, L E, vſurpantur pro Pronominibus, *Lúi*, *Léi*, & *Lóro*: idque in Accuſatiuo dumtaxat ſic: *Lo battè*, & *batéllo*. pro *Battè Lúi*, vel *Quéllo*, verberauit eum: *La Baciò* & *Baciólla*, pro *Baciò Léi*, vel *Quélla*, oſculatus eſt illam. *Gli percóſſe*, & *percóſſegli*, pro *percóſſe loro*, vel *Quélli*, percuſſit illos: *Le bació* & *baciole*, ꝑ *baciò lóro*, vel *Quélle*, oſculatus eſt illas.

Prono. S E, datur

- Gen. *Neſſúno ſi diméntica di ſe*, nemo ſui obliuiſcitur.
- Da. *Catóno diéde à ſe la morte*, Cato ſibi mortem conſciuit.
- Accuſ. *Ciaſcúno ama piu ſe, che gli áltri*, quiſque magis ſe, quàm cæteros amat.
- Ablat. *Quéſto lo diſſe da ſe*, id ex ſe dixit.

Sed hoc pronomen S E, coniungitur plerumque cum particulis *ſtéſſo*, ſingularis num. & gen. viril. & *ſtéſſi*, nu. mult. ac gen. eiuſd. & *ſtéſſa*. gene. muliebris, ac num. ſing. & *ſtéſſo*, nu. multi-

tudinis eiuſdemque generis, idque fit per omnes obliquos, excepto Vocatiuo, hoc modo:

Di ſe ſtéſſo, ſui ipſius: *Di ſe ſtéſſa*, ſui ipſius, *Di ſe ſtéſſi*, ſuo ipſorum, *Di ſe ſtéſſe*, ſui ipſarum. Item. *A ſe ſtéſſo*, ſibi ipſi. Rurſus: *Se ſtéſſo*, ſeipſum, *ſe ſtéſſa*, ſe ipſam, *ſe ſtéſſi*, ſe ipſos, *ſe ſtéſſe*, ſe ipſas. Demum: *Da ſe ſtéſſo*, à ſe ipſo, *da ſe ſtéſſa*, à ſe ipſa, *da ſe ſtéſſi*, à ſe ipſis, *da ſe ſtéſſe*, à ſe ipſis. Idem penitus intelligatur de particulis *Medéſimo, medéſima, medéſimi, medéſime*.

Coniungitur quoque eadem particula cum omnibus aliis pronominibus. Dicimus enim, *Io ſtéſſo*, vel *medéſimo*, ego ipſe. *Di me ſtéſſo*, vel *medéſimo*, mei ipſius, ac modo conſimili per omnes *alios* caſus. Vocatiuo excepto. In num. quidem plu. dicimus: *Nói ſtéſſi*, vel *médeſimi*, nos ipſi, *di noi ſteſſi*, vel *medéſimi*, noſtri ipſorum, &c. Item, *Tu ſtéſſo*, tu ipſe, *tu ſtéſſa*, tu ipſa. *Io ſtéſſa*, ego ipſa, *nói ſtéſſe*, nos ipſæ, *di nói ſtéſſe*, noſtri ipſarum, *di voi ſtéſſe*, veſtri ipſarum.

Egli ſtéſſo, ille ipſe, *di lúi ſtéſſo*, illius ipſius. *Ella ſtéſſa*, illa ipſa, *di lei ſtéſſa*, illius ipſius, &c. *Eglino ſtéſſi*, illi ipſi, *di lóro ſtéſſi*, illorum ipſorum, &c. *Elleno ſtéſſe*, illæ ipſæ, *di lóro ſtéſſe*, illarum ipſarum, &c.

Sed quid tot exemplis moror: cùm harum particularum ſocietatem non ſolum omnia planè non recuſent pronomina, verùm etiam ne ipſa quidem nomina?. Nam crebro ita loquimur, *Il Re ſtéſſo*, vel *medéſimo*, Rex ipſe, *La Regina ſtéſſa*, vel *medéſima*. Regina ipſa, *I Ciéli ſtéſſi*, vel *medéſimi*. Cæli ipſi, *Le ſtélle ſtéſſe*, vel *medéſimo*, ſtellæ ipſæ.

Neque illud cenſeo prætermittendum particulam, *Eſſo*, recipere in principio literam I, quando præceditur ab articulo, qui in vocalem exit, qui tamen articulus amittit ſuam vocalem, & Apoſtrophum ſuſcipit.

pro { *éſſo*, *éſſa*, *éſſi*, *éſſe* } dantur {

Nom. *éſſo*, vel *éſſa fu*, *diſſe féce*, ipſe vel ipſa fuit, dixit, fecit. Item, *éſſi*, vel *éſſe furono*, &c. ipſi vel ipſæ fuerunt, &c.

Gen. *Mi ricorderò di éſſo*, vel *éſſa*, *éſſi*, *eſſe*: meminero ipſius, ipſorum, ipſarum.

Dat. *Il diédi ad eſſo*, dedi ipſi, &c.

Abl. *L'ho vdito da éſſo*, *&c.* audiui ab ipſo. &c.

Quanquam hæc omnia, excepto recto, melius per pronomina, *lui*,

na, *lúi, léi*, & *lóro*, explicarentur, ita vt rectius iſto modo quis loqueretur, *lo mi ricórdo di lúi, & léi, lóro: l'ho dáta à lúi, léi lóro: Ho vedúto, lúi, léi, lóro: l'ho riceuúto da lúi, léi lóro.*

Coniunguntur prætereа eadem pronomina cum quibuſdam nominibus per omnes caſus, Vocatiuo excepto, quod ex ſubiecto typo liquet.

Pronom. *éſſo*, cōiunct. cum nomin. quibuſdam in

Nom. *Eſſo Re diſſe*, ipſe Rex dixit.
Genit. *Vágo di éſſe giouani*, ipſarum puellarum cupidus.
Dat. *Diédi il libro ad éſſo giudice*, dedi librum ipſi Iudici.
Accuſ *Percóſſe éſſi nemici*, ipſos hoſtes percuſſit.
Ablat. *Il riceuéi da éſſi amici*, ab ipſis amicis accepi.

Poſtremò ita loquuntur Itali, *Con éſſo lúi, léi, lóro.* pro *con lúi, léi lóro*, cum illo, illa, illis. Item, *Cō, eſſo téco*. pro *Con téco*, vel *Téco*, tecum. *Con éſſe méco*, pro *Con méco*, vel *méco*, Mecum, *Con éſſo ſeco*, pro *Con ſéco*, vel *ſéco*, ſecum. Rurſus, *Con eſſo nói*, nobiſcum, *Con éſſo vói*, vobiſcum.

Dicunt etiam, *Con éſſo le máni*. manibus, *con éſſo vn cólpo*, vno ictu. Sed huiuſmodi non paucis dicendi formulis Itali, ij præſertim, qui Hetruriam incolunt, verùm, eas in vniuerſum vſurpari nolim.

Pronomina autem, *Quéſti, Quéi*, vel *Quégli*, ſolent plerumque poni loco pronominum, *Quéſto, Quéllo*, vel *coſtui & colúi*, idque in recto dumtaxat, ac per ſe quidem, ſine ſubſtantiui alicuius adiectione ſed tamē referuntur ſemper ad virum aliquem, cuius mentio paulo ſuperius facta ſit, quod exemplis aliquot liquido apparebit. Dicimus enim, *Ciceróne fu non ſólo. Orator ſómmo, ma ancóra óttimo Cittadíno. Quéſti giouò molto alla ſua patria.* Cicero fuit non ſolum orator ſummus, ſed etiam ciuis optimus. Hic valde ſuæ prófuit patriæ. Item, *Quégli parlò*, is eſt locutus, & huiuſmodi penè innumera apud Hetruſcos ſcriptores reperies Verū (vt liberè dicā quod ſentio) vix adduci poſſum, vt id probem, videtur enim mihi eſſe genus dicēdi nimis affectatum.

Proinde *Quéſto* & *Quéllo*, cum generis ſunt viril. ſubſtātiuum nomen requirunt, vt *Quéſto Re*, hic Rex, *Quéllo Prencipe*, ille Princeps. Cum verò vſurpantur genere neutro, reſpuunt ſubſtantiuum nomen, quare dicimus, *Quéſto che io dico, è coſi*, hoc

quod dico, ita eſt. Item, *quello non è coſí*, illud non eſt ita.

Dequibus pronominibus illud minimè eſt ignorandũ, quòd cùm per Geni. pluralem efferuntur, priuari ſolent à meris (vt ita loquar) Hetruſcis præpoſitione, D I, hoc modo, *à cáſa quéſti vſárai*, pro *à cáſa di quéſti vſárai*.

De pronomine autem, *Ciò*, quod diximus ſuprà, eſſe ſemper generis neutri, iſti dicendi modi ſumuntur, vt dicamus, *cioè*, id eſt, *Sopra ciò* ſuper hoc: *Oltre ciò*, præter hoc, *cióche*, quicquid, *accióche* vt, *percióche*, propterea quod, *perciò*, propterea.

Quantum vero ſpectat ad pronomen, *cotéſto*, datur rebus & perſonis, quæ extra pronuntiatæ ſunt, quamobrem dicimus ei, qui cũ loquimur, *Cotéſto libro, il quale tu hai nelle máni, è bello*, Iſte liber, quem habes in manibus, eſt pulcer. Vtimur hoc pronomine quoque in neutro genere, hoc modo, *Cotéſto che tu dici è véro*, Iſtud quod dicis, verum eſt.

Videretur tandem nonnihil dici oportere de particulis, C I, & NE, quæ pro *Nôi*, *Mi*, quæ pro M E, V I, quæ pro *Voi*, & T I, quæ pro T E, vſurpantur. Sed quoniam verbis ſunt plerumque affixæ, vt in lingua Hebræorum ſæpe contingit, ideo in eum locum reiicientur, vbi de ipſis verbis tractauerimus. [quant à ces particules C I, & N E, in lieu de N O I, &c. tu recourras ou nous auons traicté de ces meſmes verbes.]

Coniugationes verborum ſunt quatuor, & cognoſcũtur præcipuè ex modis infinitiuis. Nam prima coniugatio eſt eorum verborũ, quę in penultima ſyllaba præſentis temporis infinitiui modi habent A, longum, vt *amare* [aymer] *cantare* [chanter] *volare* [voler] *mangiare* [manger, &c.] Secunda eſt eorum, quæ habent E longum, vt *valére* [valoir] *hauére* [auoir] *tenére* [tenir, &c.] Tertia eorum, quæ habent E, *breue*, vt *leggere* [lire] *ſcriuere* [eſcrire] *viuere* [viure] *ridere* [rire, &c.] Quarta denique eorum eſt, quæ habent I, longum, vt *udíre* [ouir] *morire* [mourir] *finire* [finir] &c. Gal.

[Il y à quatre coniuguaiſons des verbes, & ſe cognoiſſent des Infinitifz, comme] *amáre* en françois, aymer. Secondement de ceux qui ont E. long. comme] *valére* [valoir, pouuoir. Tiercement de ceux qui ont E, breu comme] *léggere* [lire] en quatrieſme lieu de ceux qui ont I, long. comme, *udíre* [ouir.]

Quod autem ad numeros, perſonas, tempora, & modos attinet, nihil prorſus à Latinis diſcrepant.

DECLINATIO VERBI ACTIVI
PRIMÆ CONIVGATIONIS.

Modus Indicatiuus, Tempus præſens.

Io ámo	GI.'aime	Ego amo
tu ámi.	tu aimes	tu amas·
colúi áma	il aime	ille amat
noi amiamo	nous amons	nos amamus
voi ámate	vous aymez	vos amatis
coloro amano.	ils aiment.	illi amant.
Præter. imperf.	pret. imparfaict.	præt.imperf.
Io amaua	I'aimois	Ego amabam
tu amaui	tu aimois	tu amabas
colui amaua	il aimoit	ille amabat
noi amauamo	nous aimions	nos amabamus
voi amauáte	vous aimiez	vos amabatis
coloro amáuano.	ilz aimoyent.	illi amabant.
Præter. perf.	pret.parfaict.	præt. perfectum.
Io amai	I'aimè	Ego amaui
tu amaſti	tu aimas	tu amauiſti
colui amò	il aima	ille amauit
noi amammo	nous aimaſmes	nos amauimus
voi amáſte	vous aimaſtes	vos amauiſtis
coloro amarono	ilz aimairent.	illi amauerunt.
amaron, amaro		
amar, & idem.	*le meſme.*	
		Idem.
Io ho } *amato*	I'ai aimè	Ego amaui
tu hai } *amato*	tu ais aimè	
colui ha } *amato*	il a aimè.	
Noi habbiámo } *amato*	Nous auons aimè	
voi hauete } *amato*	Vous auez aimè	
coloro hanno } *amato*	ils ont aimè.	

In hac tertia perſona plurali huius præteriti illud eſt animaduertendum, *amáto & amar*, vſurpari, quando vox aliqua ſequitur, cuius principium ſit à litera conſonanti, & hoc paſſim reperies apud bonos Auctores obſeruatum.

Præterito plusquam perfect.

Io haueua } *amáto*	I'auois aimè	Ego amaueram
tu haueui	tu auois aimè	tu amaueras
colui haueua	il auoit aimè	ille amauerat
noi haueuamo	nous auions aimè	nos amaueramus
voi haueuate	nous auiez aimè	vos amaueratis
colóro haueuano	ilz auoyent aimè.	illi amauerant.

Futurum,

Io amerò	I'aimerai	Ego amabo
tu amerái	tu aimeras	tu amabas
colui amera	il aimera	ille amabit
noi ameremo	nous aimerons	nos amabimus
voi amarete	vous amarez	vos amabitis
colôro amaránno	ils aimeront	illi amabunt.

Imperat. tempus præſens,

Ama tu	Aime toy	Ama tu
ami colui	que cetuy la aime	amet ille
amamo noi	aimons nous	amemus nos
Amate voi	aimez vouz	amate vos
amino coloro	quilz aiment eux	ament illi.

Futurum,

Amerái tu	tu aimeras	Amato tu
amera colui	il aimera	amato ille
ameremo noi	nous aimerons	amemus nos
amarete voi	vous aimerez	amatote vos
amcranno còloro	ilz aimeront	amanto illi.

Opt. modo temp. fut. & præſ. ſubiunct.

ò *Dio voglia*, vel Dio voglia,
vel ò *che*, vel ò *Dio che*, Dieu vueille,

Io ami	Que l'aime	Ego amem
tu ami	tu aimes	tu ames
colui ami	il aime	ille amet.

vei

noi amiamo	nous amions	nos amemus
voi amiáte	vouz amiez	vos ametis
coloro ámino	ilz aiment	illi ament.

Præter. perfect.

O Dio voleſſe, vel *Dio voleſſe*, vel ò *Dio che*, vel ò *che*,	Pleuſt à Dieu,	Vtinam,
Io amaſſi	Que l'amaſſe	Ego amarem
tu amaſſi	tu aimaſſe	tu amares
colui amaſſe	il aimaſt	ille amaret
noi amaſſimo	nous aimaſſions	nos amaremus
voi amaſte	vous aimaſſiez	vos amaretis
coloro amáſſero	ilz aimaſſent.	illi amarent.

Idem tempus aliter declinatum,
O che, huic namque tempori, iſto altero modo declinato, non quadrant alia aduerbia, de quibus ſupra,

		Cùm
Io amarei, & ameria	I'amerois	ô ego amarem
tu amareſti	tu aimerois	tu amares
colui amarebbe, & amaria	il aimeroit	ille amaret
noi amarémmo	nous aimerions	nos amaremus
voi amáreſte	vous aimeriez	vos amaretis
Coloro amarébbono, & amariano.	ilz aimeroyent	illi amarent,

Præter. perfect.

Auanga che, o conciofiache, ò che,	comme ainſy ſoit que	Cùm
Io habbia	I'aye aimè	Ego amauerim
tu habbia	tu ayes aimè	tu amaueris
colui habbia } *amato*	il ait aimè	ille amauerit
noi habbiamo	nous ayons aimè	nos amauerimus
voi habbiate	vous ayez aimè	vos amaueritis
coloro habbiano	ilz ayent aimè	illi emauerint.

Præt. plusquamperf.

O dio voleſſe, Dio voleſſe, O Dio che, ò che	Dieu vueille	Vtinam
Io haueſſi	Que l'euſſe aimè	ô ego amauiſſem.

tu haueſſi		tu euſſes aimè	tu amauiſſes
colui haueſſe		il euſt aimè	ille amauiſſet
noi haueſſimo	*amáto.*	nous euſſiõs aimè	nos amauiſſemus
voi haueſte		vous euſſiez aimè	vos amauiſſetis
coloro haueſſero		ilz euſſent aimè.	illi amauiſſent.

Idem tempus aliter declinatum,

Io hauerei		l'aurois aimè	Ego amauiſſem
tu hauereſti		tu aurois aimè	tu amauiſſes
colui hauerebbe	*ama-*	il auroit aime	ille amauiſſet
noi hauerémmo	*to*	nous aurions aimè	nos amauiſſemus
voi hauereſte		vous auriez aimè	vos amauiſſetis
coloro hauerebbono		ilz auroient aimè	illi amauiſſent.

Quod autem ad modum ſubiunctiuum attinet, à modo optandi nulla in re, præter duas diſcrepat, quarum vna eſt, quòd loco aduerbiorũ *ò Dio voglia, ò che*, &c. [Dieu veuille que, pleuſt à Dieu que.] habet aduerbia *concioſiacoſache, auengache, quando*, & huiuſmodi, [combien que, quand, venque] altera eſt, quod explicare per ſe habet futurum, quod ita inflectitur.

Futurum,		Futur.	
Quando		quand'	cùm
io hauero		I'aurai aimè	Ego amauero
tu hauerái		tu auras aimè	tu amaueris
colui hauera	*amáto*	il aura aimè	ille amauerit
noi haueremo		nous aurons aimè	nos amauerimus
voi hauerete		vous aurez aimè	vos amaueritis
coloro haueranno		ilz auront aimè	illi amauerint.

Modus infinitiuus, temp.

Præſens		
amare	aimer.	Amare.
Præteritum.		
hauere amato.	auoir aimè.	Amauiſſe.
Futurum.		
douére amáre	deuoir amer.	
eſſere per amare	eſtre pour aimer.	Amaturũ eſſe, &c.
hauare ad amare.	auoir à aimer.	
particip. *Amante*	aimant,	Amans.
Amanti.	aimans.	Amantes.

Gerund.

Gerund.

Præſens: *amando io, tu, colúi, nói, vói, coloro,* [En françois: moy,toy,luy aimant, nous, vous,nous eux aimans] cùm amem, ames, amet,amemus,ametis, ament, vel amarem, amares, amaret, amaremus,amaretis,amarent.

Præteritum : *hauéndo amáto io, tu, colúi,nói,vói, colóro,* [aiant aimè moy, toy, luy, nous, vous, eux, aians aimè]cùm amauerim,ris,rit,rimus.ritis,rint, vel amauiſſem,uiſſes,uiſſet,uiſſemus,uiſſetis,uiſsẽt.

Futurum : *douendo amáre, eſſéndo per amáre hauéndo ad amáre,io,tu,colúi,nói,vói,colóro,*] Deuant aimer,eſtãt pour aimer,aiant à aimer moy, toy,luy, deuans,eſtãs,aians,aimer,pour aimer,à aimer nous, vous, eux] cùm ſim, ſis, ſit amaturus, vel amatura, ſimus,ſitis ſint,amaturi,vel amaturæ.

Declinatio verbi ſubſtantiui.

Quoniam autem lingua Italica verbo paſſiuo caret, ſed eius loco vſurpat verbum, Sum, es, eſt, cum participio paſſiuo ideo ſubſtantiui verbi declinationem hic ponere operæpretium eſſe cenſeo:

Indicat.modo temp præſ.

Io ſono	Gal.Ie ſuis	Ego ſum
tu ſéi	tu es	tu es
colúi è	il eſt	ille eſt
noi ſiamo	nous ſommes	Nos ſumus
voi ſete,& ſiete	vous eſtes	vos eſtis
coloro ſono	ilz ſont	illi ſunt.

Præt.imperf.

Io éra	I'eſtois	Ego eram
tu éri	tu eſtois	tu eras
colúi era	il eſtoit	ille erat
noi erauamo, & erámo	nous eſtions	Nos eramus
voi erauáte	nous eſtiez	vos eratis
colóro erano.	ils eſtoient.	illi erant.

Præt. perfect.

Io fui	Ie fus	Ego fu

ſarémo nói	nous ſerons	ſimus nos
ſaréte voi	vous ſeres	eſtote vos
ſaránno colóro	ils ſeront	ſunto illi.

Opt. modo temp. fut. & præſ. ſubiunct.

ò Dio voglia, Dio voglia,		
ò Dio che, ò che,	Dieu vueille	Vtinam
Io ſia	que ie ſois	Ego ſim
tu ſii, ſia, ſie,	tu ſois	ille ſit
colui ſia	il ſoit	ille ſit.
noi ſiámo	nous ſoyons	nos ſimus
voi ſiáte	vous ſoyez	vos ſitis
colóro ſiano, & ſieno	ilz ſoient	illi ſint.

Præt. imperf.

O Dio voléſſe, Dio voleſſe,		
ò Dio che, ò che,	Pleuſt à Dieu	Vtinam
Io foſſi & fuſſi	Que le fuſſe	Ego eſſem
tu foſſi, & fuſſi	tu fuſſes	tu eſſet
colui foſſe, & fuſſe	il fuſt	ille eſſet
noi foſſimo, & fuſſimo	nous fuſſions	nos eſſemus
voi foſte, & fuſte	vous fuſſiez	vos eſſetis
coloro foſſero, & fuſſero	ilz fuſſent	illi eſſent.

Item temp. aliter declinatum.

O che	O que	Idem.
Io ſarei, & ſaria	Ie ſerois	Ego eſſem, &c.
tu ſareſti	tu ſerois	
colui ſarebbe, & ſaria	il ſeroit	
noi ſaremmo	nous ſerions	
voi ſareſte	vous ſeries	
coloro ſarébbono, & ſariano	ilz ſeroient.	

Præt. perfect.

O Dio voglia, &c. che		Cum
Io ſia } *ſtato.*	I'aye eſtè	Ego fuerim
tu ſii } *ſtato.*	tu ayes eſtè	tu fueris
colui ſia } *ſtato.*	il ait eſtè	ille fuerit

noi ſiamo } *ſtati*	nous auons eſtè	nos fuerimus
voi ſiate } *ſtati*	vous ayez eſtè	vos fueritis
coloro ſiano } *ſtati*	ils ayent eſtè	illi fuerint.

Præt. pluſquam perfect.

O dio voleſſe,&c. che	Dieu vueille	Vtinam
Io foſſi } *ſtato*	Que l' euſſe } eſtè	Ego fuiſſem
tu foſſi } *ſtato*	tu euſſes } eſtè	tu fuiſſes
colui foſſe } *ſtato*	il euſt } eſtè	ille fuiſſet.
noi foſſimo } *ſtati*	nous euſſions } eſtè	Nos fuiſſemus
voi foſte } *ſtati*	vouz eſſiez } eſtè	vos fuiſſetis
colo. foſſero } *ſtati*	ilz euſſent. } eſtè	illi fuiſſent.

Idem aliter.

o che		Idem.
Io ſarei, & ſaria ſtato	I'aurois eſtè	ego fuiſſem, &c.
tu ſareſti ſtato	tu aurois eſtè	
colui ſarebbe, & ſario ſtato	il auroit eſtè	
noi ſaremmo ſtati	nous aurions eſtè	
voi ſareſte ſtati	vous auriez eſtè	
coloro ſarebbono, & ſariano ſtati.	ilz auroyent eſtè.	

Futurum ſubiunctiui.

Quando	quand.	cum.
Io ſaro } *ſtato*	I'auray eſtè, vel ie ſarai	Ego fuero
tu ſarai } *ſtato*	tu auras eſtè, tu ſeras	tu fueris
colui ſarà } *ſtato*	il aura eſtè, il ſera	ille fuerit
noi ſarémo } *ſtati*	nous aurons eſtè, nous ſerōs	nos fuerimus
voi ſaréte } *ſtati*	vous aurez eſtè, vous ſerez	vos fueritis
coloro ſaránno } *ſtati*	ilz auront eſtè, il ſeront.	illi fuerint.

Infinit. mod. temp. præſ.

Eſſere	Eſtre	eſſe.

Præt.

eſſere ſtato	auoir eſtè	fuiſſe.

Futurum.

Douer' eſſere	Deuoir eſtre	{ fore, vel futurum
hauere ad eſſere	auoir à eſtre.	{ eſſe vel fuiſſe.
ſtáto, ſtáta		
ſúto, ſúta, ſed magis affectatè.		Sing. qui, quæ fuit.
ſtáti, ſtáte, ſúti, ſúte.	ayant eſtè	Plu. qui, quæ fuerunt.

Gerund.

Gerund.

Præſ. *Eſſendo, io, tu, colui, noi, voi, coloro.* [eſtant moy, toy, luy, eſtans, nous, vous, eux, cum ſim, ſis, ſit, ſimus, ſitis, ſint, vel eſſem, eſſes, eſſet, ſemus, ſetis, ſent.

Præt. *Eſſendo ſtáto, ſtáta, ſtáti, ſtáta, io, tu, colúi, nói, voi, coloro.* [Ayant eſtè moy, toy, luy, aians eſtè nous, vous, eux,] cum fuerim, ris, rit, rimus, ritis, rint, vel fuiſſem, ſes, ſet, ſemus, ſetis, ſent.

Fut. *Douendo eſſere, hauendo ad eſſere, eſſende per eſſere, io, tu, colui, nói, voi, coloro,* [Deuant eſtre moy, toy, luy, aians à eſtre nous, vous, eux. Eſtant pour eſtre moy, toy, luy, aians à eſtre nous, vous, eux.] cum ſim, ſis, ſit futurus, vel futura, ſimus, ſitis, ſint, futuri, vel futuræ.

DECLINATIO VERBI paſſiui primæ Coniugationis.

Indic. mod. temp. præſ.

Io ſóno amáto. *Ie ſuis aymè*	Ego amor,
tu ſeu amáto	tu amaris,
colúi è amáto, ſi amáto, ſi áma, ámaſi.	ille amatur.
Nói ſiámo ámati. *nous ſommez aymez.*	Nos amamur,
vói ſete ámati.	vos amamini,
cóloro ſóno amati ſi ámano, ámanoſi & amãſi.	illi amantur.

[le reſt ce coniuge par le verbe ſuis adiouſtant au ſingulier aymè, & au plurier aimez.]

Præt. imperf.

Io era ámato	Ego amabar,
tu eri ámato	tu amaberis,
colúi era ámato, ſi ámaua, amauaſi	ille amabatur.
Nói erauamo amati	Nos amabamur,
voi erauate amati	vos amabamini.
coloro erano amati, ſi amauano, amauanoſi, & amauanſi.	illi amabantur.

Præt.perfeƈt.

Io ſono ſtáto & ſúi amáto	Ego amatus ſum, vel fui.
tu ſei ſtáto & foſti amáto	tu amatus es, vel fuiſti.
colúi è ſtáto amato, & fu ſi amo, amoſſi	ille amatus eſt, vel fuit.
Nói ſiamo ſtáti, & fúmmo amati,	Nos amati ſumus, vel fuimus.
vói ſéte ſtáti. & foſti amáti,	vos amati eſtis, vel fuiſtis.
Coloro ſonò ſtáti, & furono amáti, ſi amárono, amáron, amaro, amár, & amáronſi, amároſi, amárſi,	illi amati ſunt, vel fuerunt.

Præt.pluſquam perfeƈtum.

Io éra ſtáto amáto	Ego amatus eram, vel fueram.
tu éri ſtáto amáto	tu amatus eras, vel fueras.
colúi era ſtáto amáto.	ille amatus erat, vel fuerat.
Nói erauámo ſtáti amáti	Nos amati eramus, vel fueramus.
vói erauâte ſtáti amáti	vos amati eratis, vel fueratis.
colóro érano ſtáti amáti.	illi amati erant, vel fuerant.

Futurum.

Io ſarò ámato	Ego amabor,
tu ſarái ámato	tu amaberis,
colúi ſará ámato, ſi ámerà, ameráſſi	ille amabitur.
Nói ſarémo amati	Nos amabimur.
voi ſarete amati	vos amabimini.
coloro ſaránno amati. ſi ameráno, amerán noſi, & ámeranſi	illi amabuntur.

Imperat.mod.temp.præſ.

Sii amáto tu,	Amare tu.
sia amáto colui, ſi ámi, ámiſi,	ametur ille.
siemo amáti nói,	amemur nos.
siate amáti vói,	amamini vos.
siano amáti colóro, ſi amìno, aminoſi, & aminſi,	amentur illi.

Futurum.

Futurum.

Sarái amáto tu,	Amator tu.
ſarà amáto colúi, ſi amerà, ameráſſi,	amator ille.
ſarémo amáti nói,	amemur nos.
Saréti amáti vói,	Amaminor vos.
ſaránno amáti colóro, ſi ameránno, ameranneſi, & ameránſi,	amantor illi.

Opt. mod. temp. præſ. & futur.

O Dio voglia, &c. che	Vtinam,
Io ſia amáto,	Ego amer.
tu ſii amáto,	tu ameris.
colúi ſia amáto, ſiami amiſi,	ille ametur.
Nói siamo amáti,	Nos amemur.
vói ſiati amáti,	vos amemini.
colóro siamo amáti, ſi amino, aminoſi, & aminſi,	illi amentur.

Præt. imperfect.

Dio voléſſe, &c. che	
Io fóſſi amáto,	Ego amarer.
tu fóſſi amáto,	tu amareris.
colúi fóſſe amáto ſi amáſſe, amáſſeſi,	ille amaretur.
Nói fóſſimo amáti,	Nos amaremur.
vói fóſte amáti,	vos amaremini.
colóro fóſſero amáti, ſi amáſſero, amáſſeronſi, & amáſſerſi,	illi amarentur.

Præt. perfect.

O Dio voglia, &c. che	
Io ſia ſtáto amáto,	Ego amatus ſim vel fuerim.
tu ſii ſtáto amáto,	tu amatus ſis, vel fueris.
colúi ſia ſtáto amáto.	ille amatus ſit, vel fuerit.
Nói ſiámo ſtáti amáti,	Nos amati ſimus, vel fuerimus.
vói ſiati ſtáti amáti,	vos amati ſitis, vel fueritis.
colóro ſiáno ſtáti amáti,	illi amati ſint, vel fuerint.

Præt.pluſquam perfect.

O Dio voléſſe,&c.che	Vtinam
Io fóſſi ſtáto amáto	Ego amatus eſſem vel fuiſſem
tu fóſſi ſtáto amáto	tu amatus eſſes, vel fuiſſes
colúi fóſſe ſtáto amáto.	ille amatus eſſet vel fuiſſet.
Nói foſſimo ſtáti amáti	Nos amati eſſemus vel fuiſſemus
nói fóſte ſtáti amáti	vos amati eſſetis vel fuiſſetis.
colóro fóſſero ſtáti amati	illi amati eſſent, vel fuiſſent.

Subiunctiuum iam diximus ſimilem eſſe Optatiuo, exceptis duabus rebus, de quibus ſuprà: hic autem habet aliud diſcrimen, nempe, quòd eius Præteritum imperfectum, & Præteritum pluſquamperfectum multipliciter inflecti poſſunt, hoc modo.

Præt.imperfect.

concioſia, che, &c.	
Io ſaréi amáto	Cùm ego amarer
tu ſareſti amáto	tu amareris
colúi ſarébbe amáto, ſi amárebbe, amarébbeſi.	ille amaretur.
Nói ſarémmo amáti,	Nos amaremur
vói ſaréſte amáti	vos amaremini
colóro ſarébbono amáti, ſi amarébbono, amarébbonſi, & amarébbenſi.	illi amarentur.

Idem aliter.

Io ſariá amáto	Ego amarer
tu ſa reſti amáto	tu amareris
colúi ſaria amáto, ſi ameria, ameriaſi	ille amaretur.
Noi ſarémmo amáti	Nos amaremur,
vói ſaréſte amáti	vos amaremini
colóro ſariamo amati, ſi amieráno, amerianoſi & amerianſi.	illi amarentur.

Præt.

Præt. pluſquam perfectum.

Conciosiacoſa, che, &c.	Cùm
Io ſaréi, & ſaria ſtáto amáto	Ego amatus eſſem, vel fuiſſem
tu ſareſti ſtáto amáto	tu amatus eſſes, vel fuiſſes
colúi ſarébbe, & ſaria ſtáto amato.	ille amatus eſſet, vel fuiſſet.
Nói ſarémmo ſtáti amáti	Nos amati eſſemus, vel fuiſſemus
vói ſaréſte ſtáti amáti	vos amati eſſetis, vel fuiſſetis,
colóro ſarébbono, & ſariano ſtati amati.	illi amati eſſent, vel fuiſſent.

Hinc perſpicuum fit, hæc tempora huius modi Subiunctiui prætęrquam, quòd inflecti poſſunt, vt eadem Optandi modi, habere has alias inflexiones, ita vt vnumquodque eorum tripliciter varietur, haud mutata tamen ſignificatione.

Futurum.

Quando	Cùm
Io ſarò ſtáto amáto	Ego amatus ero, vel fuero
tu ſarái ſtáto amáto	tu amatus eris, vel fueris
colúi ſarà ſtáto amáto.	ille amatus erit, vel fuerit.
Nói ſarémo ſtáti amáti	Nos amati erimus, vel fuerimus
vói ſaréte ſtáti amáti	vos amati eritis, vel fueritis
colóro ſaranno ſtáti amáti.	illi amati erunt, vel fuerunt.

Infinit. mod. temp. præſ.

Eſſere amáto amárſi	Amari.

Præteritum.

Eſſere ſtáto amáto, eſſérſi amáto. Amatum eſſe, vel fuiſſe.

Futurum.

Deuére eſſére amáto, Deuorſi amáre, douere ámarſi. Hauére ad éſſere amáto, Hauére ad amárſi, Hauerſi amáre. Eſſere per amarſi, Eſſerſi per amare.	amatum iri, & amandum eſſe, vel fuiſſe

Participium { *Amàto*, Amatus, *Amáti*, Amati. / *Amáta*, Amata, *Amáte*, Amatæ.

GERVNDIA.

PRÆS. *Eſſendo amáto io, tu colúi*, cum amer, meris, metur, vel amarer, reris, retur: *& Eſſéndo amáti noi, voi, colóro*, cum amemur, memini, mentur, vel amarentur, remini, rentur, *& amandoſi*, cùm ametur, vel amaretur.

PRÆT. *Eſſendoſi ſtato amato io, tu, colúi*, cùm amatus ſim, ſis, ſit, vel fuerim, ris, rit, vel eſſem, eſſes, eſſet, vel fuiſſem, iſſes, iſſet. & *Eſſendo ſtati amáti, nói, vói, colóro*, cùm amati ſimus, ſitis, ſint, vel fuerimus, ritis, rint, vel eſſemus, ſetis, ſent, vel fuiſſemus, iſſetis, iſſent: *& eſſendoſi amáto*, cum amatum ſit vel fuerit, eſſet vel fuiſſet.

FVTVR. *Eſſendo per eſſere amáto io, tu, colúi*, cùm ſim, ſis, ſit amandus: *& eſſendo per éſſere amáti nói, vói, colóro*, cùm ſimus, ſitis, ſint amandi, & *Eſſendo ſi per amárſe*, vel *Eſſendo per amarſi*, cum amandum ſit.

Douendo eſſer, amato io, tu, colúi, cùm amandus ſim, ſis, ſit: *& Douéndo éſſere amáti noi, voi, colóro*, cùm ſimus, ſitis, ſint, amandi, *& Douendoſi amáre*, vel *Douendo amárſi*: cùm amandum ſit.

Hauendo ad aſſere amato io, tu, colúi, cùm ſim, ſis, ſit, amandus: *& Hauẽdo ad aſſere amati nói, vói, colóro*, cum ſimus, ſitis, ſint amandi: *& hauendo ad amare, vel hauendo ad amarſi*, cùm amandus ſit.

DECLI-

DECLINATIO VERBI ACTIVI SECVNDÆ CONIVGATIONIS.

Indicatiuo mod. temp. præſ.

Io tengo	G. Ie tiens	Ego teneo
tu tieni	tu tiens	tu tenes
colui tiéno	il tient	ille tenet
nói teniámo	nous tenons	nos tenemus
voi tenéte	vous tenez	vos tenetis
cóloro téngono.	ils tiennent.	illi tenent.

Præt.perf.

Io tenéua, & tenéa	Ie tenois	Ego tenebam
tu tenéui	tu tenois	tu tenebas
colúi téneua, & tenea	il tenoit	ille tenebat
noi tenuamo	nous tenions	nos tenebamus
voi tenuáte	vous teniez	vos tenebatis
colóro téneuano, & teneano	ilz tenoyent.	illi tenebant.

Præt.perfect.

Io tenni	Ie tins	Ego tenui
tu teneſti	tu tins	tu tenuiſti
colúi tenne	il tint	ille tenuit
noi tenémmo	nous tinſmes	nos tenuimus
voi tenéſte	vous tinſtes	vos tenuiſtis
colóro ténnero	ilz tintrent	illi tenuerunt

Idem aliter.

Io ho	*tenúto*	I'ai	tenu.	Ego tenui, &c.
tu hai		tu as		
colúi ha		il a		
noi habbiamo		nous auons		
voi hauete		vous auez		
colóro hánno		ilz ont		

Præt.pluſquam perf.

Io hauéa tenúto.	I'auois	Ego tenueram
tu haueui	tu auois	tu tenueras
colui haueua	il auoit	ille tenuerat
noi haueuamo	nous auions	nos tenueramus
voi hauiuato	vouz auiez	vos tenueratis
coloro hauerano	ilz auoyent	illi tenuerant.

(te-nu)

Futurum.

Io tenero, & terro	Ie tiendray	Ego tenebo .
tu tenerai, & terrai	tu tiendras	tu tenebis
colúi tenera, & terra	il tiendra	ille tenebit
noi teneremo, & terrémo	nous tiendrons	nos tenebimus
voi tenerete, & terréte	vous tiendrez	vos tenebitis
colóro teneránno, & teránno.	ilz tiendront.	illi tenebunt.

Imperat.mod.temp.præſ.

Tieni tu	tiens toy	Tene tu
ténga colúi	tienne luy	teneat ille
téniamo nói	tenons nous	teneamus nos
ténete vói	tenez vous	tenete vos
téngano colóro.	tiennent eux	teneant illi.

Futurum.

Tenerái, vel terrái tu	tu tiendras	Teneto tu
tenéra, vel terra colui	il tiendra	teneto ille
tenerémo, vel terrémo noi	nous tiendrons	teneamus nos
tenerete, vel terréte voi	vous tiendrez	tenetote vos
teneránno vel terráno colóro.	ils tiendront.	tenento illi.

Opt. mod. temp. fut. & præſ.coniunct.

O Dio voglia, &c. che	Dieu vueille	Vtinam.
Io tenga	que ie tienne	Ego teneam
tu tenga	tu tiennes	tu teneas
colui tenga	ille tienne	ille teneat
noi teniamo	nous tenions	nos teneamus
voi teniate	vous teniez	vos teneatis
coloro tengano.	qu'ils tienent.	illi teneant.

Præt.

Præt. perfect.	o que,	Vtinam,
Io tenéſſi	Ie tinſe	Ego tenerem
tu tenéſſi	tu tinſes	tu teneres
colúi tenéſſe	il tint	ille teneret
noi tenéſſimo	nous tinſions	nos teneremus
voi tenéſte	vous tinſiez	vos teneretis
colóro tenéſſero.	ils tinſent.	illi tenerent.

Idem aliter.

O che	Idem.
Io tenérei, & terréi.	Ego tenerem, &c.
tu teneréſti, & terréſti,	
colúi tenerébbe, & terrébbe,	
noi tenerémmo, & terrémmo,	
voi teneréſte, & terréſte,	
coloro tenerébbono, & terébbono.	

Idem aliter.

O che	Idem.
Io teneria, & terria,	Ego tenerem, &c.
tu tenereſti,	
colúi teneria, & terria,	
noi tenerémmo, & terémmo,	
voi teneréſte, & terréſte,	
colóro teneriano & terriano.	

Præt. perfect.

O Dio vó eſſe, &c. che	Dieu vueille,	Vtinam,
Io habbia	que l'aye	Ego tenuerim
tu habbi	tu aye	tu tenueris
colúi habbia tenúto	il ayt tenu	ille tenuerit.
noi habbiámo	nous ayons	Nos tenuerimus
voi habbiáte	vous ayez	vos tenueritis
colóro hábbiano	ils ayent.	illi tenuerint.

Præt. pluſquamperfect.

O Dio voléſſe, &c. che,	ô Dieu vueille	Vtinam.
Io haueſſi	que l'euſſe	Ego tenuiſſem
tu haueſſi tenúto	tu euſſes tenu.	tu tenuiſſes
coluihaueſſe	il euſt	ille tenuiſſet.

tu haueſſi		tu euſſes aimè	tu amauiſſes
colui haueſſe		il euſt aimè	ille amauiſſet
noi haueſſimo	*amáto.*	nous euſſiõs aimè	nos amauiſſemus
voi haueſte		vous euſſiez aimè	vos amauiſſetis
coloro haueſſero		ilz euſſent aimè.	illi amauiſſent.

Idem tempus aliter declinatum,

Io hauerei		l'aurois aimè	Ego amauiſſem
tu haureſti		tu aurois aimè	tu amauiſſes
colui hauerebbe	*ama-*	il auroit aime	ille amauiſſet
noi hauerémmo	*to*	nous aurions aimè	nos amauiſſemus
voi haureſte		vous auriez aimè	vos amauiſſetis
coloro hauerebbono		ilz auroient aimè	illi amauiſſent.

Quod autem ad modum ſubiunctiuum attinet, à modo optandi nulla in re, præter duas diſcrepat, quarum vna eſt, quòd loco aduerbiorũ *ò Dio voglia, ò che*, &c. [Dieu veuille que, pleuſt à Dieu que.] habet aduerbia *concioſiacoſache, auengache, quando*, & huiuſmodi, [combien que, quand, veuque] altera eſt, quod explicare per ſe habet futurum, quod ita inflectitur.

Futurum,		Futur.	
Quando		quand'	cùm
io hauero		l'aurai aimè	Ego amauero
tu hauerái		tu auras aimè	tu amaueris
colui hauera	*amáto*	il aura aimè	ille amauerit
noi haueremo		nous aurons aimè	nos amauerimus
voi hauerete		vous aurez aimè	vos amaueritis
coloro haueranno		ilz auront aimè	illi amauerint.

Modus infinitiuus, temp.

Preſens		
amare	aimer.	Amare.
Præteritum.		
hauere amato.	auoir aimè.	Amauiſſe.
Futurum.		
douére amáre	deuoir aimer.	
eſſere per amare	eſtre pour aimer.	Amaturũ eſſe, &c.
hauare ad amare.	auoir à aimer.	
particip. *Amante*	aimant,	Amans.
Amanti.	aimans.	Amantes.

Gerund.

Gerund.

Præſens: *amando io, tu, colúi, nói, vói, colóro,* [En françois: moy, toy, luy aimant, nous, vous, nous eux aimans] cùm amem, ames, amet, amemus, ametis, ament, vel amarem, amares, amaret, amaremus, amaretis, amarent.

Præteritum: *hauéndo amáto io, tu, colúi, nói, vói, colóro,* [aiant aimè moy, toy, luy, nous, vous, eux, aians aimè] cùm amauerim, ris, rit, rimus, ritis, rint, vel amauiſſem, uiſſes, uiſſet, uiſſemus, uiſſetis, uiſsēt.

Futurum: *douendo amáre, eſſéndo per amáre hauéndo ad amáre, io, tu, colúi, nói, vói, colóro,*] Deuant aimer, eſtãt pour aimer, aiant à aimer moy, toy, luy, deuans, eſtãs, aians, aimer, pour aimer, à aimer nous, vous, eux] cùm ſim, ſis, ſit amaturus, vel amatura, ſimus, ſitis ſint, amaturi, vel amaturæ.

Declinatio verbi ſubſtantiui.

Quoniam autem lingua Italica verbo paſſiuo caret, ſed eius loco vſurpat verbum, Sum, es, eſt, cum participio paſſiuo ideo ſubſtantiui verbi declinationem hic ponere operæpretium eſſe cenſeo.

Indicat. modo temp. præſ.

Io ſono	Gal. Ie ſuis	Ego ſum
tu ſéi	tu es	tu es
colúi è	il eſt	ille eſt
noi ſiamo	nous ſommes	Nos ſumus
voi ſete, & ſiete	vous eſtes	vos eſtis
coloro ſono	ilz ſont	illi ſunt.

Præt. imperf.

Io éra	I'eſtois	Ego eram
tu éri	tu eſtois	tu eras
colúi era	il eſtoit	ille erat
noi erauamo, & erámo	nous eſtions	Nos eramus
voi erauáte	nous eſtiez	vos eratis
colóro erano.	ils eſtoient.	illi erant.

Præt. perfect.

Io fui	Ie fus	Ego fu

ſarémo nói	nous ſerons	ſimus nos
ſaréte voi	vous ſeres	eſtote vos
ſaránno colóro	ils ſeront	ſunto illi.

Opt. modo temp. fut. & præſ. ſubiunct.

ò Dio voglia, Dio voglia,		
ò Dio che, ò che,	Dieu vueille	Vtinam
Io ſia	que ie ſois	Ego ſim
tu ſii, ſia, ſie,	tu ſois	ille ſit
colui ſia	il ſoit	ille ſit.
noi ſiámo	nous ſoyons	nos ſimus
voi ſiáte	vous ſoyez	vos ſitis
colóro ſiano, & ſieno	ilz ſoient	illi ſint.

Præt. imperf.

O Dio voléſſe, Dio voleſſe,		
ò Dio che, ò che,	Pleuſt à Dieu	Vtinam
Io foſſi & fuſſi	Que le fuſſe	Ego eſſem
tu foſſi, & fuſſi	tu fuſſes	tu eſſet
colui foſſe, & fuſſe	il fuſt	ille eſſet
noi foſſimo, & fuſſimo	nous fuſſions	nos eſſemus
voi foſte, & fuſte	vous fuſſiez	vos eſſetis
coloro foſſero, & fuſſero	ilz fuſſent	illi eſſent.

Item temp. aliter declinatum.

O che	O que	Idem.
Io ſarei, & ſaria	le ſerois	Ego eſſem, &c.
tu ſareſti	tu ſerois	
colui ſarebbe, & ſaria	il ſeroit	
noi ſaremmo	nous ſerions	
voi ſareſte	vous ſeries	
coloro ſarébbono, & ſariano	ilz ſeroient.	

Præt. perfect.

O Dio voglia, &c. che		Cum
Io ſia } *ſtato.*	I'aye eſtè	Ego fuerim
tu ſii } *ſtato.*	tu ayes eſtè	tu fueris
colui ſia } *ſtato.*	il ait eſtè	ille fuerit

noi ſiamo } *ſtati*	nous auons eſtè	nos fuerimus
voi ſiate	vous ayez eſtè	vos fueritis
coloro ſiano	ils ayent eſtè	illi fuerint.

Præt.pluſquam perfect.

O dio voleſſe,&c.che	Dieu vueille	Vtinam
Io foſſi } *ſtato*	Que l' euſſe } eſtè	Ego fuiſſem
tu foſſi	tu euſſes	tu fuiſſes
colui foſſe	il euſt	ille fuiſſet.
noi foſſimo } *ſtati*	nous euſſions } eſtè	Nos fuiſſemus
voi foſte	vouz eſſiez	vos fuiſſetis
colo. foſſero	ilz euſſent.	illi fuiſſent.

Idem aliter.

o che		Idem.
Io ſarei,& ſaria ſtato	I'aurois eſtè	ego fuiſſem,&c.
tu ſareſti ſtato	tu aurois eſtè	
colui ſarebbe,& ſario ſtato	il auroit eſtè	
noi ſaremmo ſtati	nous aurions eſtè	
voi ſareſte ſtati	vous auriez eſtè	
coloro ſarebbono, & ſariano ſtati.	ilz auroyent eſtè.	

Futurum ſubiunctiui.

Quando	quand.	cum
Io ſaro } *ſtato*	I'auray eſtè, vel ie ſarai	Ego fuero
tu ſarai	tu auras eſtè, tu ſeras	tu fueris
colui ſarà	il aura eſtè, il ſera	ille fuerit
noi ſarémo } *ſtati*	nous aurons eſtè, nous ſerõs	nos fuerimus
voi ſaréte	vous aurez eſtè, vous ſerez	vos fueritis
coloro ſaránno	ilz auront eſtè, il ſeront.	illi fuerint.

Infinit.mod.temp.præſ.

Eſſere	Eſtre	eſſe.
Præt.		
eſſere ſtato	auoir eſtè	fuiſſe.
Futurum.		
Douer' eſſere	Deuoir eſtre	{ fore, vel futurum
hauere ad eſſere	auoir à eſtre.	{ eſſe vel fuiſſe.
ſtáto, ſtáta		
ſúto, ſúta, ſed magis affectatè.		Sing. qui, quæ fuit.
ſtáti, ſtáte, ſúti, ſute.	ayant eſtè	Plu. qui, quæ fuerunt.

Gerund.

Gerund.

Præſ. *Eſſendo, io, tu, colui, noi, voi, coloro.* [eſtant moy, toy, luy, eſtans, nous, vous, eux, cum ſim, ſis, ſit, ſimus, ſitis, ſint, vel eſſem, eſſes, eſſet, ſemus, ſetis, ſent.

Præt. *Eſſendo ſtáto, ſtáta, ſtáti, ſtáta, io, tu, colúi, nói, voi, coloro.* [Ayant eſtè moy, toy, luy, aians eſtè nous, vons, eux,] cùm fuerim, ris, rit, rimus, ritis, rint, vel fuiſſem, ſes, ſet, ſemus, ſetis, ſent.

Fut. *Douendo eſſere, hauendo ad eſſere, eſſende per eſſere, io, tu, colúi, nói, voi, coloro,* [Deuant eſtre moy, toy, luy, aians à eſtre nous, vous, eux. Eſtant pour eſtre moy, toy, loy, aians à eſtre nous, vous, eux.] cùm ſim, ſis, ſit, futurus, vel futura, ſimus, ſitis, ſint, futuri, vel futuræ.

DECLINATIO VERBI
passiui primæ Coniugationis.

Indic. mod. temp. præſ.

Io ſóno amáto. *Ie ſuis aymè*	Ego amor,
tu ſeu amáto	tu amaris,
colúi è amáto, ſi amáto, ſi áma, ámaſi.	ille amatur.
Nói ſiámo ámati. *nous ſommez aymez.*	Nos amamur,
vói ſete ámati.	vos amamini,
cóloro ſóno amati ſi ámano, ámanoſi & amãſi.	illi amantur.

[le reſt ce coniuge par le verbe ſuis adiouſtant au ſingulier aymè, & au plurier aimez.]

Præt. imperf.

Io era ámato	Ego amabar,
tu eri ámato	tu amaberis,
colúi era ámato, ſi ámaua, amauaſi	ille amabatur.
Nói erauamo amati	Nos amabamur,
voi erauate amati	vos amabamini.
coloro erano amati, ſi amauano, amauanoſi, & amauanſi.	illi amabantur.

Futurum.

Sarái amáto tu,	Amator tu.
ſarà amáto colúi.ſi amerà, ameráſſi,	amator ille.
ſarémo amáti nói,	amemur nos.
Saréti amáti vói,	Amaminor vos.
ſaránno amáti colóro,ſi ameránno,amerannoſi,& amerānſi,	amantor illi.

Opt. mod. temp. præſ. & futur.

O Dio voglia,&c.che.	Vtinam.
Io ſia amáto,	Ego amer.
tu ſii amáto,	tu ameris.
colúi ſia amáto,ſiami amiſi,	ille ametur.
Nói siamo amáti,	Nos amemur.
vói ſiati amáti,	vos amemini.
colóro siamo amáti,ſi amino,aminoſi,& aminſi,	illi amentur.

Præt.imperfect.

Dio voléſſe, &c.che	
Io fóſſi amáto,	Ego amarer.
tu fóſſi amáto,	tu amareris.
colúi fóſſe amáto ſi amáſſe,amáſſeſi,	ille amaretur.
Nói fóſſimo amáti,	Nos amaremur.
vói fóſte amáti,	vos amaremini.
colóro fóſſero amáti.ſi amáſſero,amáſſeronſi, & amáſſerſi,	illi amarentur.

Præt. perfect.

O Dio voglia, &c. che	
Io ſia ſtáto amáto,	Ego amatus ſim vel fuerim.
tu ſii ſtáto amáto,	tu amatus ſis,vel fueris.
colúi ſia ſtáto amáto.	ille amatus ſit,vel fuerit.
Nói ſiámo ſtáti amáti,	Nos amati ſimus, vel fuerimus.
vói ſiati ſtáti amáti,	vos amati ſitis,vel fueritis.
colóro ſiáno ſtáti amáti,	illi amati ſint, vel fuerint.

Præt.pluſquam perfectum.

Conciosiacosa, che, &c.	Cùm
Io sarèi, & saria státo amáto	Ego amatus eſſem, vel fuiſſem
tu sareſti státo amáto	tu amatus eſſes, vel fuiſſes
colúi sarèbbe, & saria státo amato.	ille amatus eſſet, vel fuiſſet.
Nói sarèmmo státi amáti	Nos amati eſſemus, vel fuiſſemus
vói saréſte státi amáti	vos amati eſſetis, vel fuiſſetis,
colóro sarèbbono, & sariano ſtati amati.	illi amati eſſent, vel fuiſſent.

Hinc perſpicuum fit, hæc tempora huius modi Subiunctiui præterquam, quòd inflecti poſſunt, vt eadem Optandi modi, habere has alias inflexiones, ita vt vnumquodque eorum tripliciter varietur, haud mutata tamen ſignificatione.

Futurum.

Quando	Cùm
Io sarò státo amáto	Ego amatus ero, vel fuero
tu sarái státo amáto	tu amatus eris, vel fueris
colúi sarà státo amáto.	ille amatus erit, vel fuerit.
Nói sarémo státi amáti	Nos amati erimus, vel fuerimus
vói sarète státi amáti	vos amati eritis, vel fueritis
colóro saranno státi amáti.	illi amati erunt, vel fuerunt.

Infinit. mod. temp. præſ.

Eſſere amáto amárſi Amari.

Præteritum.

Eſſere státo amáto, eſſérſi amáto. Amatum eſſe, vel fuiſſe.

Futurum.

Deuére eſſére amáto, Deuerſi amáre, douere ámarſi. Hauére ad éſſere amáto, Hauére ad amárſi, Hauerſi amáre. Eſſere per amarſi, Eſſerſi per amare.	amatum iri, & amandum eſſe, vel fuiſſe

DECLINATIO VERBI ACTIVI
SECVNDÆ CONIVGATIONIS.

Indicatiuo mod. temp. præſ.

Io tengo	G. Ie tiens	Ego teneo
tu tieni	tu tiens	tu tenes
colui tiéno	il tient	ille tenet
nói teniámo	nous tenons	nos tenemus
voi tenéte	vous tenez	vos tenetis
cóloro téngeno.	ils tiennent.	illi tenent.

Præt.perf.

Io tenéua, & tenéa	Ie tenois	Ego tenebam
tu tenéui	tu tenois	tu tenebas
colúi téneua, & tenea	il tenoit	ille tenebat
noi tenuamo	nous tenions	nos tenebamus
voi tenuáte	vous teniez	vos tenebatis
colóro téneuano, & teneano	ilz tenoyent.	illi tenebant.

Præt.perfect.

Io tenni	Ie tins	Ego tenui
tu teneſti	tu tins	tu tenuiſti
colúi tenne	il tint	ille tenuit
noi tenémmo	nous tinſmes	nos tenuimus
voi tenéſte	vous tinſtes	vos tenuiſtis
colóro ténnero	ilz tintrent	illi tenuerunt.

Idem aliter.

Io ho		I'ai		Ego tenui, &c.
tu hai		tu as		
colúi ha	*tenúto*	il a	tenu.	
noi habbiamo		nous auons		
voi hauete		vous auez		
colóro hánno		ilz ont		

Præt. perfect.	o que,	Vtinam,
Io teneſſi	Ie tinſe	Ego tenerem
tu teneſſi	tu tinſes	tu teneres
colúi teneſſe	il tint	ille teneret
noi teneſſimo	nous tinſions	nos teneremus
voi teneſte	vous tinſiez	vos teneretis
colóro teneſſero.	ils tinſent.	illi tenerent.

Idem aliter.

O che	Idem.
Io tenérei, & terréi.	Ego tenerem, &c.
tu teneréſti, & terréſti,	
colúi tenerébbe, & terrébbe,	
noi tenerémmo, & terrémmo,	
voi teneréſte, & terréſte,	
coloro tenerébbono, & terébbono.	

Idem aliter.	Idem.
O che	Ego tenerem, &c.
Io teneria, & terria,	
tu tenereſti,	
colúi teneria, & terria,	
noi tenerémmo, & terémmo,	
voi teneréſte, & terréſte,	
colóro teneriano & terriano.	

Præt. perfect.

O Dio vó eſſe, &c. che	Dieu vueille,	Vtinam,
Io habbia	que l'aye	Ego tenuerim
tu habbi	tu aye	tu tenueris
colúi habbia tenúto	il ayt tenu	ille tenuerit.
noi habbiámo	nous ayons	Nos tenuerimus
voi habbiáte	vous ayez	vos tenueritis
colóro hábbiano	ils ayent.	illi tenuerint.

Præt. pluſquamperfect.

O Dio voléſſe, &c. che,	ô Dieu vueille	Vtinam.
Io haueſſi	que l'euſſe	Ego tenuiſſem
tu haueſſi tenúto	tu euſſes tenu.	tu tenuiſſes
colui haueſſe	il euſt	ille tenuiſſet.

Futurum.

	Douér tenére	Deuoir tenir	Tenturum, &c.
	hauére à tenere	auoir à tenir	
	eſſere, per tenére	eſtre pour tenir	
Part.	*tenénte, tenénti*	tenant, tenants	Tenens, tenentes.
	tenúto, tenúti	tenu, tenus	Tentus, tenti.
	tenúte, tenúte	tenue, tenues	Tenta, tentæ.
Gerund.	Præſ. *tenéndo*	Tenant.	
	Præt. *hauéndo tenúto*	ayant tenu.	
	Fut. *Douéndo tenére*	deuant tenir.	
	hauéndo à tenére	ayant à tenir.	
	eſſendo per tenére	eſtant pour tenir.	

Iam ſuperuacaneum eſſe duco, verbi paſſiui huius ſecundæ coniugationis inflectionem hic adiicere; quandoquidem, & huius, & duarum ſequentium Coniugationum paſſiua verba ad eundem prorſus modum declinentur, quo verbum paſſiuum primæ coniugationis.

DECLINATIO VERBI ACTIVI TERTIÆ CONIVGATIONIS.

Indicat. modo temp. præſ.

Ego leggo	Gal Ie lis	Ego lego
tu leggi	tu lis	tu legis
colui legge	il lit	ille legit.
noi leggiamo	nous liſons	nos legimus
voi leggete	vous liſez	vos legitis
coloro leggono	ilz liſent	illi legunt.

Præt. imperf.

Io leggeua, & leggea	Ie liſois	Ego legebam
tu leggeue	tu liſois	tu legebas
colui leggeua, & leggea	il liſoit	ille legebat
noi leggeuamo	nous liſons	nos legebamus
voi leggeuate	vous liſiez	vos legebatis
coloro leggeuano, & leggeano	ilz liſoyent	illi legebant.

Opt. mod. temp. fut. & præſ. ſub.

O Dio voglia, &c.	Dieu vueille	Vtinam
Io legga	que ie liſe	Ego legam
tu legga	tu liſes	tu legas
colui legga	il liſe	ille legat
noi leggiamo	nous liſions	nos legamus
voi leggiate	vous liſiez	vos legatis
colóro leggano	ilz liſent	illi legant.

Præt. imperf.

O Dio voleſſe, &c. che	Dieu vueille	Vtinam
Io leggeſi	que ie leuſſe	Ego legerem
tu leggeſi	tu leuſſes	tu legeres
colui leggeſſe	il leuſt	ille legeret
noi leggeſimo	nous leuſſions	nos legeremus
voi leggeſte	vous leuſſiez	vos legeritis
colóro leggeſſero	ilz leuſſent	illi legerent.

Idem aliter.

O che	ô que	Idem.
Io leggerei, & leggeria	Ie lirois	Ego legerem, &c.
tu leggereſti	tu lirois	
colui leggerebbe, & leggeria	il liroit	
noi leggeremo	nous lirions	
voi leggereſte	vous liriez	
colóro leggerebbono, & leggeriano.	ilz liroyent.	

Præter. perfect.

O Dio voglia, &c. che	Dieu vueille	Cum
Io habbia letto	que I'aye leu	Ego legerim
tu habbia letto	tu ayes leu	tu legeris
colui habbia letto	il ait leu	ille legerit
noi habbiamo letto	nous ayons leu	nos legerimus
voi habbiate letto	vous ayez leu	vos legeritis
colóro habbiano letto	ilz ayent leu	illi legerint,

Gerund.	Præſ. *Leggendo*	Liſant.
	Præt. *Hauendo letto*	Ayant leu.
	Douendo leggere	Deuant lire.
	Fut. *Hauendo da leggere*	ayant lire.
	Eſſendo per leggere	eſtant pour lire.

DECLINATIO VERBI ACTIui quartæ coniugationis.

Ind. mod. temp. præſ.

Io odo	I'oy	Ego audio
tu odi	tu oys	tu audis
colui ode	il oyt	ille audit
noi vdiamo	nous oyons	nos audimus
voi vdite	vous oyez	vos auditis
colóro ódono	ilz oyent	illi audiunt.

Præt. imperf.

Io vdiua	I'oyois	Ego audiebam
tu vdiui	tu oyois	tu audiebat
colui vdiua	il oyoit	ille audiebat
noi vdiuamo	nous oyons	nos audiebamus
voi vdiuate	vous oyez	vos audiebatis
colóro vdiuano, & vdiano	ilz oyent	illi audiebant.

Præter. perfect.

Io vdi, & vdii	I'ouy	Ego audiui
tu vdiſti	tu ouys	tu audiuiſti
colúi vdi	il ouit	ille audiuit
noi vdimmo	nous ouiſmes	nos audiuimus
voi vdiſte	vous ouiſtes	vos audiuiſtis
colóro vdirono, vdiron vdiro, vdir, &	ilz ouïrent & aliter	illi audiuerunt. Idem.
Io ho vdito	I'ay ouy	
tu hai vdito	tu as ouy	
colui ha vdito	il a ouy	
noi habbiamo vdito	nous auons ouy	
voi hauete vdito	vous auez ouy	
colóro hanno vdito	ilz ont ouy	

Voi vdiate	vous oyez	vos audiatis
cólore odeno	ilz oient	illi audiant.

Præt. perfect.

Dio voléſſe, &c. che	O Dieu vueille	Vtinam
Io vdiſſi	que l'ouiſſe	Ego audirem
tu vdiſſi	tu ouyſſes	tu audires
colui vdiſſe	il ouyſt	ille audiret
nói vdiſſimo	nous ouyſſions	nos audiremus
vói vdiſte	vous ouiſſiez	vos audiretis
colóro vdiſſero	ilz ouyſſent	illi audirent.

Idem aliter.

O che	O que	Idem.
Io vdiréi, & vdiria	I'orrois	Ego audirem, &c.
tu vdiréſti	tu orrois	
colúi vdirébbe, & vdiria	il orroit	
noi vdirémmo	nous orrions	
voi vdiréſte	vous orriez	
colóro vdirébbone, & vdi-riano.	ilz orroyent.	

Præt.perf.

O Dio voglia, &c. che	Dieu vueille, o	Cum
Io habbia	que l'aye	Ego audiuerim
tu habbia	tu ayez	tu audiueris
colui habbia } *vdito.*	il ayt } ouy.	ille audiuerit
noi habbiámo	nous ayōs	nos audiuerimus
voi hábbiate	vous ayez	vos audiuéritis
colóro habiano	ils ayent	illi audiuerint.

Præt.pluſquam perfect.

O dio voleſſe, &c. che	Dieu vueille	Vtinam
Io hauéſſi	que l'euſſe	Ego audiuiſſem
tu hauéſſi	tu euſſes	tu audiuiſſes
colúi hauéſſi } *vdito.*	il euſt } ouy.	ille audiuiſſet
nói hauéſſimo	nous euſſions	nos audiuiſſemus
voi hauéſte	vous euſſiez	vos audiuiſſetis
colóro hauéſſero	ilz euſſent	illi audiuiſſent

Idem aliter.

O che	o que	Vtinam
Io hauerei, & haue-	I' aurois	Ego audiuiſſem,
tu hauéreſti (ria	tu aurois	&c.
colui hauerébbe, &	il auroit	
haueria *vdi-*	ouy	
noi haueremmo *to*	nous aur.õs	
voi haureſte	vous auriez	
colóro hauerebbono	ilz auroyent	
& haueriano,		

Fut. ſubiunctiui.

Quando	quand	Cum
Io hauero	I'aurai	Ego audiuero
tu hauerai	tu auras	tu audiueris
colui hauera *vdito*	il aura ouy	ille audiuerit
nói hauerémmo	nous aurons	Nos audiuerimus
vói hauerete	vous aurez	vos audiueritis
colo. haueranno	ils auront	illi audiuerint.

Infinit. mod. temp. præſ.

Vdire	ouyr	Audire.

Præteritum.

Hauere vdito	auoir oui	Audiuiſſe.

Futurum.

	Douere vdire	Deuoir ouyr.	
	Hauere ad vdire	auoir à ouyr	Auditurum eſſe,
	Eſſere per vdire	eſtre pour ouyr	&c.
	Audiente, audienti.	oyant, oyans	audiens, audiẽtes
Parti.	*Vdito, vditi,*	ouy, ouys,	auditus, auditi,
	Vdita, vditi.	ouye, ouyes,	audita, auditæ.
	Præſ. *Odendo*	ayant.	
Ger.	Præt. *Hauendo vdito*	ayant ouy,	
	Douendo vdire	deuant ouyr.	
	Fut. *eſſendo per vdire*	eſtant pour ouyr.	
	Hauendo ad vdire.	ayant à ouyr.	

DECLI-

DECLINATIO VERBI Ho, hoc eſt, Habeo.

Quoniam huius verbi Ho, frequens eſt vſus in coniugandis verbis, vt hactenus viſum eſt in præteritis, & futuro ſubiunctiui: ob id eius declinationem hic ponere haud inutile fore putauimus, ea itaque eſt huiuſmodi.

Indicat. mod. temp. præſ.

Io ho, & haggio, poëticum	Gal. I'ay	Ego habeo
tu hai	tu as	tu habes
colúi hà & háue, poëticum	il a	ille habet
noi habbiamo	nous auons	nos habemus
vói hauete	vous auez	vos habetis
colóro hanno	ilz ont	illi habent.

Præt. imperf.

Io hauéua, & hauéa	I'auois	Ego habeam
tu hauéui	tu auois	tu habebas
colúi hauéua, & hauéa	il auoit	ille habebat
noi hauéamo	nous auions	nos habebamus
vói haueuáte	vous auiez	vos habebatis
colóro hauéuano, & hauéano	ilz auoyent	illi habebant.

Præt. perfect.

Io hébbi	I'eu	Ego habui
tu hauéſti	tu eus	tu habuiſti
colúi hébbe	il euſt	ille habuit
noi haueuámo	nous auions	nos habuimus
voi hauéſte	vous euſtes	vos habuiſtis
colóro hebbero	ilz eurent	illi habuerunt.

Item aliter.

Io ho	I'ai	Ego habui, &c.
tu há	tu as	
colúi há *hauúto*	il a eu	eu.
noi habbiámo	nous auons	
voi hauéte	vous auez	
colóro hanno	ilz ont	

nói habbiámo	nous ayons	nos habeamus
vói habbiate	vous ayez	vos habeatis
colóro habbiamo	ilz ayent	illi habeant.

Præt. imperf.

O Dio vóleſſe, &c. che	Dieu vueille,	Vtinam,
Io haueſſi	que i'euſſe	Ego haberem
tu haueſſi	tu euſſes	tu haberes
colui haueſſe	il euſt	ille haberet
noi haueſſimo	nous euſſions	nos haberemus
voi haueſte	vous euſſiez	vos haberetis
colóro haueſſero	ilz euſſent	illi haberent.

Idem aliter.

O che	o que	Idem.
Io hauerei, haurei, & harei	I' aurois	Ego haberem, &c.
tu haureſti, haureſti, & hareſti,	tu aurois	
colui hauerebbe, haurebbe, & harebbe,	il auroit	
noi hauremmo, hauremmo, & haremmo,	nous aurions	
voi hauereſte, haureſte, & hareſte,	vous auriez	
coloro hauerebbono, haurebbono, & harebbono,	ilz auroyent	

Idem aliter.

Io haueria, hauria, & haria,	Idem,
tu hauereſti, haureſti, & hareſti,	Ego haberem, &c.
colui haueria, hauria & haria	
noi hauer emmo, & hauremmo, & haremmo,	
voi hauereſte, haureſte, et hareſte,	
coloro haueriano, hauriano, & hariano.	

Præt.perf.

O Dio voleſſe,&c.che		o Dieu vueille,		Cum
Io habbia		que l'aye		Ego habuerim
tu habbia		tu ayez		tu habueris
colui habbia	*hauuto.*	il ayt	eu.	ille habuerit
noi habbiámo		nousayõs		nos habuerimus
voi hábbiate		vous ayez		vos habueritis
colóro habiano		ils ayent		illi habuerint.

Præt.plusquam perfect.

O dio voleſſe,&c.che		Dieu vueille		Vtinam
Io hauéſſi		que l'euſſe		Ego habuiſſem
tu hauéſſi		tu euſſes		tu habuiſſes
colúi hauéſſe	*hauuto.*	il euſt	eu.	ille habuiſſet
nói hauéſſimo		nous euſſions		nos habuiſſemus
voi hauéſte		vous euſſiez		vos habuiſſetis
colóro hauéſſero		ilz euſſent		illi habuiſſent.

Idem aliter.

Io hauerei,& haueria		l'aurois		Ego habuiſſem,
tu haureſti,		tu aurois		&c.
colui hauerebbe,et haueria		il auroit		
	hauuto.		eu	
noi haueremmo		nous aurions		
voi haureſte		vous auriez		
colore hauerebbono,& haueriano		ilz auroient		

Futurum ſubiunctini.

Quando		Quand		Cùm
Io hauerò		l'auray		Ego habuero
tu haurai		tu auras		tu habueris
colúi hauerà	*hauuto*	il aura	eu	ille habuerit
noi haueremo		nous aurons		nos habuerimus
voi hauerete		vous aurez		vos habueritis
coloro haueranno		ilz auront		illi habuerint.

Infi.

Infinit. modo temp. præſ.

Hauere	auoir	habere.
	Præteritum.	
hauere hauuto	auoir eu	habuiſſe.
	Futurum.	
Douer hauere	deuoir auoir	habiturum
Eſſere per hauere	eſtre pour auoir	eſſe, &c.

Gerund.	Præſ. *hauendo*	ayant.
	Præt. *hauendo hauuto*	ayant eu
	douendo hauere	deuant auoir.
	Fut. *hauendo ad hauere*	ayant à auoir.
	eſſendo per hauere.	eſtant pour auoir.

Pr.	*hauente, hauenti,*	ayant, aians	habens, habentes,
	hauuto, hauuti,	eu, eus,	habitus, habiti,
	hauuta, hauute,	eue, eues,	habita, habitæ.

DECLINATIO VERBORVM Vo, vel Vado, hoc eſt, Eo, vel Abeo.

Indicatiuo mod. temp. præſ.

Io vó, & vado	Gal. Ie vais	Ego eo
tu vai	tu vas	tu is
colúi va	il va	ille it
noi andiamo	nous alons	nos imus
voi andate	vous allez	vos itis
colóro vanno	ilz vont	illi eunt.
	Præt. imperfect.	
Io andaua	l'alois	Ego ibam
tu andati	tu alois	tu ibas
colúi andaua	il aloit	ille ibat
noi andauamo	nous alions	nos ibamus
voi andauate	vous aliez	vos ibatis
colóro andauano	ilz aloyent	illi ibant.

Præt. perfect.

Io andai	I'alai	Ego iui
tu andaſti	tu alas	tu iuiſti
colui andò	il ala	ille iuit
noi andamme	nous alames	nos iuimus
voi andaſte	vous alates	vos iuiſtis
colore anderono	ilz alerent.	illi iuerunt.

Idem aliter.

Io ſono andato	Ie ſuis alè	Ego iui, &c.
tu ſei andato	tu es alè	
colúi è andato	il eſt alè	
noi ſiamo andati	nous ſommes alez	
voi ſete andati	vous eſtes alez	
colóro ſono andati	ilz ſont alez.	

Præt. pluſquam perfectum.

Io era andato	I'eſtois alè	Ego iueram
tu eri andato	tu eſtois alè	tu iueras
colúi era andato	il eſtoit ale	ille iuerat.
noi erauamo andate	nous eſtiõs alez	nos iueramus
voi erauate andati	vous eſties alez	vos iueratis
colóro erano andati	ilz eſtoiẽt alez.	illi iuerant.

Futurum.

Io anderò, & andrò	I'irai	Ego ibo
tu anderai, & andrai	tu iras	tu ibis
colúi anderà, & andrà	il ira	ille ibit
noi anderemo, & andremo	nous irons	nos ibimus
voi anderete, & andrete	vous irez	vos ibitis
colóro anderano, & andranno,	ilz iront	illi ibunt.

Imperat. mod. temp. præſ.

Va tu	va toy	Ito
vada, & vadi colui	qui'il aille luy	eat ille
andiamo noi	alons nous	eamus nos
andate voi	alez vous	ite vos
vadano, & vadino colóro	qui'ilz aillent eux,	eant illi.

Futurum.

Futurum.

Anderai tu	tu iras	Ito tu
anderà colui	il ira	ito ille
anderemo noi	nous irons	eamus nos
anderete voi	vous irez	itote vos
anderanno coloro	ils irons	eunto illi.

Opt.mod.temp.fut.& præſ.ſub.

O Dio voglia,&c.che	Dieu vueille	Vtinam
Io váda,& vadi	que l'aille	Ego eam
tu váda,& vadi	tu ailles	tu eas
colúi váda,& vadi	il aille	ille eat
Nói andiamo	nous alions	nos eamus
voi andiate	vous aliez	vos eatis
colóro vádanno,& vádino	ilz aillent	illi eant.

Præt.imperfect.

O Dio voléſſe:&c.che	ô Dieu vueille	Vtinam
Io andaſſi	que l'allaſſe	Ego irem
tu andaſſi	tu allaſſes	tu ires
colui andaſſe	il allaſt	ille iret.
Noi andaſſimo	nous allaſſions	nos iremus
voi andaſte	vous allaſſiez	vos iretis
colóro andaſſero	ilz allaſſent	illi irent.

Item aliter.

O che,	o que	Idem.
Io anderei,& andrei	l'irois	Ego irem,&c.
tu andereſti,& ändreſti	tu irois	
colui anderebbe, & andrebbe	il iroit	
Noi anderemmo, & andremmo	nous irions	
voi andereſte,& andreſte	vous iriez	
colóro anderébbono,& andrébbono.	ilz iroyent.	

Futurum.

Quando	Quand	Cum
Io ſarò andato	Ie ſarai alè	Ego iuero
tu ſarai andato	tu ſeras alè	tu iueris
colui ſarà andato	il ſerà alè.	ille iuerit.
Nói ſarémo andati	nous ſerons alez	nos iuerimus
voi ſaréte andati	vous ſerez alez	vos iueritis
colóro ſaránno andati	ilz ſeront alez	illi iuerint.

Infinit. mod. temp. præſ.

Andare	Aler	Ire,

Præteritum.

Eſſere andato	Eſtre alè	Iuiſſe.

Futurum.

Eſſere per andare	Eſtre pour aler.	
Douere andare	deuoir aler	Iturum eſſe, &c.
Hauere ad andare	auoir à aler.	
Andante andanti,	alant, alans	Iens, euntes.
Andato, andati, ito, iti,	alè, alez	quæ iuit, qui iuerunt,
Andata, andate, ita, ite.	alèe, alèes.	quæ iuit, quæ iuerunt.

Gerund.		
Præſ.	*Andándo*	En alant.
Præt.	*Eſſendo andáto*	eſtant alè.
Futu.	*Douéndo andáre*	deuant aler,
	Eſſendo per andare	eſtant pour aler,
	Hauéndo ad andáre	ayant à aler.

Illud hic annotes lector velim, me conſulto in huius verbi declinatione præteriiſſe quaſdam voces, quibus poëtæ dumtaxat vtuntur: vt *Giua*, ibam. *Gio*, iui: *Gire*, ire: & huiuſmodi.

Eſt proinde notandum, omnia verba abſoluta (hoc eſt, quæ tranſitiua non ſunt, quando actionem in aliquo tantum ſignificant, non in aliquem) in præteritis pro verbo, *Io*, cum participio paſſiuo præteriti temp. habere verbum, *ſono*, vt *io ſono andáto, & non ho andáto: io ſono venúto, & non ho venúto*, & ita de ceteris huiuſmodi. [il eſt à noter que auec io l'on adioute,] *ſono*, [comme] *io ſono andato, & non ho andato*, [ie ſuis ale, & nō l'ay alè.]

Præt. pluſquamperf.

Io haueua	I'auois	Ego potueram
tu haueui	tu auois	tu potueras
quello haueua *potuto*	il auoit pu	ille potuerat
noi haueuamo	nous auions	nos potueramus
voi haueuate	vous auiez	vos potueratis
colóro haueuano	ilz auoyent	illi potuerant.

Futurum.

Io potrò	Ie pourrai	Ego potero
tu potrai	tu pourras	tu poteris
colúi potrà	il pourra	ille poterit
noi potremo	nous pourrons	nos poterimus
voi potrete	vous pourrez	vos poteritis
colóro potranno	ilz pourront,	illi poterunt.

Imp.mod.temp.præſ.

Poſſi tu	peus toy	poſſis, vel potes tu
poſſa colui	qu'il puiſſe luy	poſſit ille
poſſiate voi	que vous puiſſiez	poteſte vos
poſſano coloro	qu'ilz pouſſent eux.	poſſint illi.

Futurum.

Potrai tu	tu pourras	poteſto tu
potrà colui	il pourra	poteſto ille
potrete voi	vous pourrez	poteſtote vos
potranno colóro	ilz pourront	poſſunto, vel poſſuntote illi.

Opt. modo temp. fut. & præſ.ſubiunɫ.

O Dio voglia, &c. che	o Dieu vueille,	Vtinam,
Io poſſa	que ie puiſſe	Ego poſſim
tu poſſa	tu puiſſes	tu poſſis
colui poſſa	qui'il puiſſe	ille poſſit
Noi poſſiamo, & potiamo	nous puiſſions	poſſimus
voi poſſiate, & potiate	vous pouiſſiez	poſſitis
colóro poſſano	ilz puiſſent	poſſint.

Præt. imperf.

O Dio voleſſe che	ô Dieu vueille	Vtinam,
Io poteſſi	que Ie puiſſe	Ego poſſem
tu poteſſi	tu puiſſes	tu poſſes
colui poteſſe	il puiſſe	ille poſſet
noi poteſſimo	nous puiſſions	nos poſſemus
voi poteſte	vous puiſſiez	vos poſſetis
coloro poteſſero	ilz puiſſent	illi poſſent.

&

Io potrei, & potria	Ie pourrois	Ego poſſem, &c.
tu potreſti	tu pourrois	
colui potrebbe, & potria	il pourroit	
noi potremmo	nous pourrions	
voi potreſte	vous pourriez	
coloro potrebbono, & poriano.	ilz pourroient.	

Præt. perfect. ſub.

O che	o que	Cum
Io habbia	I'aye	Ego potuerim
tu habbia	tu ayes	tu potueris
colui habbia } *potuto*	il ait } pu	ille potuerit
noi habbiamo	nous ayons	nos potuerimus
voi habbiate	vous ayez	vos potueritis
coloro habbiano	ilz ayent	illi potuerint.

Præt. pluſquam perf.

O Dio voleſſe, &c. che	o Dieu vueille,	Vtinam,
Io haueſſi	que I'euſſe	Ego potuiſſem
tu haueſſi	tu euſſe	tu potuiſſes
colui haueſſe } *potuto*	il euſt } pu	ille potuiſſet
noi haueſſimo	nous euſſions	nos potuiſſemus
voi haueſte	vous euſſiez	vos potuiſſetis
coloro haueſſero	ils euſſent	illi potuiſſent.

Idem

Idem aliter.

Che Io hauerei		que l' aurois
tu haureſti		tu aurois
colui hauerébbe,	*potuto.*	il auroit pu.
noi haueremo		nous aurions
voi haureſte		vous auriez
colóro haurebbono		ilz auroyent

Fut. ſubiunctiui.

Quando		quand	Cum
Io hauero		I'aurai	Ego potuero
tu hauerai		tu auras	tu potueris
colui hauera	*potuto*	il aura pu.	ille potuerit
nói hauerémmo		nous aurons	Nos potuerimus
vói hauerète		vous aurez	vos potueritis
colo. hauerànno		ils auront	illi potuerint.

Infinit. mod. temp. præſ.

Potere	pouuoir	poſſe.

Præteritum.

Hauer potuto	auoir pu	potuiſſe.

Futurum.

Douere potere	Deuoir pouuoir.	Qui poterit.
Eſſer per potere	eſtre pour pouuoir	

	Præſ. *Potendo*	pouuant	potens.
Ger.	Præt. *Hauendo potuto*	ayant pu	cum potuerim
	Fut. *Hauendo à potere*	ayant à pouuoir	cum potuero
	Douendo potere	deuant pouuoir	ris, rit, rimus,
	Eſſendo per potere	eſtant pour pouuoir	ritis, rint.

Ind. mod. temp. præſ.

Io voglio	Gal. Ie veux, & vueil	Ego volo
tu vuoi	tu veux	tu vis
colui vuole	il veult	ille vult
noi vogliamo	nous voulons	nos volumus
voi volete	vous voulez	vos vultis
coloro vogliono	ilz veullent	illi volunt.

voi vorrète	vous voudrez	vos voletis
colóro vorranno	ilz voudront	illi volent.

Imper. modo temp. præſ.

Vogli tu	vueille toy	velis tu
voglia colui	vueille luy	velit ille
vogliate voi	vueillez vous	velitis vos
vogliano colóro	vueillent eux	velint illi.

Futurum.

Vorrai tu	tu voudras	velito tu
vorrà colui	il voudra	velito ille
vorrète voi	vous voudres	velitote vos
vorranno colóro	ils voudront	velint illi.

Opt. mod. temp. fut. & præſ. ſub.

Dio voglia che	Dieu vueille	Vtinam
Io voglia	que ie vueille	Ego velim
tu voglia	tu vueilles	tu velis
colui voglia	il vueille	ille velit
noi vogliamo	nous voulions	nos velimus
voi vogliate	vous vouliez	vos velitis
coloro vogliano	ilz vueillent	illi velint.

Præt. imperfect.

O che	O que	Vtinam
Io voleſſi	Ie vouluſſe	Ego vellem
tu voleſſi	tu vouluſſes	tu velles
colui voleſſe	il vouluſt	ille vellet
noi voleſſimo	nous vouluſſions	nos vellemus
voi voleſte	vous vouluſſiez	vos velletis
colóro voleſſero	ilz vouluſſent	illi vellent.

Idem aliter.

Io vorrei, & vorris		Ego velim, &c.
tu voreſti		

colui vorrebbe,& voria
noi voremmo
vói vorreſte
colóro vorebbono,& vorriano

Præt.perf.

O che	ô que	Cum
Io habbia	que i'aye	Ego voluerim
tu habbia	tu ayez	tu volueris
colui habbia voluto.	il ayt voulu	ille voluerit
noi habbiámo	nous ayōs	nos voluerimus
voi habbiate	vous ayez	vos volucritis
colo i habbiano	ils ayent	illi voluerint.

Præt.pluſquam perfect.

O che	o que	Vtinam
Io hauéſſi	que l'euſſe	Ego voluiſſem
tu hauéſſi	tu euſſes	tu voluiſſes
colúi hauéſſe voluto.	il euſt voulu	ille voluiſſet
nói hauéſſimo	nous euſſions	nos voluiſſemus
voi hauéſte	vous euſſiez	vos voluiſſetis
colóro hauéſſero	ilz euſſent	illi voluiſſent.

Idem aliter.

O che		Vtinam
Io haurei	l'aurois	Ego voluiſſem,
tu haureſti,	tu aurois	&c.
colui hauerebbe	il auroit	
noi haueremo	nous aurions voulu.	
voi hauereſte	vous auriez	
coloro hauerebbono.& voluto.	ilz auroient	
Io haueria		
tu hauereſti		
colúi haueria		
noi haueremmo		
voi hauereſte		
colóro haueriano		

Futurum.

Futurum.

Quando	Quand	Cùm
Io hauerò	l'auray voulu	Ego voluero
tu hauerài	tu auras voulu	tu volueris
colui hauerà	il aura voulu	ille voluerit
noi hauerémo *voluto*	nous aurons voulu	nos voluerimus
voi haueréte	vous aurez voulu	vos volueritis
colóro haueranno	ilz auront voulu	illi voluerint.

Infinit. mod temp. præſ.

Volere	Vouloir	velle.
hauer voluto	auoir voulu	voluiſſe.
douer volere	deuoir vouloir·	
eſſer per volere	eſtre pour vouloir	qui voluerit.
hauer à volere	auoir à vouloir	
volente, voluto	auoir à vouloir	volens, qui voluit.
volenti, voluti	voulans, voulus	volẽtes, qui voluerũt
voluta volute	voulu, voulus.	quę voluit & voluerũt
Ger. Præſ. *Volendo,*	voulant	cum velim
Ger. Præ *hauẽdo voluto*	aiant voulu,	cum voluerim
Ger. *Douéndo volere*	deuant vouloir.	
Ger. Fut. *hauendo à volere*	aiant à vouloir	cũ voluero, ris, rit,
Ger. *eſſendo per volere*	eſtãt pour vouloir	rimus, ritis, rint.

Indic. mod. temp. præſ.

Io faccio, & fo	Gal. Ie fais	Ego facio
tu fai	tu fais	tu facis
colui fa	il faict	ille facit
noi faccimo	nous faiſons	nos facimus
voi fate	vous faictes	vos facitis
coloro fanno	ilz font	illi faciunt.

Præt. imperfect.

Io faceua	Ie faiſois	Ego faciebam
tu faceui	tu faiſois	tu faciebas
colui faceua	il faiſoit	ille faciebat
noi faceuamo	nous faiſions	nos faciebamus
voi faceuate	vous faiſiez	vos faciebatis
coloro faceuano, & faceano	ilz faſoyent	illi faciebant.

Præt. perfect.

Io feci	Ie fis	Ego feci
tu faceſti	tu fis	tu feciſti
colui fece	il fit	ille fecit
noi facemmo	nous fimes	nos fecimus
voi faceſte	vous fites	vos feciſtis
coloro fecero	ilz fierent	illi fecerunt.

Idem aliter.

Io ho	I'ai	Ego feci, &c.
tu hai	tu as	
colui ha	il a	
noi habbiamo } *fatto*	nous auons } faict.	
voi hauete	vous auez	
colóro hanno	ilz ont	

Præt. pluſquam perfect.

Io haueua	I'auois	Ego feceram
tu haueui	tu auois	tu feceras
colui haueua	il auoit	ille fecerat
noi haueuamo } *fatto*	nous auiõs } faict	nos feceramus
voi haueuate	vous auiez	vos feceratis
coloro haueuano	ilz auoient	illi fecerant.

Futurum.

Io farò	Ie farai	Ego faciam
tu farai	tu feras	tu facies
colui farà	il fera	ille faciet
noi faremo	nous ferons	nos faciemus
voi farete	vous ferez	vos facietis
coloro faranno	ilz feront	illi facient.

Imperat. mod. temp. præſ.

Fa tu	Fais toy	Fac tu
faccia colui	qu'il face luy	faciat ille
facciamo noi	faiſons	faciamus nos
fate voi	faictes	facite vos
facciano coloro	qu'ilz facent eulx	faciant illi.

Futurum.

Futurum.

Farai tu	tu feras	facito tu
farà colui	il fera	facito ille
farémo noi	nous ferons	faciamus nos
faréte voi	vous ferez	facitote vos
fuánno colóro	ils feront	faciunto illi.

Opt. mod. temp. futur. & præſ. ſub.

O che	O que	Vtinam
Io faccia	Ie face	Ego faciam
tu faccia	tu faces	tu facias
colui faccia	il face	ille faciat.
noi facciamo	nous facions	nos faciamus
voi facciate	vous facies	vos faciatis
colóro facciano	quilz facent	illi faciant.

Præt. imperfect.

O che	O que	Vtinam
Io faceſſi	Ie fiſſe	Ego facerem
tu faceſſi	tu fiſſes	tu faceres
colui faceſſe	il fiſt	ille faceret
noi faceſſimo	nous fiſſions	nos faceremus
voi faceſte	vous fiſſiez	vos faceretis
colóro faceſſero	ilz fiſſent	illi facerent

Idem aliter.

O che	O que	
Io farei, & faria	Ie ferois	Ego facerem, &c.
tu fareſti	tu ferois	
colúi farebbe, & faria	il feroit	
noi faremmo	nous ferions	
voi fareſte	vous feriez	
colóro farebbono, & fariano	ilz feroient.	

Præt. perfect.

O che	o que	Cum
Io habbia fatto	I'aye faict	Ego fecerim
tu habbia fatto	tu ayes faict	tu feceris
colui habbia fatto	il ait faict	ille fecerit.

nói habiamo	nous ayons	nos fecerimus
voi habbiate } *fatto*	vous ayez } faict.	vos feceritis
colóro habbiano	ilz ayent	illi fecerint.

Præt. pluſquamperf.

O che	o que	Vtinam
Io haueſſi	que i'euſſe	Ego feciſſem
tu haueſſi	tu euſſes	tu feciſſes
colui haueſſe } *fatto*	il euſt } faict.	ille feciſſet
noi haueſſimo	nous euſſiõs	nos feciſſemus
voi haueſte	vous euſſiez	vos feciſſetis
colóro haueſſero	ilz euſſent	illi feciſſent.

Idem aliter.

O che
Io hauerei, et haueria
tu haureſti
colui hauerebbe, & haueria } *fatto*
noi haueremmo
voi haureſte
colóro hauerebbono, & haueriano

Futurum.

Quando	Quand	Cum
Io hauerò	I'aurai	Ego fecero
tu hauerai	tu auras	tu feceris
colui hauerà } *fatto*	il aura } faict.	ille fecerit
noi haueremo	nous aurons	nos fecerimus
voi hauerete	vous aurez	vos feceritis
colóro hauerànno	ilz auront	illi fecerint.

Infinit. mod. temp. præſ.

Fare	faire	facere,
hauer fatto	auoir faict	feciſſe
douer fare	deuoir faire	facturum
eſſer per fare	eſtre pour faire	eſſe vel fore
hauer à fare	auoir à faire	

facendo

facente fatto	faiſant,faict	faciens,factus
facenti,fatti	faiſants,faicts	facientes,facti
fatta,fatte	faicte,faictes	facta,factæ.
Ger. Præſ. *facendo*	faiſant	faciens
Præt. *hauéndo fatto*	aiant faict	cum fecerim
douendo fare	deuant faire	
Fut. *hauendo a fare*	aiant à faire	cum ſim facturus.
eſſendo per fare	eſtant pour faire.	

Indicat. mod. temp. præſ.

Io vengo	Gal. Ie viens	Ego venio
tu vieni	tu viens	tu venis
colui viene	il vient	ille venit
noi veniamo	nous venons	nos venimus
voi venite	vous venez	vos venitis
colóro vengono	ilz viennent	illi veniunt.

Præt. imperf.

Io veniua	Ie venois	Ego veniebam
tu veniui	tu venois	tu veniebas
colui veniua	il venoit	ille veniebat
noi veniuamo	nous venions	nos veniebamus
voi veniuate	vous veniez	vos veniebatis
coloro veniuano	ilz venoyent	illi veniebant.

Præt. perfect.

Io venni	Ie vins	Ego veni
tu venniſti	tu vins	tu veniſti
colui venne	il vint	ille venit
noi venemmo	nous vinmes	nos venimus
voi venneſte	vous vintes	vos veniſtis
colóro vennero	ilz vinrent	illi venerunt.

Idem aliter.

Io ſono venuto	Ie ſuis venu	Ego veni,&c.
tu ſei venuto	tu es venu	
colui è venuto	il eſt venu	
noi ſiamo venuti	nous ſommes venus	
voi ſiete,& ſete venuti	vous eſtes venus	
colóro ſono venuti	ilz ſont venus	

Præt. pluſquamperfect.

Io era venuto	I'eſtois venu	Ego veneram
tu eri venuto	tu eſtois venu	tu veneras
colui era venuto	il eſtoit venu	ille venerat
noi erauamo venuti	nous eſtions venus	Nos veneramus
voi erauate venuti	vous eſtiez venus	vos veneratis
colóro erano venuti	ilz eſtoyent venus	illi venerant.

Futurum.

Io venirò, & verrò	Ie viendrai	Ego veniam
tu venirai, & verrai	tu viendras	tu venies
colui venirà, & verra	il viendra	ille veniet
noi venirémo, & verrémo	nous viendrons	nos veniemus
voi venirete, & verrete	vous viendrez	vos venietis
coloro veniranno, & verranno	ilz viendront	illi venient.

Imperatiuo mod. temp. præſ.

Vieni tu	vien toy	veni tu
venga colui	qu'il vienne	veniat ille
veniamo noi	venons	veniamus nos
venite voi	venez	venite vos
vengano colóro	quilz viennent	veniant illi.

Futurum.

Venerai, & verrai tu	tu viendras	tu venies
venira, & verra colui	il viendra	venito ille
venirèmo, & verémmo noi	nous viendrons	veniamus
venirete, & verrete voi	vous viendrez	venitote
veniranno, & verranno coloro	ilz viendront	veniunto.

Opt. mod. temp. fut. & præſ. ſub.

O che	O que	Vtinam
Io venga	Ie vienne	Ego veniam
tu venga	tu viennes	tu venias
colui venga	il vienne	ille veniat
noi veniamo	nous venions	nos veniamus
voi veniate	vous veniez	vos veniatis
coloro vengano	qu'ilz viennent	illi veniant.

Præt.

Præt. imperfect.

O che	o que	Vtinam
Io veniſſi	Ie vinſe	Ego venirem
tu veniſſi	tu vinſes	tu venires
colúi veniſſe	il vinſt	ille veniret
noi veniſſimo	nous vinſions	nos veniremus
voi veniſte	vous vinſiez	vos veniretis
colóro veniſſero	ilz vinſent	illi venirent.

Idem aliter.

O che,	o que	Vtinam
Io venirei	Ie viendrois	Ego venirem, &c.
tu venireſti	tu viendrois	
colúi venirebbe	il viendroit	
noi veniremmo	nous viendrons	
voi venireſte	vous viendriez	
colóro venirebbono	ilz viendroyent.	
& o che		
Io verrei		Ego venirem, &c.
tu verreſti		
colui verrebbe, ria		
noi veremmo		
voi verreſte		
voi verreſte		
colóro uerrebbono, riano.		

Præt. perfect.

O che		o que	Cum
Io ſia		Ie ſuis venu	Ego venerim
tu ſii, ſia, & ſia	*venuto*	tu ſois venu	tu veneris
colui ſia		il ſoit venu	ille venerit.
noi ſiamo		nous ſoiens venus	nos venerimus
voi ſiate	*venuti*	vous ſoyez venus	vos veneritis
colóro ſiano		ilz ſoyent venus	illi venerint.

Præt. pluſquam perf.

O che		o que		Vtinam
Io foſſi & ſarei		Ie fuſſe		Ego veniſſem
tu foſſi, & ſareſti	*venuto*	tu fuſſes	venu	tu veniſſes
colúi foſſe, & ſarebbe		il fuſt		ille veniſſet.

Præt.imperfect.

Io daua	Ie donnois	Ego dabam
tu daui	tu donnois	tu dabas
colui daua	il donnoit	ille dabat
noi dauamo	nous donnnios	nos dabamus
voi dauate	vous donniez	vos dabatis
coloro dauano	ilz donnoient	illi dabant.

Præt. perfect.

Io diedi, & ho	Ie donnai	Ego dedi
tu deſti, & hai	tu donnas	tu dediſti
colui diedi, & ha	il donna	ille dedit
noi demmo, & habbiamo } *dato*	nous donnames	nos dedimus
voi deſte, & hauete	vous donnates	vos dediſtis
colóro diedero, & hanno	ilz donnerent	illi dederunt.

Præt. pluſquam perfect.

Io haueua	I'auois	Ego dederam
tu haueui	tu auois	tu dederas
colui haueua	il auoit	ille dederat
noi haueuamo } *dato*	nous auiōs } dōnè	nos dederamus
voi haueuate	vous auiez	vos dederatis
coloro haueuano	ilz auoient	illi dederant.

Futurum.

Io darò	Ie donnerai	Ego dabo
tu darai	tu donneras	tu dabis
colui darà	il donera	ille dabit
noi daremo	nous donnerons	nos dabimus
voi darete	vous donnerez	vos dabitis
coloro daranno	ilz donneront	illi dabunt.

Imperat. mod. temp. præſ.

Da tu	Donne toy	Da tu
Cia colui	qu'il donne luy	det ille
diamo noi	donnons nous	demus nos
date voi	donnez nous	date vos
diano coloro	qu'ilz donnēt eulx	dent illi.

Futurum.

Darai tu	tu donneras	Dato tu
dara colúi	il donnera	dato tu
daremo noi	nous donnerons	demus nos
darete voi	vous donnerez	datotē vos
daranno colóro	ilz donneront	danto illi

Opt. mod. temp. fut. & præſ. ſub.

O che	o que	Vtinam
Io dia	Ie donne	Ego dem
tu dia	tu donnes	tu des
colúi dia	il donne	ille det
noi diamo	nous donnions	nos demus
voi diate	vous donniez	vos detis
colóro diano	ilz donnent	illi dent.

Præt. imperf.

O che	o que	Vtinam
Io deſſi	Ie donaſſe	Ego darem
tu deſſi	tu donnaſſes	tu dares
colúi deſſe	il donnaſt	ille daret
noi deſſimo	nous donnaſſions	nos daremus
voi deſte	vous donnaſſiez	vos daretis
colóro deſſero	ilz donnaſſent	illi darent.

Idem aliter.

O che Io darei, & daria	o que Ie donnerois	Ego darem, &c.
tu dareſti	tu donnerois	
colui darebbe, & daria	il donneroit	
noi darémmo	nous donnerions	
voi dareſte	vous donneriez	
colóro darebbono, & dariano	ilz donneroyent.	

Præt. perfect.

O che Io habbia dato	O que l'aye donnē	Cum Ego dederim
tu habbia dato	tu ayes donnē	tu dederis
colui habbia dato	il ait donnē	ille dederit
noi habbiamo dato	nous ayons donnē	nos dederimus
voi habbiate dato	vous ayez donnē	vos dederitis
colóro habbiamo dato	ilz ayent donnē	illi dederint

Præt.

Præt. plusquamperf.				
O che				Vtinam
Io haueſſi		O que l'euſſe		Ego dediſſem
tu haueſſi		tu euſſes		tu dediſſes
colui haueſſe	*da*	il euſt	dõnè	ille dediſſet
noi haueſſimo	*to*	nous euſſiõs		nos dediſſemus
voi haueſte		vous euſſiez		vos dediſſetis
coloro haueſſero		ilz euſſent		illi dediſſent.
& ò che		o que		
Io haueri, & haueria		I'aurois		Ego dediſſem.
tu haureſti		tu aurois		
colui hauerebbe, & haueria	*da-*	il auroit	donnè.	
noi haueremo	*to*	nous auriõs		
voi haureſte		vos auriez		
coloro hauerebbono, & haueriano		ils auroyent		
Futurum.				
Quando		quand		Cum
Io hauerò		I'aurai		Ego dedero
tu haueria		tu auras		tu dederis
colui hauerà	*da-*	il aura	dõnè	ille dederit
noi haueremo	*to*	nous aurons		nos dederimus
voi hauerete		vous aurez		vos dederitis
coloro haueranno		ilz auront		illi dederint.
Infinit. mod. temp. præſ.				
Dare		donner		Dare
hauer dato		auoir donnè		dediſſe
douer dare		deuoir donner		
hauere à dare		auoir à donner		datum ire, vel
eſſer per dare		eſtre pour donner		daturum eſſe
dante, danti		donnant, donnants		dans, dantes
dato, dati		donnè, donnez		datus dati
data, date.		donnee, donnees		data, datæ.
Ger. Præſ. *Dando*		donnant		dans
Ger. Præt. *hauēdo dato*		aiant donnè		cum dederim.
Ger. *douendo dare.*		deuant donner.		
Ger. Fut. *hauēdo à dare*		eſtant pour donner		cum ſim daturus.
Ger. *eſſendo per dare.*		aiant à donner.		

DE PRÆTERITORVM FORMATIONE.

IN præteritorum formandorum ratione, quòd maius quiddam inſit negotium, quàm in cæterorum temporum, idcirco de ea aliquid breuiter attingam.

Omnia itaque præterita perfecta indicatiui modi verborum primæ coniugationis deſinunt in AI, vt, *amai,* [i'aymai,] ex verbo *ámo: cantái,* [ie chantai,] ex verbo *cánto: parlai,* [ie parlai] ex verbo *parlo: mangai,* [ie mangeai,] ex verbo *mangio: & pagai,* [paye,] ex verbo *págo.*

Excipiuntur tamen quædam verba monoſyllaba in præſenti: quare ſto, habet, *ſtéi, & ſtétti,* [ie eſte debout,] Do, habet, *déi détti, & diédi,* [ie donnai,] *fo* vel *fáccio,* habet *féi. & féci,* [i'ay faict.]

Secundæ autem coniugationis omnia verba, quæ habent C, tanquam propriam, & peculiarem literam, mittunt præterita in cqui, vt ex *piáccio, piacqui,* [pleu,] prima, perſona ſingularis, & cque, vt *piacque,* [pleu,] tertia: ita. ex *táccio tacqui, & tacque,* [ie me ſuis teu,] ex *giáccio, giácqui, & giácque,* [ie eſte couche.]

Quæ vero habent, I, in præſenti, addunt in præterito S, quomodo ex *váglio,* fit *válſi,* [i'ay peu,] ex *dóglio, dólſi,* [i'ay eſtè falchè, i'ay eu deuil] at *voglio* habet verſu, *volſi,* [i'ay voulu] ſed in proſa, *vólli:* quanquam libentius, vel in ipſa ſoluta oratione priorem vocem ego vſurparem, vt minus, meo quidem iudicio, affectatam.

Rurſus quædam eandem propriam & peculiarem conduplicant literam, vnde eſt *caddi.* [ie ſuis tombè,] ex *cádo,* quod etiam habet *cadéi, & cádetti:* rurſus ex *téngo,* eſt *ténni,* [i'ay tenu,] ex *beuo, béuui.* [beu.]

Verumtamen verbum, *ſo* habet, *ſeppi,* [i'ay ſceu,] *Hò hébbi,* [i'ay eu] *godo godéi, & godétti,* [i'ay eſte ioyeux, bien aiſe,] *póſſo potéi, & potéti,* [peu,] *veggo,* vel *veggio, vidi,* [veu,] *prouéggo, prouidi,* [preueu,] *páio párui, & parſi,* [i'ay ſemblè.]

Cæterum de præteritis tertiæ coniugationis ea erit regula, vt quorum participia præteriti temporis, ſignificationisque paſſiuæ in vto, terminantur, præterita deſinant in Ei, & in Etti,

quocirca verbum perdo, cùm habeat in participio, *perduto* habet in præterito *perdéi*, *& perdêtti*, [i'ay perdu,] *cómpio.* habet *compiúto,compiéeti*, [i'ay accompli,] *riceuo, riceuuto, riceuéi, & riceuétti*, [receu.]

Verbum autem,*concedo*, habet *concedúto*, in proſa, *& conceſſo*,in verſu quoad participium,ideò in pręterito habet *concedéi, concedétti,& conceſſi*,[permis,] *mórdo*,habet *mordúto*,vel *mórſo*, in participio, *& mordei,mordètto,& morſi* [mordu] in præterito, ſed *conóſco*, tametſi in particip. habeat *conoſciúto*, nihilominus in præterito habet *connobi*,[cogneu.]

Porrò eiuſdem coniugationis verba quando in participio habent duplex T,in præterito habent itidem S, duplex vt ex *léggo* eſt *letto,& léſſi*, [leu,] ex *ſcriuo,ſcrito & ſriſſi*, [eſcri,] ex *eléggo, eléſſi*, [esleu.]

Excipitur ſtringo, quod habet quidem in participio *ſtrétto*, ſed in præterito,*ſtrinſi*,[eſtreint]quomodo etiam ſe habent eius compoſita,aſtringo,& conſtringo. Quanquam id euenire arbitror vel ex eo,quod in participio eſſet dicendum,*ſtringo*, ſi quis rationem potius, quam vſum linguæ ſpectaret,vel quod præteritum Latinum habet ſtrinxi vnde deriuare videtur, *ſtrinſi*, [eſtreint,velut ex pinxi,*pinſi*, [peint,] ex cinxi, *cinſi*, [enuironne,] ex finxi,*finſi*, [feint,] ex planxi.*pianſi*,[plore] & ex extinxi,*eſtinſi*, [eſteint.] Tandem verbum,*árdo*,habet *árſo*,in particip. *& arſi*, [brusle in præter. *rrido*, habet *riſo*,*& riſi*. [i'ay ris] *tóglio tólto*,*& tolſi*,[oſte,] *muouo*, *moſſo*,*& moſſi*,[eſmeu,& meu:] *offendo, offeſo & offéſi*.[offenſe:] *ſpárgo*,*ſparſo*,*& ſpárſi*,[eſpandu,] *metto meſſo, miſi*, [mis,] *pongo*,*poſto*,*póſi*, [mis,] *naſco, náto, nacqui*, [i'ay eſtene,] *nuóco*,*nociuto, nocqui*, [ienuit,& ie eſtè nuiſant,] *ſono*.*ſúto*, *ſui*,[i'ay eſtè,] *rómpo*.*rotto*,*ruppi*, [i'ay rompu,] *pioue*,*piouúto pioui*, [pleu] *diuido, diuiſo, diuiſi*, [ſepare,] *vccido, vcciſo, vcciſi*, [tue.] *ſpéndo*,*ſpéſo*.*ſpéſi*,[deſpendu.]

Poſtremo verba quartæ coniugationis habent præterita deſinentia in i,ſimplex cum accentu, vt *vdi*,*ſenti*,[entendu,] ex verbis,*odo & ſento*, atque nonnunquam,vt in ſoluta oratione habent i duplex,vt *vdii*,*ſenti* [entendu,] At *dico*,habet,*diſſi*, [i'ay dit,*offero*,*offerſi*,[preſente,] *nengo*,*venni*, [ie ſuis venu.]

DE PARTICVLIS QVÆ Verbis affigi ſolent.

Hæ quidem ſunt, M I, T I, S I, C I, N E, V I, quæ quanta cum elegantia verbis adhæreant, ac cuiuſmodi ſit earum ſignificatio, ex iis, quæ de earum vſu dicentur, liquido apparebit.]

DE VSV HARVM particularum.

Primùm ſolent præponi ac poſtponi verbis, vt *Mi áma, ámami, Ti áma, ámati, Si áma, amáſi, Ci áma, amáci, Ne áma, amáne, Vi áma, ámaui*. Verùm id iudicio fieri debet, cùm non ſemper, neque vbique deceat. Nam affectata erit minus hæc oratio, *Che ti diſſe colúi*, quàm, *Che diſſe ti colúi:* Quid ille tibi dixit? Item minus affectatè dixerimus. *Se tu mi ámi, non ti nuocerà:* quàm *Se ámini, non nuoceratti*: Si me amas haud tibi nocebit. Sed huiuſmodi iudicium traditis præceptis vix ac ne vix quidem doceri poteſt, quandoquidem ex frequenti Auctorum lectione, & conſuetudine linguæ debeat comparari. Eſt proinde ſciendum, has particulas, quoties verbum ſequũtur, pendere ab ipſius verbi accentu, ac ſi vna eſſet dictio, vt *Amami, Amati, Amaſi, Amaci, Amane, Amaui*.

Duplicantur inſuper conſonantes M, quando poſtponuntur verbis habentibus accentum in poſtrema: vt *Amómmi, Amótti, Amóſſi, Amócci, Amóne, Ammonúi:* ex præterito: *Amó*, Amauit. Ita, *Amerámmi, Amerátti, Ameráſſi, Ameráſſi, Amerácci, Ameránnne, Ameráuui:* ex futuro, *Amerà*, Amabit.

Præterea, M I, T I, & S I, ſemper retinent literam I, cùm adhærent verbo nulla alia interpoſita voce: quod ex iam adductis exemplis liquet. Quod ſi aliqua alia vox interceſſerit, mutant I, in E, cuius rei exemplum erit: *Me non battéſti tu*, Me quidem tu haud verberaſti, quanquam id accidere videtur quoque ex comparatione perſonarum: vnde dicimus, *Tu conóci me & lúi*, tu me & illum noſti: *Tu védi me, & io vegge te:* tu vides me, & ego video te: *Tu feriſti me, e quéllo non toccaſti:* Me quidem percuſſiſti, illum verò haud tetigiſti.

Eodem pariter modo ſe habent hæ particulæ, quando eas ſequitur

ſequitur verbum infinitiui modi: dicimus enim *Ragiónaſi, me bauér preſo moglie*, dictitant, me duxiſſe vxorem: *córre fama, Me éſſer inamoráto*, Rumor eſt, me amare. Verùm hæ tamen orationes ita rectius efferrentur: *Ragiónaſi, che io ho préſo mógrie, & Córre fama, ch'io sóno inamoráto.*

Poſtremò, mutant I, in E, quando eas præcedit aduerbium, *come*, hoc modo: *Io non sóno auáro come te*, non ſum auarus vt tu: *Tu non séi liberále, come me*, non es liberalis, vt ego.

Quantum verò ſpectat ad earum ſignificationem, ex typis mox ſubiiciendis perſpicuè oſtendetur, vnà cum vſu earundem, vt ex eo perſequendo non recedamus.

MI.

Me: *Mi batte*, vel *batémmi*: verberauit me. [Gal. il m'a batu.]
Mihi: *Mi diéde, & diédemi*: dedit mihi. [il m'a donnè.]

TI.

Te: *Ti battè, & battétti*: verberauit te, [il t'a battu.]
Tibi: *Ti diéde, & diédetti*: dedit tibi, [il t'a donnè.]

SI.

Se: *Si vcciſe, & vcciſeſi*: ſe interemit, [il s'eſt tue.]
Sibi: *Si diéde, & diédeſi la mórte*: ſibi mortem conſciuit. [il s'eſt donnè a la mort.]

CI.

Nos: *Ci percóſſe, & percóſſeci*: Nos percuſſit, [nous batu.]
Nobis: *Ci diéde, & diédeci*: Dedit nobis, [nous done.]
Illic, vel illuc: *Ci ſú ſúeci*: illic fuit: *Ci ando, andóeci*, iuit illuc.

Illud tamen hic animaduertendum eſt, has particulas nonnunquam poni in oratione ornatus gratia dumtaxat: vt *io mi credo*, pro *io credo*, [moy ie croy, pour dire ie croy:] *tu ti penſi*, pro *tu penſi*, [toy penſes tu, pour dire penſes tu, *egli ſi créde*, pro *egli crede*, [luy il croit, pour dire il croit,] ac Boccacius ita eſt locutus: *Naturál coſa, è di ciaſcuno che ci naſce*, pro *che naſce*.

NE.

Nos: *Ne abbracciò, abbraccionne*: oſculatus eſt nos, [nous à embraſsè.]
Nobis: *Ne diéde, diédene*, dedit nobis [nous a donne.]

VI.

Vos: *Vi percóſſe, percóſſeui*, vos percuſſit, [vous a frapè.

Vobis, *Vi diédi diédeui*, dedit vobis, [vous a donnè.]

Illic, vel illuc, *Vi fú fúui*, illic fuit, [a eſtè la,] *Vi andò, andóuui*, iuit illuc, [eſt alè la]

Porrò hæ particulæ inuicem connectuntur, & ita non rarò orationem ingrediuntur haud mediocri cum elegantia, quod quomodo fiat ex typis infrà poſitis facilimè intelligetur.

MI TI.

Me tibi, *Io mi ti raccòmando, & raccomãdomiti* me tibi commendo, [ie me recomande à toy.]

Mihi te, *Tu mi ti raccomándaſti, & raccomandáſtimiti*, mihi te commendaſti, [tu t'es commande à moy.]

MI SI.

Me ſibi, *Egli mi ſi eléſſe, eleſſimiſſi per grandiſſimo amico*, is me ſibi amicum ſummum elegit, [il m'a choiſi pour ſons tresgrand amy.]

Mihi ſe: *Egli mi ſi raccomandò, raccomandómiſi*, is mihi ſe commendauit, [il s'eſt reccommandè à moy]

MI CI.

Me illic, vel illuc, *Mi ci fermái, fermáimici due giórni*, biduum illic manſi, [ie me ſuis arreſtè la deux iours,] *Mi ci fè andáre*, curauit vt illuc irem, [il m'a fait aller la.]

Mihi illic, *Mi ci diède, diédemici móglie*, illic mihi vxorem dedit, [il m'a donne femme la.]

MI VI.

Me vobis, *Io mi vi raccomano, raccommandomiui*, Me vobis commendo, [ie me recommande à vous.]

Mihi vos *Vói mi vi comandáſte, raccomandáſtemiui*, mihi vos commendaſtis, [vous vous eſtes recommandez à moy.]

MI VI.

Illic, vel illuc, *Mi vi veſti, veſtímmiui*, illic me veſtiuit. *Mi vi menò, Menommiu*, me illuc duxit.

Mihi illic, *Mi vi comprò comprómmiui, vn giardino*, hortum mihi illuc emit, [il m'a acheptè vn iardin la.]

TI CI.

Te nobis, *Dio ti ci diéde, diédetici per Padre*, Deus te nobis patrem dedit [Dieu t'a donnè à nous pour pere.]

Tibi

TI CI.

Te nos, *Dio ti ci diéde, diéteci per compagni*, Deus tibi nos ſocios dedit, [Dieu nous donnè à toy pour compaignons.]

Te illic, vel illuc, *Io ti ci vidi, Viditici*, Ego te illic vidi, [Ie t'ay veu la,] *Io ti ci menái menáitici*, Ego te illuc duxi[ie t'ay mene la]

Tibi illic, *Dio ti ci diéde, diédetici móglie*, Deus tibi illic vxorem dedit, [Dieu t'a donne femme la.]

TI SI.

Te ſibi, *Dio ti ſi eleſſe, Eléſſetiſi per figliuólo*, Deus te ſibi filium elegit, [Dieu t'a esleu ſon filz.]

Tibi ſe, *Egli ti ſi raccománda, Raccomándatiſi*, is tibi ſe commendat, [iceluy ſe recommande à toy.]

CI SI.

Se nobis, *Egli ci ſe offerſe, offérſeciſi*, ſe nobis obtulit, [il s'eſt offert à nous.

Nos ſibi, *Ci ſi preſe, Préſeciſi per compagni*, Nos ſibi ſocios adhibuit, [il nous à pris pour compagnons.]

Se illic, vel illuc. *Ci ſi vcciſe, vcciſeciſi*, ſe illic interemit. *Cio ſi laſcio condurre, Laſciſioccíſi condúrre*, Permiſit ſe illuc duci[il s'eſt laiſsè conduire la.]

Sibi illic: *Ci ſi diede, Diédè ſi la morte*, ſibi illic mortem intulit, [il s'eſt tuè la.]

VI SI.

Se vobis, *Vi ſi raccomanda, raccomandáuiſi*, ſe vobis commendat, [il ſe recommande à vous.]

Sibi vos, *Viſi elleſſe, elléſſeuiſi Dio per figliuoli*, Deus ſibi vos elegit filios, [Dieu vous à eſleu pour filz.]

Illic, vel illuc ſe, *Vi ſi vcciſe, Vcciſeuiſi*, ſe illic interemit. *Viſi laſciò, laſcióuiſi condurre*, ſe illuc ducere permiſit.

Illic ſibi, *Vi ſi comprò, compróuuiſi úna vígna*, ſibi illic vineam emit, [il s'eſt achepte vne vigne la.]

VI SI.

Vps nobis, vel Nos vobis, *Dio vi ci diéde, Diedeuici per compagni*, Deus vos nobis, vel nos vobis ſocios dedit,] Dieu vous a donne à nous pour compaignons, ou Dieu vous a donne à vous, &c.

Vos illic, *Vici batterono, battáronuici*, vos illic verberarunt, [ilz vous ont battu la.]

Vos illuc, *Vi ci menárono, menáronuici*, Vos illuc duxerunt, [vous ont mene la.]

Vobis illic, *Vici compráſte, compraſteuici vna táſa*, Domum vobis illic emiſtis, [vous vous eſtes achepte vne maiſon la.]

Quando autem hæ particulæ coniunguntur cum particula NE, amittunt I, & recipiunt E, hoc modo: *me ne, te ne, ſe ne, ce ne ve ne*, vel ſequente tamen vocali, *Men'*, *Ten'*, *Sen'*, *Cen*, *Ven'*, cum apoſtropho. Quanquam ſequente conſonante poſſunt vſurpari aut integræ, aut truncatæ, ſed abſque apoſtropho. Significationem verò & vſum earum, vt hactenus fecimus, typis adſcriptis oſtendemus.

ME NE.

Mihi de illo, illa, illis, *Me ne parláſti, parláſtimene*, Mihi de illo, illo, illa, illis es locutus, [tu m'en es parle, tu m'as parle de luy, d'elle, d'eux.]

Me hinc, illinc, iſtinc, *Me ne ſcacciò, ſcacciómene*, Me hinc, illinc, iſtinc expulit, [il m'a chaſſe de la d'icy.

Ego hinc, &c. *Me ne vò, vómme ne*, Ego hinc, illinc, iſtinc diſcedo, [ie m'en vai d'icy de la.]

TE NE.

Tibi de illo, illa, illis. *Io te ne parlái, pàrlaitene*, Tibi de illo, illa, illis ſum locutus, [e t'en parle.]

Te hinc, illinc, iſtinc, *Te ne ſcacciò ſcacciòttene*, Te hinc, illinc, iſtinc expulit, [il t'a chaſſe d'icy.]

Tu hinc, illinc. iſtinc, *Tu te ne partiſti, partíſtitene*, Tu hinc, illinc, iſtinc, diſceſſiſti, [tu es forti d'icy.]

SE NE.

Sibi de illo, illa, illis, *Se ne promíſe, promíſiſene gran cóſe*, ſibi de illo, illa, illis, magna promiſit ipſe hinc, illinc, iſtinc, *Se ne partì, partiſſene*, ipſe hinc, illinc, iſtinc diſceſſit, [il eſt parti d'icy, de la, il s'eſt promis grande choſe de luy d'ell ou deux.]

VE NE.

Vobis de illo, illa, illis, *Ei ve ne parlo, parlóuuene*, de illo, illa, Illis eſt vobis locutus, [il vous en a parle.]

Vos hinc, illinc, iſtinc, *Vói ve ne andáſte, andeſteuene*, vos hinc, illinc, iſtinc diſceſſiſtis, [vous eſtes ſortis.

CE NE.

Nobis de illo,illa,illis,*Ei ce ne parlò.parlocéne*,is de illo,illa illis eſt nobis locutus, [icelluy nous à parlè de luy,d'elle,deux.]

Nos hinc,illinc,iſtinc,*Nói ce ne partimmo,partimmocene*,nos hinc,illinc,iſtinc diſceſſimus,[nous partiſmes,d'icy,de la.]

Coniunguntur deinceps hæ particulæ cum articulis, vt, qui mox infra ponuntur, typi declarant,ex quibus idem ſignificatio earum,& vſus perſpicuè cognoſci poterit.

GLI MI, vel ME GLI.

Mihi illos,*Gli mi*,vel *me gli raccomandò*, *&* *raccomandóglimi*, vel *raccomandómmegli*,mihi illos commendauit,[il me les a recommandez.]

Me, illi, *Gli mi*,vel *me gli raccomandái*, *&* *raccomandáiglimi*, vel *raccomandaimegli*, me illi commendaui, [ie me ſuis recommande à luy.]

GLI TI, vel TE GLI.

Tibi illos,*Gli ti*, vel *te gli raccomandai*, *&* *raccomandaigliti*, vel *raccomandaitegli*,tibi illos commendaui,[ie te les ay recommandez.]

Te illi, vel *Te gli raccomandaſti*, *&* *raccomandáſtegliti*,vel *raccomandaſtetegli*, te illi commendaſti, [tu t'es recommande à luy.]

GLI SI, vel SE GLI.

Sibi illos.*Cli ſi*,vel *ſe gli féce*,*&* *féceglisſi*,vel *feceſegli amici*, illos ſibi amicos reddidit, [il a rendu iceux ſe amys.

Se illi,*Gli ſi*,vel *ſe gli raccomandò*, *&* *raccomandoglisſi*,vel *raccomandóſſegli*, ſe illi commendauit,[ils'eſt reccommande à luy.]

GLI VI, vel VE GLI.

Vobis illos,*Gli vi*,vel *ve gli raccommandaſte*,*&* *raccomandáigliui*,vel *raccomandáiuegli*,illos vobis commendaui,[ie vous les ay recommandez.]

Vos illi,*Gli vi*,vel *ve gli raccomandái* *&* *raccomandáſtegliui*, vel *raccomandáſteuegli*,vos illi cõmendati eſtis,[vous vous eſtes recommandez a luy.

Illos,illic,vel illuc,*Gli vi*,vel *ve gli vidi*, *&* *vidigliui*,vel *vidiuegli*, illos, illic vidi, [ie les ay veu la.] *Gli vi*, vel *ve gli condúſſi*, *&* *condúſſiuegli*, vel *conduſſiuegli*, illos illuc duxi, [ie les ay conduis la.]

Et illic, *Gli vi*, vel *ve gli diédi*, & *diédegliui*, vel *diedeuigli il viuere*. Ei illic victum dedi, [ie luy ay donne à viure la.]

GLI CI, vel CE GLI.

Nobis illos, *Gli ci*, vel *ce gli raccómandaſti*, & *raccomandáſtiglici*, vel *raccomandaſtecegli*, illos nobis commendáſti, [tu nous les as recommandez.]

Nos illi, *Gli ci*, vel *ce gli raccomandámmo*, & *raccomándogliuici*, vel *raccomandammocegli*, Nos illi commendauimus, [nous nous ſommes reccomandez à luy.]

Illic, vel illuc eos, *Gli ci*, vel *ce gli vidi*, & *vídiglici*, vel *vidicegli*, illic eos vidi. Item, vel *ce gli conduſſi*, & *conduſſiglici*, vel *conduſſicegli moglie*, Illic eos duxi, [Ie les ay conduis la.]

Ei illic, *Gli ci*, vel *ce gli diédi*, & *diédeglici*, vel *diédecegli moglie*, ei illic vxorem dedit, [il luy à donne femme la.]

LO MI, vel ME LO.

Illud mihi, *Lo mi*, vel *me lo raccomando*, & *raccomandóllomi*, vel *raccomandómmelo*, illum mihi commendauit, [il me l'a recommande.]

LO TI, vel TE LO.

Illum tibi, *Io lo ti*, vel *te lo raccomando*, & *raccomandoleti*, vel *raccomandetelo*, Ego illum tibi commēdo, [ie te le recōmande.]

LO SI, vel SE LO.

Illum ſibi, *Lo ſi*, vel *ſe lo eléſſe*, & *eléſſeloſi*, vel *eléſſelo per compagne*, Illum ſibi ſocium elegit, [il l'a esleu pour compaignon.]

LO VI, vel VE LO.

Illum vobis Lo *vi*, vel *ve lo raccomándai*, & *racomandáiloui*, vel *raccomandáiuelo*, Illum vobis commendaui, [ie vous l'ay recommande.]

Illum illic, *Lo vi*, vel *ve lo vídi*, & *vídiloui*, vel *vídiuelo*, Illum illic vidi, [ie l'ay veu la.]

Illum illuc, *Lo vi*, vel *ve lo menái*, & *menáiloui*, vel *menáiuelo*, Illum illuc duxi, [ie l'ay menay la.]

LO CI, vel CE LO.

Illum nobis, Lo *ci*, vel *ce lo raccomando*, & *raccomandólloci*,

vel

vel *raccomandóccelo*, Illum nobis commendauit, [il nous l'a recommande.]

Illum illic, *Lo ci*, vel *ce lo vidi, & vidiloci*, vel *vidicelo*, Illum, illic vidi, [ie l'ay veu la.]

Illum illuc, *Lo ci*, vel *ce lo menái, & menailoci*, vel *menaicelo*, illum illuc duxi, [ie le menay la.]

LO NE, vel NE LO.

Illum nobis, *Lo ne*, vel *ne lo tolſe, & tolſenolo*, vel *tolſenelo*, Illum nobis abſtulit [il nous la oſte]

Illum hinc, illinc iſtinc, *Lo ne*, vel *ne lo meno, & menóllene*, vel *menónnelo*, illum hinc, illinc, iſtinc abduxit, [il l'a retire d'icy de la.]

LA MI, vel ME LA.

Illam mihi, *La mi*, vel *me la raccomandáſti, & raccomandáſtilami*, vel *raccomandáſtimela*, illam mihi commendaſti. [tu me l'as recommandee.]

LA TI, vel TE LA.

Illam tibi, *La ti*, vel *te la raccomanda, & raccomandáilati*, vel *raccomandáitela*, illam tibi commendaui, [ie te l'ay recommandee.]

LA SI, vel SE LA.

Illam ſibi, *La ſi*, vel *ſe la préſe, & préſelaſi*, vel *preſela per moglie*, illam ſibi vxorem duxit, [il la priſe pour femme.]

LA CI, vel CE LA.

Illam nobis, *La ci*, vel *ce la raccomando, & racomadóllaci*, vel *raccomandocella*, illam nobis commendauit, [il nous l'a recommandee.]

Illam illic, *Laci*, vel *ce la vidi, & vidilaci*, vel *vidicela*, illam illic vidi, [ie l'ay veue icy, la.]

Illam illuc, *La ci*, vel *ce la menai, & menailaci*, vel *menaicela*, Illam illuc duxi, [ie l'ay menee la.]

LA VI, vel VE LA.

Illam vobis, *La vi*, vel *ve la raccomando, & raccomandolaui*, vel *raccomandouella*, Illam vobis commendo, [ie vous la recommande.]

Illam illic, *La vi*, vel *ve la vidi, & vidilaui*, vel *vidiuela*, Illam illic vidi.

Illam illuc, *La vi*, vel *ve la menai*, & *menailaui*, vel *manaiuela*, illam illuc duxi, [ie l'ay menee la.]

NE LA, vel LA NE.

Illam nobis, *La ne*, vel *ne la raccomandé*, & *raccomandollane*, vel *raccomandonnela*, illam nobis commendauit, [il nous l'a recommandee.]

Illam hinc, illinc, iſtinc, *La ne*, vel *ve la menò*, & *menóllane*, vel *menonnella*, illam hinc, &c. abduxit, [il l'a emmenée d'icy, de la.]

LE MI, vel ME LE.

Illas mihi, *Le mi*, vel *mele raccomando*, & *raccomandollemi*, vel *raccomandommele*, illas mihi commendauit, il me les a recommandees.]

LÉ TI, vel TE LE.

Illas tibi *Le ti*, vel *te le raccomando*, & *raccomandolleti*, vel *raccomandóttele*, illas tibi commendauit, [il te les reccomande.]

LE SI, vel SE LE.

Illas ſibi, *Le ſi*, vel *ſe le préſe: preſeloſi*, vel *préſeleſe por compagne*, illas ſibi ſocias aſciuit, [il les a priſes pour compaignes.]

LE NE, vel NE LE.

Illas nobis, *Le ne*, vel *ne lo raccomando*, & *raccomandóllene*, vel *racomandónnele*, Illas nobis commendauit, [il nous les a recommandees.]

Illas hinc, illinc, iſtinc, *Le ne*, vel *ne le menò* & *menóllene*, vel *merónnelle*, illas, hinc, illinc, iſtinc abduxit, [il les a emmenees d'icy, de la.]

LE CI, vel LE CE.

Illas nobis, *Le li*, vel *ce le raccomando*, & *raccomandólleci*, vel *raccomandóccele*, illas nobis commendauit.

Illas illic *Le ci*, vel *cele vidi*, & *vidilici*, vel *vidicele*, illas illic vidi, [ie les ay veues la.]

Illas illuc, *Le ci*, vel *cele menái*, & *menáileci*, vel *menáicele*, illas, illuc duxi, [ie les ay menees la.]

Ei illic, *Le ci*, vel *ce le diédi*, & *diédeléci*, vel *diidecele marito*, & illic maritum dedi, [ie l'ay marie la.]

LE VI, vel VE LE.

Illas vobis, *Le vi*, vel *ve le raccomándo*, & *raccomándoleui*, vel *raccomán-*

raccomándouele, illos vobis commendo, [ie vous les commande.]

Illas illic, *Le vi*, vel *ve le vídi*, & *vídeleui*, vel *víduele*, illas, illic vidi.

Illas illuc, *Le vi*, vel *ve le menái*, *menáileui*, vel *menáiuele*, illas, illuc duxi.

Ei illic *Le vi*, vel *ve le diédi*, & *diédeleui*, vel *diedeuele marito*, ei illic maritum dedi.

Atque hactenus de huiuſmodi particulis. In quarum tamen tractatione ſi paulò fuimus prolixiores, quàm par eſſe cuipiam videri poteſt, ſciant Italicæ linguæ ſtudioſi, earum exactam cognitionem maioris eſſe momenti, quàm primo aſpectu quis vnquam putaſſet, id quod vos ipſos nō dubito eſſe iudicaturos, vbi huius Linguæ vim, & ingenium vel mediocriter cognoueritis.

DE VERBIS IMPERſonalibus.

EA inſtar Latinorum verborum imperſonalium, numeris & perſonis deficiunt, præter numerum ſing. & perſonam tertiam, atque etiam eis nunquam datur caſus nominandi, qui verbis perſonalibus omnibus aut tacitè, aut expreſsè ſemper præponitur.

Ex iis autem quædam per ſe ita dicuntur, & ſunt actiuæ ſignificationis, vt: [Mais aucuns d'iceulx ſe nomment de ſoy meſme, & ſont de ſignification actiue, comme] *Plóue* [il pleut,] pluit: *Tuona*, [il tonne] tonat: *Fólgora*, [il fulmine,] fulgurat: *Lampeggia*, [il eſclaiſe] coruſcat: *Verna*, [l'hiuer eſt, ou l'hiuer eſt venu.] eſt hyems. Quanquam apud Poëtas nonnunquam vſurpantur, perinde ac ſi perſonalia eſſent, nominatiuo ſcilicet adiuncto.

Quædam verò ex aliis verbis deriuātur, ac paſſiuæ ſunt ſignificationis, habentia particulam, Si, præpoſitā, vel poſtpoſitam, vt: [Mais aulcuns deſcendent d'aultres verbes, & ſont de ſignification paſſiue auſquels ſe met deuant ou apres la particule ſi, comme,] *ſi ama*, [on aime,] *amaſi*, amatur *ſi légge leggeſi*, [oñ lir] legitur, *ſi corre*, [on court,] *correſi*, curritur, *ſi ſta*, [on demeure,] *ſtáſſi*, ſtatur, *ſi va váſſi*, [on va] itur, & huiuſmodi non pauca.

DE PARTICIPIIS.

HAbet quidem ſermo Italicus quaſdam voces, quæ participiis Latinis videntur eſſe ſimiles, vt *Amánte, Leggénte, Tenente, Vbidiente*, item *Amáto, Létto, Tenúto, Vbidito*, denique *Reuerendo, Tremendo, Oſſeruando, Orrendo*, & huiuſmodi alia quædam, ſed vix crediderim iure poſſe dici participia, quandoquidem cum verbis nihil habeant commune (eorum ſcilicet, quæ Latina participia à verbis mutuantur) ac, vt planè nomina vſurpari ſoleant.

Omnino enim lingua Italica abhorret ab iſtiuſmodi dicendi forma, *Io ámo l' amánte la virtù*, pro, *Io ámo colúi, che áma*, &c. Neque verò dicimus: *Io ho proméſſo vn dónno à legente Cicerone*, pro *Io ho promeſſo, &c. à colúi, che légge, &c.* Atqui haud me latet, nonnunquam à Boccacio huiuſmodi participia vſurpari, ſed perrarò fieri, neminē ambigere puto, qui illius ſcripta aliquando legerit. Quocirca, cùm dicimus: *Io fui*, vel *ſono*, vel *ſarò dolénte*, item, *Il giorno ſeguénte, la veguénte*, vel, *Venente nótte*, hoc eſt, Fui, ſum, & ero dolens. Poſtridie, & futura nox, nemo non videt hæc omnia nomina eſſe potius, quàm participia, neque iuxta eaſdem formas ex omnibus aliis verbis Italicis idem poſſe trahi, atque de verbis Latinis haud fieri nequit.

Deeſt proinde omnino ſermoni Italico participium in R V S, haud enim dicimus pro amaturus, *Amatúro*, lecturus, *lettúro*, & huiuſmodi: ſed *Douendo io, tu, colúi nói, vói, colóro amare*, vel *hauéndo ad amáre*, vel *eſſendo per amáre*, h. e. cùm ſim, ſis, ſit amaturus, ſimus, ſitis, ſint amaturi, quod tamē Gerundium eſt apud Italos, exponimus etiam, Lecturus, hoc modo: *Io il quale leggerò, Tu il quale leggerái, Colúi quale leggerà.* Item, Lecturi: *Nói, i quáli leggerémo, Vói, i quali leggeréte, colóro, i quáli leggeránno.*

Poſtremò, eorum declinatio nihil differt à nominum declinatione. Habet enim *Amante*, (quæ eſt vox ſingularis numeri, ac vtriuſque generis) in plurali num. *Amánti. Amáto, Amáti, Amáte, Aménte, Onorándo, Onorándi, Onorándo, Onoránde.*

Ex iis, quæ de his ſupra, cùm de verborum ageremus declinatione, tradidimus, facilè perſpici poteſt, quæ ſint Gerundia apud Italos, quiſve ſit eorum vſus. Dicimus, *Legendo diuénto dotto*, legendo fio doctus: en Gerundium præſentis temporis. Item, *Hauendo letto ho imparáto*, cùm legerim, didici; en præteriti.

Denique

Denique *Douéndo léggere, hauéndo à léggere, eſſéndo per léggere, apro il libro.* Cùm ſim lecturus, librū aperio. Iam breuitatis cauſa, reticeo exempla ex verbo paſſiuo; cùm haud neceſſe eſſe videatur, poſtea plura tradere, quæ fuſius ſupra ſunt tradita, illud admonebo, hoc plus habere linguam noſtram, quàm Latinam, quòd hæc in Gerundiis non agnoſcit tempora, illa maximè. Demum obſeruandum quoque eſt, Futuri temporis Gerundia Italica explicari per participia Latina eiúſdem temporis, tam actiuæ, quàm paſſiuæ ſignificationis.

DE ADVERBIIS.

HOrum ſignificationes hic tantum ponam, cùm cætera habeat aut eadem, aut à Latinis parum diuerſa.

ADVERBIA TEMPORIS.

Hoggi, [auiourd'huy] hodie, *oggidi*, [auiourd'huy,] his temporib. hac ætate, *ora teſté di praſénte*, [à ceſte heure,] nūc modo, iam, *Ieri*, [hier] heri, *di meriggio*, [à midi] meridie *ſta mane*, [ce matin,] hac mane, *di matina*, [de matin,] mane, *ſta ſera*, [ce ſoir] hoc veſperi, *di notte*, [de nuict] nocte, *di giorno*, [de iour] die, *domani*, [de main] cras, *domatina*, cras mane, *or' ora*, iamiam, *pur ora, pocoſa, dinanzi*, [tout à ceſte heure, naguere,] nuper, *innanzi*, [deuant,] ante, *addietro, diettro*, [apres, au temps paſſé] poſt, *per lo adietro, per lo paſſato*, olim, *per lo innanzi*, ante hac, *per lo auenire*, [par cy deuant, cy apres,] poſthac, in poſterum, in futurum, *il ſeguēte giorno*, [le lendemain,] poſtridie, poſtera die, *da indi in qua, fin qui*, [iuſques icy,] hucuſque, hactenus, *da indi innanzi, indi*, [d'ore ſeuuant,] ex eo tempore, *di gran pezzo, gran tempo fa*, [long temps ya,] iampridem, iamdiu, iamdudum, *colá*, circiter, vt, *colá dalla eſtate*, vel, *colá doppo l'auemaria*, [enuiron le ſoir,] hoc eſt, circiter illud tempus, vel, poſt illud tempus, *preſto toſto*, [incontinent, viſtment,] cito, *ratto, velocemente*, [ſoudainemēt,] velociter, repente, *diripente, ſubito, incontinente, immantinente*, [ſoudainement] illico, ſtatim, *ſubito, tardo, tardi*, [tardiuement, tard,] ſero, tarde, *mai, giamai*, [aucunefois,] aliquando, vnquam, *non mai*, [ia mais,] nunquā, *quando, quando mai*, [quand,] quando, *vnque, vnqua, alcuna volta fiata, qualche volta, qualche fiata tal volta, tal ora* [quelque fois] aliquādo, *qualora* [toutes & quā-

tes fois que,] quoties, *quando che ſia*, quandocunque, *alleuolte*, [quelque fois,] interdum, *il piu delle volte*, [le plus ſouuent] plerumque, *Gia*, [deſia] iam, *ſempre*, [touſiurs,] ſemper, *ſempremai*, [touſiours] iugiter, *di continuo*, [continuellement ou aſſiduellement,] continuo.

Aduerbia qualitatis.

Bene, [bien,] bene, *Male*, [mal,] male, *Ottinammente*, [tresbien,] optime, *Peſſiamente*, [tresmal,] peſſime, *Fidelmente*, [fidelment,] fideliter, *Ornatamente*, [elegamment,] ornatè, *Volentiermente*, [volontiers, de bon ceur,] libenter, *Volentieri di buona voglia, di cuore, di buon cuore*, [de bon cour,] ex animo.

Quantitatis.

Molto, [beaucoup,] multo vel multum, *Aſſai*, [aſſez,] valde, *Poco*, [peu,] parum, *Souente, ſpeſſo*, [ſouuent, ſæpè, *Rado, di rado*, [rarement,] raró.

Negandi.

Non nò, non gia, non mica, ne, [non, nani,] non, haud, minimè, nequaquam, *ne no o ſignor nó, madonna nó*, [nain,] non, &c. *appunto*, [voire dea,] ſcilicet, vt id populus curat ſcilicet, *appunto il popolo non ha altro penſiero*, hoc eſt, id minime curat.

Affirmandi.

Si miſſerſi, madonnaſi, [ouy, mon maiſtre, madame] ita, *Certo, per certa, certamente, di certo*, [certes,] certè, certò, *Veramente, in vero, di vero, in verità*, [certaiment, en veritè, vrayement,] verè.

Augendi.

Più, [plus] plus, *Molto aſſai*, [beaucou plus,] multo, *Abbaſtanza*, [à ſuffiſanſe,] ſatis, *Troppo di ſouerchio*, [trop,] nimium, *del tuto, affatto*, [du tout,] omnino prorſus penitus, *Magiormenta*, beaucouplus,] magis, *Maſſimamente*, [principalement,] maximè, *Potiſſimamente*, potiſſimum, *Dottiſſimamente*, [tres doctement] doctiſſimè, *beniſſimo*, [tresbien.] optimè.

Diminuendi.

Meno, [moins,] minus, *Poco meno*, [peu moinsi] paulominus, *a poco, a poco*, [peu a peu,] paulatim, *Pian, piano*, [petit à petit] ſenſim, *alquanto*, [quelque peu,] aliquantulum, *Poco*, [peu] parum, *Pochetto*, [fort peu,] perparum, &c.

Corri-

Corrigendi.

Appena,[à paine,]vix,*Quaſi,*[quaſi,preſque,] quaſi,fere.

Iurandi.

*Per Dio,*Hercle,multis aliis modis iurant Itali,nempe,*alla fe-de,* [ma foy,] *per l' anima mia,* [par mon ame, &c.] ſed vtinam eiuſmodi iuramentorum memoria omnino amitteretur.

Optandi.

O ſe, o ſi, o Dio voglia, Dio voglia, Dio voleſſe, [pleuſt à Dieu que,] ô vtinam, vtinam.

Prohibendi.

Guarda,guardati,deh,non vedi, [garde, garde toy, ha, non,] caue,ne facias,deſine.

Hortandi.

Fa,ſu,orſu corraggio,ſpediſcila,forniſcila,or oltre,[orſus,curaygie,]age,agite,perge.

Congregandi.

Inſieme,inſiememente,[par enſemble]ſimul,vna,*Parimente, ſimilmente,*[pareillement,ſemblablement,] pariter,ſimiliter,*di pari,appara,al pari,*[enſemble,]ambo,ſimul,*à ſchiera,*[en troupe,] turmatim.

Comparandi.

Piu,[plus,[plus,*Meno,*minus,*via più,molto più,aſſai più,*multo magis, *Via meno, molto meno, aſſai meno,* multo minus, *poco più,*paulò plus, *Poco meno,* paulò minus, *Meglio,* melius, *Peggio,* peius, *Tanto cotanto,tanto altranto,duo coranti,il doppio,altranto,*duplo, *Tre cotanti,*triplo, *Piu del mondo*, maxime, *a riſpetto, allato,accanto, a comparatione,*[a comparaiſon,]comparatione, reſpectu.

Excipiendi.

Saluo,eccetto,[excepté]*fuor che in fuori,* [fors] excepto, præter,*ſe non,*niſi.

Similitudinis.

Comme,[comme,] *ſi come,*[ainſi,]vt,velut,ſicut,*Coſi,*[ainſi,] ita ſic,*à guiſa,* [en guiſe,comme,] inſtar.

Dubitandi.

Forſe, fors,]*per auentura,*[perauenture]*accaſo,a ſorte,per ſorte,*[caſuellement,fortuitement,]fortè,fortaſſis.

Oſtendendi.

Ecco,[viola,]ecce.

Eligendi.

Meglio, [mieux,] *piutoſto*, [plus toſt] potius, *anzi*,[ains]imò.

Geſtuſcorporis ſignificandi.

Tentone,[àtaton,]ut faciunt,quo in locis obſcuris incedunt, manibus palpitando, *Boccone*, [à bouccon,] pronus in faciem cubare, *Carpone*,]à quattre] *brancolone*, incedere manibus,pedibusque beſtiarum more.

Vocandi.

O,ola, [hau,hola,he] ô heus.

Ordinis.

Poi,poſcia, dapoi,dopoi,dipoi,doppo,[apres,depuis]poſt,*fra tanto,intanto*,[ce pendant tendis,] interea, *oltre à ciò,oltre à queſto* [outre ce, de plus, d'auantage,] præterea,*Subito,diſſubio*, [ſubitement, ſoudainement, incontinent,]*ſubito*, illico, confeſtim *alla fine*,[en fin,finablement]tandē,*Però perciò,pertanto*, [pourcela]propterea, L*a onde onde*,[dont,]vnde.

Diſtinguendi.

Separatemente,[à part,ſepareement,]ſeparatim,ſeorſum,*partitamente*,particulatim, *auicenda, vicendeuolmente*, [l'vn apres l'autrer,]alternatim,*agara*,[à l' enuie l'vnde l' autre,]certatim.

Interrogandi.

Vnde auiene? [dont il aduient?] vnde euenit ? *onde è?*] de' ou vient il ?] vnde eſt ? *perche* ? [pourquoy ?] cur ? *per qual cagione?* [pour quelle raiſon?] quamobrem?

De præpoſitione.

Con,[auec,] cum, *vt con les*,[auec elle,]cum illa. *in*,[en,]in, *vt in lui*.[en luy,]in illo,*ſenza*,[ſans,]ſine,vt,*ſenza lui*,[ſans luy,] ſine illo,*per*,[pour,]per, vt,*per la mia vita*,[par ma vie,]per meam vitam. *ver,inuér*,[deuers,]verſus,vt,*ver te*,verſus te, *dóppo*,poſt, vt,*dóppo lúi*.[apres luy,] poſt illum,*infra*,infra,vt,*infra te*,infra te,*tra*,inter,vt,*tra gli amici*,[entre les amis,]inter amicos,*sópra*, ſupra,vt *ſopra il monte*,vel,*del monte*,[deſſous le mont,] ſupra montem,*ſotto*,ſub,vt *sótto il monte*,[deſſous la montaigne,]ſub monte.

monte. *Contra*, contra, vt, *cóntra i túoi. & de i túoi*, [contre les tiens,] contra tuos, *allincontro*, ex oppoſito, vt, *allincóntro del múro*, [contre le mur,] ex oppoſito muri, *verſo*, *inuerſo*, verſus, vt, *inuerſo*, *& verſo il ciélo*, vel, *del ciélo*, [vers le ciel,] verſus cœlum, *oltre*, vltra, præter, vt, *oltre il mare*, [de la mer,] vltra mare, *oltre ciò*, vel, *à ciò*, [d'auantage,] præter hoc. *Oltre il Prénc ipe*, [excepte le Prince,] præter Principem, *dietro*, poſt, vt, *diétro il mónte*, [derriere la montaigne,] poſt montem. *Accanto*, *alláto*, prope, vt, *accanto*, vel, *allatto alla citta*, [au pres de la ville,] prope ciuitatem, *apprèſſo*, apud, vt, *apprèſſo di me*, [aùpres de moy,] apud me, ſignificat quoque poſt, vt, *appreſſo a te*, vel *di te*, [aupres de toy,] poſt te, *Appéto*, comparatione, vt, *appetto a lui*, [au prix de luy,] eius comparatione, *rimpeto*, *di rimpetto*, ex oppoſito, vt, *rimpetto*, vel *di rimpètto al monte*, [vers la montaigne,] ex oppoſito montis, *infinò*, vſque, vt *infino al cielo*, [iuſques au ciel] vſque in cœlum, *Di naſcoſto*, clam, vt, *dil naſcoſto al padre*, [au deſceu du pere,] clam patre, *Auanti*, *dinanzi*, *innanzi*, coram, vt, *dinnãzi al giudice*, [deuant le Iuge,] coram Iudice, *Dietro*, poſt, vt, *dietri a cui*, [derriere lequel,] poſt quem, *intorno*, circa, vt, *intorno a cui*, [duquel,] circa quem, *fuori*, vt *fuori della città*, [hors la ville,] extra ciuitatem, *dentro*, vt, *dentro della città*, [dans la ville,] in ciuitate, *sù*, vt, *sù del colle*, ſupra collem, *giù*, vt, *giù del monte*, [au bas du mond,] ſub montem, *Di la*, extra, vt, *di la del caſtello*, [de la de chateau,] extra caſtrũ, *di qua*, citra, vt, *di qua di caſtello*, [de ça le chateau,] citra caſtrum, da, à, è, ex, de. Di, de, in, mutatur in, *nel*, vt *nel cielo*, [auciel,] in cœlo, *nella terra*, [en la terre,] in terra. Poſſumus tamen dicere, *in ciélo*, *& in terra*: Sed quando alterutro modo loqui debeamus, vſus & conſuetudo linguæ, ac frequens ſcriptorum Italicorum lectio, probè docebit.

Sunt tandem quædam propoſitiones, quæ non niſi in compoſitione verborum vſurpantur, vt, [Pour conclure il y a quelque propoſitions deſquelles on ne peut vſer ſinon, en la compoſition de ce mots qui ſuyuent, comme.] *Di*, in *diffido*, *Dis*, in *disgióngo*, ſeparo: *Ra*, in *raccoglio*, colligo: *Ri*, in *rippiglio*, iterum capio: *Eſſe*, in *eſſalto*. *Inter*, in *interrompo*, *Tra*, in *trameſtto*, interpono: *Tras*, in *traſporto*, transfero: *Fra*, in *fraſlágio*, verbum ridiculum, ex quo aduerbium itidem ridiculum, *Fraſtagliatamento*, quaſi diſtinctè, vt, *tu parli fraſtagliatamente*.

DE ADVERBIIS LOCALIBVS.

OVi, *qua, ci,* [Gallice. icy,] Hic, huc.
Quinci, di, qui, [G. d'icy,] Hinc.
Coſti, & coſtà, [G. là ou tu es,] iſtic.
Coſta, & incoſta, [G. par de la ou tu es,] iſtuc.
Coſtinci, [G. de la ou tu es,] iſtinc.
Iui, quiui, la, vi, [G. la où il eſt, au de la,] illic, illuc.
Indi, quindi, dila, & di cola, [G. de la,] illinc.
Di qua, [G. par i cy.] hac.
Di coſta, [G par la,] iſtac.
Di la, di colà, indi, & quindi, [G. par la,] illac.
Altronde, [G. par autre lieu, autre part. ailleurs,] alia.
Ad altro luoco, o parte, [G. en vn antre, lieu,] alio.
Doue, [G. ou,] vbi quo.
In alcun luogo, [G. aleurs,] alibi.
Ouunque, ouecbe, & dounnqu, e [G. par tout, en tout lieu, ou en quelque part,] vbicumque, quocumque.
Dentro, & entro [G. de dans,] intus.
Fuori, & di fuori, [G. hors, de hors,] foris, foras.
Vnde donde, G. dont, d'ou, de quel lieu,] vnde.
Indi, [C. de la, de ce lieu la,] inde.
Di altronde, [G. de quelque lieu, ou par,] aliunde.
Iui, quiui, la cola, [G. en celieu la, ou la,] ibi.
Altronde, [G. ailleurs, autre part, en autre lieu,] alibi.
Da qualunque luogo. [G. de toutes parts, coſtez,] vndecumque.
Vnde, o donde ti piace, [G. de quelque lieu, que tu vueille,] vndelibet.
Per alcun loco, via, o parte, [G. par aucun lieu,] aliqua.
In alcun loco, [G. en aucun, ou quelque lieu,] vſquam.
A neſſun luogo, [G. en nul lieu, nulle part,] nuſquam.
Inſino qua, o a queſto tempo, o luogo, [G. iuſque icy,] hucuſque, hactenus.
Verſo qua, verſo queſto luogo, [G. de coſte,] horſum.
Altroue, verſo altro luogo, [G. vers autre lieu, coſte, part,] aliorſum.
Indietro, o inuerſo dietro, [G. en tirant arriere, en reculant,] retrorſum.

Verſo,

Verſo man ſiniſtra, [G. à main gauche, du coſte ſeneſtre, ſiniſtrorſum.
Da parte,da banda, [G.à part, ſepareement,à l'eſcart,] ſeorſum.
In ſu,o verſo in ſu,.[G.coutrement,en haut,] ſurſum.
In giu,o inuerſo in giù, [G.contrebas,en bas,] deorſum.

De Coniunctione.

Et ſequente vocali E, ſequente conſonanti hæ proprie coniunguntur.

Quædam continuant ſenſum, vt *in modo che, in guiſa che, di maniera che, per ſi fatta maniera che, ſi ſatamente che*, [Gal. de ſorteque,de ſaconque,ſi que,de maniereque,] adeo quòd,ita vt, *la onde*,vnde,[G.d'ou,dont,] ſe,ſi,ſi,*perche*,[puorquoy,] quare, *poiche*,[G.apreſque,]poſtquam.

Quædam diſtinguunt,vt,*o.ouero*,[G.ou,]aut,ſeu vel diſiungunt quidem ſententiam,ſed coniungunt verba.

Aduerſatiuæ ſunt, *Nondimeno, tuttauia,tuttauolta,benche, come, che, ancorche, quantunque, auengache*, [G.neantmoins, tuteſois,combienque,encoreſque,encorque,commeque]nihilominus, quanquam,etſi,tametſi,quamuis,ſed *Benche*,datur intur indicatiuo,cæteræ autem ſubiunctiuo.

Quædam detrahunt,vt *almeno*,[aumoins,] ſaltem, *pourche*, [pourueuque,] modò, vt *pourche non vegga*, modo ne videam, *tanto*,[autant,]tantum,*ſolo*,[ſeulement.] ſolum.

Quædam reddunt cauſam,vt,*perchioche*, enim,*acciochè*, vt, *conciofia,coſa che*,[combienque,]enim,haud vterer.

Quædam concludunt, vt,*adunque*, [donc,] ergo, *in ſomma*, [bref,] ſumma , *però*, [partant,] poëticum , *percio* , oratorium propterea.

Quædam vſurpantur ornatus gratia, vt,*ora,pure,ben*,&c.

De interiectione.

Gaudentis *oh*, ridentis, *ah,ah*,admirantis,*o,uh,uh*, dolentis, *aih,ah,ohime*,deſiderantis,*deh*, terrentis *baco,baco,oh,oh,Dio*.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE